

**BANKACILIK
DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU**

SAYI 15 | EYLÜL

2009

3 AYLIK

ISSN 1307-0347

FİNANSAL PİYASALAR RAPORU

- Ekonomik Çerçeve ve Gelişmeler
- Finansal Sektör Görünümü
- Risk, Sermaye ve Kârlılık Değerlendirmesi

**BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU**

FİNANSAL PİYASALAR RAPORU

EYLÜL 2009 – SAYI 15

Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Bu Rapor, kamuoyunu bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgilere dayanarak alınacak kararların sonuçlarından BDDK sorumlu tutulamaz. Rapordan, kaynak gösterilmek suretiyle kısmen alıntı yapılabilir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Adına

Sahibi: TEVFIK BİLGİN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: FARUK DEMİR

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU

Atatürk Bulvarı No: 191 06680 Kavaklıdere Ankara-Türkiye

STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRE BAŞKANLIĞI

Tel: (312) 455 65 29, Faks: (312) 424 08 74

İnternet Sitesi: www.bddk.org.tr , e-posta: fpr@bddk.org.tr

Bu yayın tüm içeriği ile BDDK internet sayfasında yer almaktadır.

BDDK OFİSTEKNİK Doküman Merkezinde 100 adet basılmıştır.

Basım Tarihi: 17 Aralık 2009

ISSN (Basılı) : 1307-0347

ISSN (Online) : 1307-0355

AÇIKLAMA

- Temel amaçlarından biri **finansal piyasalarda güven ve istikrarı sağlamak** olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, finansal sektörde yaşanan önemli gelişmelere, bankalar ve finansal holding şirketleri ile finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin performanslarına dair değerlendirmeleri içeren bu süreli **Raporu**, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 97 nci maddesinin 3 üncü fıkrasına göre; yayımlamaktadır.
- Finansal Piyasalar Raporunun bu sayısı, uluslararası ve ulusal ekonomik gelişmeler, bankalar ile finansal kiralama, faktoring ve tüketici finansman kuruluşlarının sektör bazında performans analizi ile risklilik düzeyine, sermaye yeterliliğine ve kârlılık analizine dair değerlendirmeler olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.
- Finansal Piyasalar Raporunda yer alan bankalara ilişkin veriler aksi belirtilmedikçe, bankaların yurt içi şubelerinin yanı sıra yurt dışı şubelerini de kapsamakta olup toplulaştırılarak sunulmaktadır.
- BDDK, Finansal Piyasalar Raporunda yayımlanan tablo ve grafiklerden dolayı hiçbir sorumluluk kabul etmemektedir.
- Finansal Piyasalar Raporunun herhangi bir sayısında yer alan dönemsel bir bilgi, takip eden sayılarda çeşitli sebeplerle meydana gelecek güncellemeler sonucunda değişikliğe uğrayabilir.
- Rapor, BDDK Veritabanından 26 Kasım 2009 tarihi itibarıyla alınmış olan verilere dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu tarihten sonraki güncellemeler raporun kapsamı dışındadır.

GENEL DEĞERLENDİRME

2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla, geniş kapsamlı maliye politikası uygulamalarının da yardımıyla, küresel ekonomik durgunluğun büyük ölçüde sona erdiği görülmektedir. Ayrıca ülkeler itibarıyla farklılık arz etmekle birlikte toparlanmanın da yavaş yavaş başladığı izlenmektedir. Bu çerçevede, IMF küresel ekonomik aktiviteye yönelik 2009 ve 2010 yılı tahminlerini Temmuz 2009'a göre iyileştirmiştir. Buna göre, dünya hasılasının 2009 yılı için, %1,1 oranındaki daralmanın ardından 2010 yılında %3,1 oranında büyümesi öngörülmektedir. Küresel ekonomik aktivitenin beklenenden hızlı ve daha güçlü bir biçimde toparlanması, başta Asya ekonomileri olmak üzere gelişmekte olan ekonomilerin yüksek performansına bağlanmaktadır. Krize karşı uluslararası ölçekte sağlanan mutabakat, küresel ticaret hacminin daralma eğiliminin tersine dönmesine yardımcı olurken, finansal piyasalarda azalan baskı, sermaye hareketlerinin yeniden hız kazanmasını da sağlamıştır. 2009 yılının ilk dokuz ayında finansal piyasalarda gözlenen hızlı iyileşme ve varlık fiyatlarındaki toparlanma, Kasım 2009 itibarıyla yeni bir fiyat balonu olarak algılanmaya başlamış ve İrlanda, Türkiye ve Almanya gibi piyasalarda düşüşler gözlenmiştir. Ayrıca, Kasım ayı sonunda Dubai'nin borç servisinde yaşadığı sıkıntının finansal piyasalarda olumsuz etkileri olmakla birlikte, 2009 yılının son döneminde küresel finansal piyasalarda sistemik bir kriz olasılığının belirgin biçimde azalmış olduğu ve görece bir istikrarın sağlanmış olduğu görülmektedir. Ancak, önümüzdeki dönemde uygulanmakta olan maliye politikalarının erken bir biçimde sonlandırılması halinde, büyüme eğiliminin tersine dönmesi ihtimali ile varlık ve emtia fiyatlarındaki artış eğilimleri, temel ekonomik ve finansal riskler olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca H1N1 virüsünün neden olduğu pandemik gribin, özellikle hizmet sektörü olmak üzere çeşitli sektörlerde talebin ve aktivitenin yavaşlamasına yol açabilme ihtimali de uluslararası kuruluşlarca ifade edilmektedir.

Küresel ekonomik krizin Türkiye'yi de etkilemeye başlamasıyla birlikte, Türkiye ekonomisinin, 2003-2007 yılları arasında ortalama %7 civarındaki büyüme hızı, 2008 yılında %0,9'a gerilemiştir. 2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla ekonomik aktivitedeki daralma sürmekle birlikte, aylık ekonomik veriler görece bir toparlanmaya işaret etmektedir. Ulusal ve uluslararası birçok çalışmada, 2009 yılı için %5,3 ila %6,5 aralığında küçülme tahminleri ortaya konulmaktadır. 2010 yılı için büyüme tahminleri ise, pozitif yönlüdür. Temmuz 2008'den beri üretici ve tüketici fiyatları enflasyonunda gözlenen düşüş eğilimi, 2009 yılının ilk yarısındaki ekonomik tedbir paketlerinin etkisiyle, Mayıs 2009'dan başlayarak %5 civarında yatay bir bant hareketine dönüşmüştür. Alınan tedbirler neticesinde yılın üçüncü çeyreğinde talepte gözlenen görece canlanma tüketici fiyatları enflasyonundaki düşüşü yavaşlatmıştır. Ancak, ekonomik aktivitede toparlanmanın tam olarak göstergelerinin izlenememesi Merkez Bankası politika faiz oranının, 20 Kasım 2009 itibarıyla %6,5'e kadar çekilmesine yol açmıştır. Mevcut ekonomik koşullarında desteği ile, iç borçlanma ihale faiz oranları da politika faiz oranlarına paralel bir biçimde gerilemektedir.

2009 yılının ilk aylarında yürürlüğe konulan tedbir paketleri, doğrudan kamu kaynağının, hanehalkı ve şirketler kesimine aktarımını içermese de, bütçe gelirlerinde Ocak-Ekim 2009 döneminde 2008 aynı döneme göre gerçekleşen %0,2'lik azalış, giderlerde %21 oranında artış olması sonucunda, bütçe açığında büyük bir artışa neden olmuştur. Ayrıca, küresel kriz, dış ticaret hacmini de etkilemeye devam etmektedir. Her ne kadar, ihracattaki düşüş ithalata göre daha az olsa da, gerçekleşen düşüşler, dış ticareti 2006 yılı seviyelerine getirmiştir. Dış ticaret açığındaki iyileşme, cari açığı azaltmaya katkı sağlamıştır. Nitekim 2009 yılının Ocak-Eylül döneminde cari açık, 2008 yılının aynı dönemine göre %75,9 azalarak 8,6 milyar dolara inmiştir. 2004-2008 yılları arasında makro ekonomik istikrar açısından bir risk unsuru olarak addedilen cari açığı bu gerileme, cari açık sorununu 2009 yılı için temel bir risk faktörü olmaktan uzaklaştırmaktadır.

2010 Yılı Programında 2009 yılı için %14,2 olarak öngörülen yurtiçi tasarruf oranına ek olarak, yatırım harcamalarında da öngörülen daralma, cari açığın sınırlı bir boyutta kalacağına işaret etmektedir. Cari açığın risk unsuru olarak ağırlığı azalırken, Türkiye ekonomisi için diğer bir risk unsuru olan finansal kesim dışındaki şirketler kesiminin döviz pozisyonu önemini korumaktadır. Finansal kesim dışındaki şirketler kesiminin net döviz pozisyonu, Haziran 2009 da açık vermeye devam etmiştir. İç ve dış borcun gelişimini incelediğimizde Haziran 2009'da, 268,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen toplam brüt dış borç stokunun %44,1'ini özel kesime ait finansal olmayan kuruluşların borçlarının oluşturduğu görülmektedir.

İMKB de Ulusal Endeks, Eylül 2008'de başlayan sert düşüşten sonra Nisan-Eylül 2009 döneminde beklentilerin etkisiyle tekrar toparlanma eğilimine girmiştir. Vadeli İşlemler Borsasında 2009 yılı ikinci çeyreğinden itibaren, TL-dolar sözleşmeleri işlem hacmi olarak dalgalanarak azalma eğilimi gösterirken oluşan uzlaşma fiyatları yatay yönlü bir seyir izlemektedir. Küresel krizin etkileri 2008 yılında İMKB'de yer alan şirketlerin piyasa değerleri üzerinde olumsuz hissedilmiştir. Ancak, beklentilerin uluslararası piyasalarda da olumlu yönde değişmesiyle birlikte, 2009 yılının ilk çeyreğinden itibaren bu anlamda bir toparlanma görülmektedir.

Finansal sektörün aktif büyüklüğü 2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla bir önceki çeyreğe göre %7,2 artarak 1.006,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörü finansal sektör içinde yaklaşık %80'lik payını korumuş ve geçen yılsonuna göre %9 büyümüştür. Geçen yılsonuna göre en hızlı büyüyen sektörler %24,2 ile menkul kıymet yatırım fonları ile %22,4'le emeklilik sigorta şirketleri olmuştur. Finansal kiralama sektörü söz konusu dönemde %15,1 küçülmüştür.

Yurtiçi yerleşiklerin yatırım portföyleri yılın üçüncü çeyreği itibarıyla 610,3 milyar TL olmuştur. Yurt içi yerleşiklerin hisse senedi yatırımlarında son dönemde görülen artış eğilimi devam etmekte olup son üç aylık dönemde %24,4 büyümüştür. Yurtdışı yerleşiklerin Türkiye'ye yönelik yatırımları Haziran ayına göre 15,5 milyar dolar artarak 77,4 milyar dolar olmuştur. Yurtdışı yerleşiklerin toplam portföyü içinde hisse senedinin payı artış eğilimini korumaktadır.

Bankacılık sektöründe Eylül ayı itibarıyla şube ve personel sayısı büyümesindeki yavaşlama devam etmektedir. Sektördeki alternatif dağıtım kanalları bilgisayar ve internet teknolojilerindeki gelişmeye paralel olarak büyümesini sürdürmektedir. Sektörde mevduat ve katılım hesabı olan müşteri sayısı artarken, kredi ve kredi kartı müşteri sayısı azalmıştır. Kredi kartı takibe düşen müşteri sayısı 2,5 milyona yaklaşmıştır.

Bankacılık sektörü güçlü sermaye yapısını devam ettirmekte olup, sektörün borç ödeyebilirlik kapasitesi yüksektir. Yabancı para net genel pozisyonu/özkaynaklar oranı sektörün kur riskinin düşük olduğunu göstermektedir. Sektörün kredi riskindeki artış eğilimi sürmektedir. Takipteki alacakların brüt kredilere oranı %5,3'e yükselmiştir. Sektörün kârlılık göstergelerindeki olumlu seyir devam etmektedir.

Toplam aktifler Eylül ayında bir yıl öncenin aynı dönemine göre %17,4'lük büyüme göstermiştir. Söz konusu büyümeye menkul değerler portföyündeki artışın katkısı 9,1 puan olurken kredilerdeki artışın katkısı 2,1 puan olmuştur. Sektörde menkul kıymetler portföyüne yapılan plasmanlar, son bir yılda belirgin şekilde artmıştır. Söz konusu eğilim bankaların aracılık fonksiyonu açısından olumsuz bulunmaktadır.

Bankacılık sektörü Eylül ayında 15,7 milyar TL kâr elde etmiş olup geçen yılın kâr rakamı bu yılın üçüncü çeyreği itibarıyla aşılmış bulunmaktadır. Gelir tablosu kalemleri itibarıyla değerlendirildiğinde net faiz gelirlerinin önemli ölçüde arttığı, faiz dışı gelirler içinde bankacılık hizmet gelirlerinin geçen yıllara göre gerilediği görülmektedir. Bankaların 2009 yılında daha yavaş büyüme stratejilerine bağlı olarak faiz dışı giderleri kontrollü bir yapı arz etmektedir.

Bilanço dışı işlemler Eylül ayında önceki çeyreğe göre %21,5 artmıştır. Bilanço dışı işlemlerin bilançoya oranı söz konusu dönemde yaklaşık 14 puan artarak %78,9'a yükselmiştir. Söz konusu yükselmeye taahhütlerdeki artış belirleyici olmuştur.

Bankacılık dışı finansal sektörün toplam aktif büyüklüğü, Eylül ayı itibarıyla 28,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sektörün aktif toplamı geçen yılın aynı dönemine göre %3,6 oranında azalmıştır. Sektörün sermaye yapısı güçlenmeye devam etmiş ve 2009 yılı üçüncü çeyreğinde sektörün toplam özkaynakları 6,1 milyar TL'ye ulaşmıştır. Sektörün toplam alacakları söz konusu dönemde azalırken, reel sektörün ödeme gücündeki zayıflamanın etkisiyle alacakların takibe dönüşüm oranı yükselme eğilimindedir. Bankacılık dışı finansal sektörün kârlılık performansında ise düşüş olduğu görülmektedir. Eylül 2009 itibarıyla bankacılık dışı finansal sektörde, 75'i faktoring, 48'i finansal kiralama, 10'u finansman ve 6'sı varlık yönetim şirketi olmak üzere toplam 139 şirket faaliyet göstermektedir. Organik küçülmenin yaşandığı sektörde, şube, personel ve müşteri sayıları azalış göstermiştir.

Bankacılık sektörünün maruz kaldığı kredi riskinde 2008 yılının son çeyreği ile başlayan yükseliş 2009 yılının üçüncü çeyreğinde de devam etmektedir. Bankaların kullandıkları kredilere ilişkin TGA tutarındaki artış devam etmektedir. Bankacılık sektörü tahsili gecikmiş alacakları, 2009 yılının üçüncü çeyreğinde, ikinci çeyreğe göre %12,8 oranında artarak 21,2 milyar TL'ye yükselmiştir. TGA'daki artışa bağlı olarak, 2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla özel karşılık tutarı da yükselmiştir. Önceki çeyreğe göre özel karşılık tutarında meydana gelen artış oranı %13,9 düzeyindedir. Bu gelişme paralelinde, ayrılan karşılıkların brüt TGA'ya oranı bu dönemde %80,4'e yükselmiştir. Kredilerin takibe dönüşüm oranı, yılın üçüncü çeyreğinde 0,42 puanlık bir artışla %4,28 olarak gerçekleşmiştir.

Eylül 2009 senaryo analizi sonuçları, nakdi ve gayri nakdi kredilerin %1 veya %5 oranında zarara dönüşmesi durumunda ortaya çıkacak zarar tutarlarında bir önceki döneme göre azalış yaşandığını göstermektedir. Bununla birlikte özkaynaklarda yaşanan artış ile ortaya çıkabilecek zararda yaşanan azalış, meydana gelebilecek zararların özkaynaklara oranının tüm senaryolar için azalmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, güçlü bir sermaye yapısına sahip olan Türk bankacılık sektörünün, yaşanması muhtemel olumsuz gelişmelere karşı dayanıklı görünümünün devam ettiği görülmektedir.

Ticari menkul değerler portföyü, 2009 yılının üçüncü çeyreğinde, önceki çeyreğe göre %17,9 oranında artarak 123,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Kriz sonrası dönemde artan kredi riskinden korunmak amacıyla, bankacılık sektörünün, menkul kıymetlere daha yoğun plasman yaptığı görülmektedir. Eylül 2009 dönemi için piyasa riskine ilişkin senaryo analizleri incelendiğinde, ticari portföyde görülen artışın, özkaynaklardaki artıştan daha hızlı olmasının genel itibarıyla sektörün piyasa riskine açık pozisyonunun artmasına yol açtığı görülmektedir.

Bankacılık sektörü bilanço içi ve bilanço dışı döviz pozisyon tutarları, 2009 yılının üçüncü çeyreğinde mutlak değer olarak artış göstermiştir. Söz konusu değerler, Haziran 2009 itibarıyla mutlak değer olarak sırasıyla 7,5 ve 7,8 milyar TL iken, Eylül 2009'da artış göstermiş ve sırasıyla 11,1 ve 11,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sektör genelinde, BİP'in mutlak değer olarak özkaynaklara (USD cinsinden) göre daha hızlı bir şekilde artış göstermesi, Eylül 2009 döneminde önceki döneme göre kurlardaki olası değişimlerin sermayeye olan etkisinin artmasına sebep olmuştur.

Sektör genelinde, ikinci vade dilimine ilişkin likidite yeterlilik oranları, Eylül 2009 döneminde bir önceki döneme göre yabancı parada azalış göstermiş, toplamda ise önemli bir değişim gözlenmemiştir. Bu hususta yabancı para cinsi türev işlemler etkili olmuştur. Haziran 2009 dönem sonu itibarıyla %10,33 düzeyinde olan stok değer likidite oranı, nakit ve nakit benzeri varlıklar toplamının, yılın üçüncü çeyreğinde sağlanan fonların %25,95'nin TCMB ve para

piyasalarına plase edilmesi dolayısıyla Eylül 2009 dönem sonu itibarıyla %10,81 düzeyine yükselmiştir.

Bankacılık sektörünün Haziran 2009'da %19,2 olan sermaye yeterlilik oranı, Eylül 2009'da %20 olarak gerçekleşmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde özkaynaklarda meydana gelen %6 oranındaki artışa karşılık, sektörün risk ağırlıklı varlıklarının %1,7 oranında artması, sektörün sermaye yeterlilik oranının yükselmesinde etkili olmuştur. Sektörün güçlü sermaye yapısını muhafaza eden ihtiyatlı yaklaşımı devam etmektedir.

2009 yılı üçüncü çeyreğinde, bankacılık sektörünün dönem net kârı, geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %41,1 oranında artarak 15,7 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Üçüncü çeyrekte, bir önceki çeyreğe göre dönem net kârında meydana gelen artış, %42,7 düzeyindedir. Politika faizlerindeki düşme, sektörün net faiz gelirlerindeki artışta etkili olmuştur. Sektörün net faiz gelirleri, önceki yılın aynı dönemine göre 8,2 milyar TL, üçüncü çeyrekte ise 10,7 milyar TL tutarında artmıştır. Bu artış, geçen yılın aynı dönemine göre %36, bir önceki çeyreğe göre de %52,4 oranında gerçekleşmiştir. İkinci çeyrekte %106 düzeyinde olan net faiz gelirleri artış hızı, üçüncü çeyrekte oldukça düşmüştür.

Eylül 2009 itibarıyla, kredilerden alınan faizler, önceki yılın aynı dönemine göre 3,6 milyar TL tutarında artarak 40,4 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Söz konusu dönemde menkul değerlerden alınan faizler, geçen yılın aynı dönemine göre 2 milyar TL artış göstermiştir.

Bankacılık sektörünün aktif ve özkaynak kârlılığında, 2008 yılında büyük oranlarda olmamakla beraber görülen düşme eğilimi, sektörün dönem net kârındaki artışla birlikte 2009 yılı ilk çeyreğinden itibaren yükselme eğilimine dönmüştür. Söz konusu oranlar, Eylül 2009 itibarıyla sırasıyla %2,4 ve %19,2 düzeyindedir.

İÇİNDEKİLER

1	EKONOMİK ÇERÇEVE ve GELİŞMELER	1
1.1	Küresel Görünüm	1
1.1.1	Makroekonomik Gelişmeler	1
1.1.2	Finansal Piyasalardaki Gelişmeler	7
1.2	Ulusal Ekonomik Görünüm	14
2	FİNANSAL SEKTÖR GÖRÜNÜMÜ	24
2.1	Finansal Sektörün Genel Görünümü	24
2.1.1	Finansal Sektörün Aktif Gelişimi	24
2.1.2	Yurt İçi ve Yurt Dışı Yerleşiklerin Yatırım Tercihleri	24
2.2	Bankacılık Sektörü Görünümü	25
2.2.1	Piyasa Yapısı Görünümü	25
2.2.2	Performans Göstergelerinin Değişimi	26
2.2.3	Bankacılık Sektörü Bilânço Analizi	28
2.2.4	Bankacılık Sektörü Gelir Tablosu Analizi	36
2.2.5	Bilânço Dışı İşlemler	36
2.3	Bankacılık Sektörü Dışındaki Finansal Sektörler	37
2.3.1	Finansal Kiralama Sektörü Faaliyetleri	38
2.3.2	Faktoring Sektörü Faaliyetleri	39
2.3.3	Tüketici Finansman Sektörü Faaliyetleri	41
2.3.4	Varlık Yönetim Sektörü Faaliyetleri	43
3	RİSK, SERMAYE ve KÂRLILIK DEĞERLENDİRMESİ	45
3.1	Kredi Riski	45
3.2	Piyasa Riski	50
3.3	Yapısal Faiz Oranı Riski	53
3.4	Likidite Riski	55
3.5	Yoğunlaşma Riski	60
3.6	Sermaye Yeterliliği	62
3.7	Kârlılık Analizi	64

KUTULAR

Kutu 1: H1N1 Virüsünün Olası Ekonomik Etkileri	6
Kutu 2: Varlık Fiyatlarının Finansal İstikrar Açısından Önemi	12
Kutu 3: Türkiye'nin Kredi Derecelendirme Notlarıyla Borçlanma Maliyeti Arasındaki İlişki	20
Kutu 4: Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısının Analizi	29
Kutu 5: Reel Sektörün Finansmanı	33
Kutu 6: Fonlama Likidite Endeksi ve Fonlama Likidite Riski	59

TABLolar

Tablo 1.1-1: G-20 Ülkeleri Büyüme İsl Haritası	2
Tablo 1.1-2: Yükselen Ekonomilere Yönelik Sermaye Hareketleri	5
Tablo 1.1-3: Bölgeler İtibarıyla Net Sermaye Akımları	6
Tablo 1.1-4: Bazı Borsalarda 2009 Ağustos İtibarıyla Değişimler	8
Tablo 1.1-5: Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler İtibarıyla 5 Yıllık CDS Spreadleri	9
Tablo 1.1-6: Seçilmiş Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke Kurları	10
Tablo 1.1-7: Seçilmiş Ürün Fiyatları	13
Tablo 1.2-1: Türkiye İçin 2009-2010 Büyüme Tahminleri	14
Tablo 1.2-2: Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri	17
Tablo 1.2-3: Seçilmiş Ödemeler Dengesi Kalemleri	18
Tablo 1.2-4: Finansal Kesim Dışındaki Şirketlerin Döviz Varlık ve Yükümlülükleri	18
Tablo 1.2-5: Brüt Dış Borç Stoku Göstergeleri	19
Tablo 2.1-1: Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü	24
Tablo 2.1-2: Yurtiçi ve Yurtdışı Yerleşiklerin Yatırım Tercihleri	25
Tablo 2.2-1: Bankacılığın Operasyonel Göstergeleri	26
Tablo 2.2-2: Bankacılık Sektörünün Finansal Sağlamlık Göstergeleri	26
Tablo 2.2-3: Bankacılık Sektörü Performans Endeksi	27
Tablo 2.2-4: Aracılık Maliyetlerindeki Gelişmeler	27
Tablo 2.2-5: Bankacılık Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	28
Tablo 2.2-6: Bankacılık Sektöründe Kredilerin Gelişimi	31
Tablo 2.2-7: Sektörlere Göre Krediler	31
Tablo 2.2-8: Türlerine Göre Krediler	31
Tablo 2.2-9: Bireysel Kredilerin Dağılımı	31
Tablo 2.2-10: Mevduat ve Cari Hesapların Gelişimi	35
Tablo 2.2-11: Dış Piyasalardan Sağlanan Kaynakların Gelişimi	35
Tablo 2.2-12: Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemlerinin Gelişimi	36
Tablo 2.2-13: Bilanço Dışı İşlemlerin Gelişimi	36
Tablo 2.2-14: İşlemin Niteliğine Göre Türev İşlemler	37
Tablo 2.3-1: Finansal Kiralama Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	38
Tablo 2.3-2: Finansal Kiralama Alacakları	38
Tablo 2.3-4: Finansal Kiralama Sektörü Sağlamlık Göstergeleri	39
Tablo 2.3-5: Finansal Kiralama Sektörü Operasyonel Göstergeleri	39
Tablo 2.3-6: Faktoring Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	40
Tablo 2.3-7: Faktoring Alacakları	40
Tablo 2.3-8: Faktoring Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri	41
Tablo 2.3-9: Faktoring Sektörü Sağlamlık Göstergeleri	41
Tablo 2.3-10: Faktoring Sektörü Operasyonel Göstergeleri	41
Tablo 2.3-11: Tüketici Finansman Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	42
Tablo 2.3-12: Tüketici Finansman Şirketleri Kredileri	42
Tablo 2.3-14: Tüketici Finansman Sektörü Sağlamlık Göstergeleri	43
Tablo 2.3-15: Tüketici Finansman Sektörü Operasyonel Göstergeleri	43
Tablo 2.3-16: Varlık Yönetim Şirketleri Temel Bilanço Büyüklükleri	43
Tablo 2.3-17: Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri	44
Tablo 2.3-18: Varlık Yönetim Sektörü Performans Göstergeleri	44
Tablo 3.1-1: Kredilerin Vade ve Para Cinsi Dağılımı	45
Tablo 3.1-2: Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi	45
Tablo 3.1-3: Hanehalkı Finansal Varlık ve Yükümlülükler	46
Tablo 3.1-4: Özel Sektörün (Bankalar Hariç) Yurtdışı Kısa Vadeli Borcunun Vade Dağılımı	46
Tablo 3.1-5: Kredi Kartı Kullanımı Göstergeleri	48
Tablo 3.1-6: Taksitli Kredi Kartı Tutarının Vade Dağılımı	48

Tablo 3.1-7: Kurumsal ve Ticari Kredilerin Sektörel Dağılımı	48
Tablo 3.1-8: TGA İçerisinde En Yüksek Paya Sahip Alt Sektörler	49
Tablo 3.1-9: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı	49
Tablo 3.1-10: TGA Teminat ve Garanti Bilgileri	50
Tablo 3.1-11: Kredi Riski Senaryo Analizleri Sonuçları	50
Tablo 3.2-1: Ticari Portföyün Menkul Kıymet Türleri İtibarıyla Dağılımı	51
Tablo 3.2-2: İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri	51
Tablo 3.2-3: Eurobond Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri	52
Tablo 3.2-4: Hisse Senedi ve Yatırım Fonu Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkisi	52
Tablo 3.2-5: Kurlardaki Olası Değişimlerin Etkileri	53
Tablo 3.3-1: Yapısal Faiz Oranı Riskine İlişkin Senaryolar ve Sonuçları	54
Tablo 3.4-1: İkinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranı Bileşenleri	55
Tablo 3.4-2: Stok Değer Likidite Oranı	56
Tablo 3.4-3: İç Borç Stokunun Alıcılara Göre Dağılımı	56
Tablo 3.4-4: Sendikasyon ve Seküritizasyon Kredileri Ödeme Planı	58
Tablo 3.5-1: Bankaların Kullandığı Büyük Kredilerin Dağılımı	60
Tablo 3.5-2: Kredilerin Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı	60
Tablo 3.5-3: Mevduatın Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı	61
Tablo 3.5-4: Mevduatın Vade Yapısı	61
Tablo 3.6-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu	62
Tablo 3.6-2: Özkaynak Bileşenleri	63
Tablo 3.6-3: Sermaye Benzeri Borçlar	63
Tablo 3.6-4: Riske Esas Tutarlar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar	63
Tablo 3.6-5: Yasal Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı	64
Tablo 3.6-6: Piyasa Riski Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı	64
Tablo 3.6-7: Olası Kur ve Faiz Değişimlerinin Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi	64
Tablo 3.7-1: Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemlerinin Görünümü	65
Tablo 3.7-2: Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları	67
Tablo 3.7-3: Kârlılık Göstergelerine İlişkin Rasyolar	68

GRAFİKLER

Grafik 1.1-1: Küresel Büyüme Eğilimleri	1
Grafik 1.1-2: Küresel Büyüme Oranları Volatilitesi ve JPPI Üretim Endeksleri	1
Grafik 1.1-3: Küresel TÜFE Değişimleri ve Eğilimler	3
Grafik 1.1-4: Dünya Ticaret Hacmi ve Cari İşlemler Dengesi	3
Grafik 1.1-5: Kamu Dengesi ve Kamu Borç Stokunun GSYH'ye Oranı	5
Grafik 1.1-6: Yükselen Ekonomilere Net Özel Sermaye Girişleri ve Özel Kesim YP Borç Servisi	5
Grafik 1.1-7: Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Faiz Oranları	7
Grafik 1.1-8: Bloomberg Finansal Durum Endeksi ve LIBOR-OIS Spreadleri	7
Grafik 1.1-9: Küresel Risk Radarı ve Yükselen Piyasalarda Ülke Riskine Katkılar	8
Grafik 1.1-10: iTraxx Endeksleri ve CDSler	9
Grafik 1.1-11: EMBI Genel ve Seçilmiş Ülkeler	10
Grafik 1.1-12: Japon Yeni USD Kuru ve TL USD Kuru ile Avustralya Doları USD Kuru	10
Grafik 1.1-13: Ürün Fiyatları ve Endeksleri	11
Grafik 1.2-1: GSYH ve Başlıca Bileşenlerinin Reel Büyüme Hızları	14
Grafik 1.2-2: Sanayi Üretimi ile Aylık Sanayi Sipariş ve Ciro Endeksleri	15
Grafik 1.2-3: Tüketici ve Reel Kesim Güven Endeksleri	15
Grafik 1.2-4: İşgücü Göstergeleri ve Açılan/Kapanan Şirket Sayısı	16
Grafik 1.2-5: Enflasyon ve Faiz Oranları	16
Grafik 1.2-6: Borç Stokları, İç Borç Stoku Reel Faizi ve Ortalama Vadesi	19
Grafik 1.2-7: İMKB Endeksleri	22
Grafik 1.2-8: VOB Endeksleri	22
Grafik 1.2-9: Sermaye Piyasası Göstergeleri	23
Grafik 2.1-1: Yatırım Araçlarının Reel Getiri Oranları	25
Grafik 2.2-1: Toplam Aktiflerin Dağılımı ve Aktif Büyümesine Katkılar	30
Grafik 2.2-2: Kredilerin Gruplar İtibarıyla Toplam Aktif ve Mevduat İçindeki Payı	30
Grafik 2.2-3: Kredi Kartları Bakiyesi ve Müşteri Sayılarının Gelişimi	32
Grafik 2.2-4: Bankaların Plasman Alanları	32
Grafik 2.2-5: Mevduatın Vade Dağılımı ve Yapısı	35
Grafik 2.2-6: Türev İşlemler	37
Grafik 3.1-1: Bireysel ve KOBİ Kredilerinin Takibe Dönüşüm Oranları, TGA'larının Gelişimi	47

Grafik 3.1-2: Bireysel ve KOBİ Kredileri Takipteki Müşteri Sayısı ve Toplam Müşteri İçindeki Payı	47
Grafik 3.2-1: İMKB-100 Endeksi ve İMKB-100 Endeksi Günlük Getiri Oynaklığı	52
Grafik 3.2-2: BİP, YPNGP ve Kur Riski Sermaye Yükümlülüğü	53
Grafik 3.3-1: Faiz Açıkları, Faiz Marjı ve Bileşenlerinin Gelişimi	54
Grafik 3.4-1: Birinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranlarının Gelişimi.....	55
Grafik 3.5-1: Banka Bazında Menkul Kıymetlerin Toplam Aktif ve Mevduata Oranı, PRET ve KRET	61
Grafik 3.6-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu Endeksi	62
Grafik 3.7-1: Kredilerden Alınan Faizler-Mevduata Ödenen Faizler Değişim Endeksi	65
Grafik 3.7-2: Türev Finansal Araçlardan Kâr/Zarar	66
Grafik 3.7-3: Gelir-Gider Kalemlerinin Toplam Gelir-Gider İçindeki Payları.....	67

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BFCIUS	Bloomberg Finansal Durum Endeksi
BİP	Bilânço İçi Açık Pozisyon
BKM	Bankalararası Kart Merkezi
BÖMB	Büyük Ölçekli Mevduat Bankaları
BRS	Bankalar Raporlama Sistemi
BTOM	Bankalararası Takas Odaları Merkezi
BVSP	Ibovespa-Bovespa Endeksi
DB	Dünya Bankası
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTH	Döviz Tevdiat Hesabı
EA	Euro Alanı
ECB	Avrupa Merkez Bankası
AEİP	Amerika Ekonomik İyileşme Planı
EMBI	Gelişmekte Olan Ülkeler Tahvil Endeksi
EUR	Euro
FED	Amerika Merkez Bankası
FPR	Finansal Piyasalar Raporu
FRB	Federal Merkez Bankası
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GS	Goldman Sachs
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HH	Herfindahl Hirschman
HCIP	EA Harmonize Tüketici Fiyat Endeksi
HM	Hazine Müsteşarlığı
IFS	Uluslararası Finansal İstatistikler
IMF	Uluslararası Para Fonu
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
IPE	Uluslararası Petrol Borsası
JPMI-INDU	JP Morgan Sanayi Endeksi
JPMI-GLOB	JP Morgan Küresel Endeks
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KÖMB	Küçük Ölçekli Mevduat Bankaları
KYB	Kalkınma ve Yatırım Bankası
LIBOR	Londra Bankalararası Faiz Oranı
MB	Maliye Bakanlığı
MDP	Menkul Değerler Portföyü
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
MSCI	Morgan Stanley Sermaye Endeksi
MXX	MXSE IPC
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OIS	Gecelik Endeks Swapları
OÖMB	Orta Ölçekli Mevduat Bankaları
OSD	Otomotiv Sanayi Derneđi
PE	Performans Endeksi
PMI	Küresel Tüm Endüstriler Çıktı Endeksi
POS	Point of Sale
RAV	Risk Ağırlıklı Varlıklar
ROA	Aktif Kârlılığı
ROE	Özkaynak Kârlılığı
S&P	Standard and Poors
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SYR	Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacaklar
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu
TP	Türk Parası
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TSRŞB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TÜFE	Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
USD	Amerikan Doları
ÜFE	Üretici Fiyatları Endeksi
VKET	Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler
VOB	Vadeli İşlemler Borsası
YP	Yabancı Para
YPNGP	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu

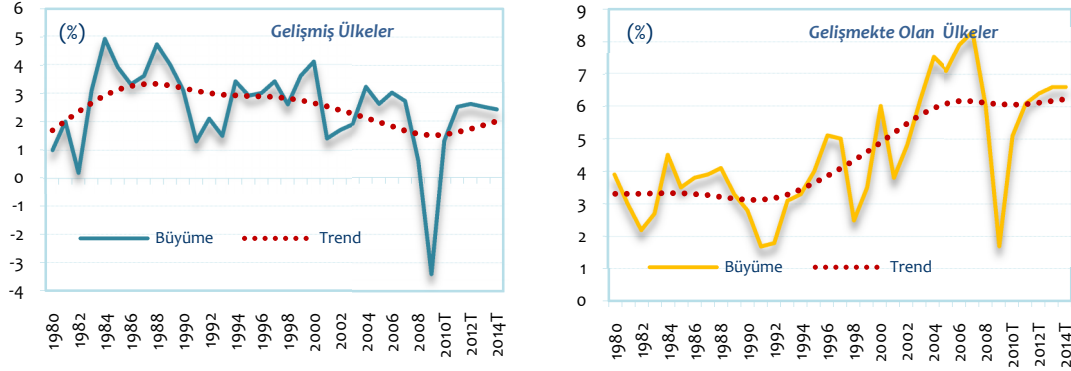
1 EKONOMİK ÇERÇEVE ve GELİŞMELER

1.1 Küresel Görünüm

1.1.1 Makroekonomik Gelişmeler

2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla küresel ekonomik durgunluktan çıkışın büyük ölçüde başladığı görülmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin açıklanan en son verileri, daralmanın sona erdiğine ve ülkeler ve bölgeler itibarıyla farklılık arz etmekle birlikte büyümenin yavaş yavaş başladığına işaret etmektedir. Nitekim IMF, geniş kapsamlı maliye politikası uygulamalarının da yardımıyla küresel daralmanın sona erdiğini, ancak düzelmenin görece olarak zayıf bir biçimde gerçekleşeceğini tahmin etmektedir. Bu çerçevede IMF küresel ekonomik aktiviteye yönelik 2009 ve 2010 yılı tahminlerini Temmuz 2009'a göre iyileştirmiştir. Buna göre, dünya hasılasının 2009 yılı için %1,1 oranındaki daralmanın ardından, 2010 yılında %3,1 oranında büyümesi öngörülmektedir. Küresel ekonomik aktivitenin beklenenden hızlı ve daha güçlü bir biçimde toparlanması, başta Asya ekonomileri olmak üzere gelişmekte olan ekonomilerin yüksek performansına bağlıdır. Ayrıca, gelişmiş ülkelerde devam eden güçlü ve genişlemeci maliye politikası uygulamalarının, bu dönemde iktisadi faaliyete olumlu yansımaları gözlenmektedir.

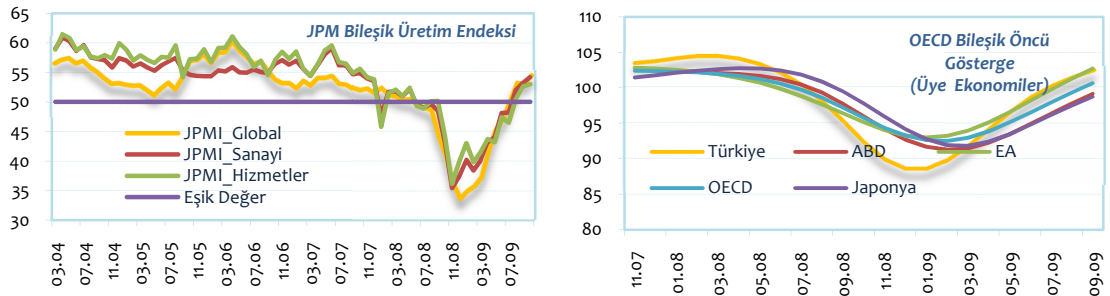
Grafik 1.1-1: Küresel Büyüme Eğilimleri

Kaynak: IMF ve BDDK

Küresel ekonomide üretimin görece toparlanma eğilimi, dünya ölçeğinde aylık sanayi üretiminin izlenmesinde kullanılan JPMI endeksinden de izlenebilmektedir. 2008 yılı Mayıs ayından bu yana eşik değerinin altında olan JPMI global endeks, 2008 Aralık ayında dip noktasına ulaşmış ve o dönemden itibaren yükselme eğilimine girmiştir. Ayrıca, Temmuz 2009 itibarıyla eşik değer de üzerine çıkarak, Ekim ayında 54,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişim OECD bölgesi bileşik öncü göstergelerin seyrinden de takip edilmektedir. Öncü göstergelere göre, ekonomik aktivitenin 2009 yılı başından itibaren 6 ila 9 ay gibi bir dönem sonrasına toparlanacağı ve bu eğilimi koruyacağı görülmektedir.

Grafik 1.1-2: Küresel Büyüme Oranları Volatilitesi ve JPMI Üretim Endeksleri

Kaynak: Bloomberg, OECD

Tablo 1.1-1: G-20 Ülkeleri Büyüme Isı Haritası

	2008						2009						
	Eyl.	Ekim	Kas.	Ara.	Ocak	Şub.	Mart	Nis.	May.	Haz.	Tem.	Ağus.	Eyl.
Batı Yarımküre													
ABD													
Kanada													
Meksika													
Brezilya													
Arjantin													
Asya Pasifik													
Japonya													
Avustralya													
Kore													
Çin													
Endonezya													
Hindistan													
Avrupa													
Almanya													
Fransa													
İtalya													
İngiltere													
Türkiye													
Rusya													
Afrika													
G. Afrika													

Kaynak: IMF, G-20 "Global Economic Prospects and Principles for Policy Exit."

Açıklama: Koyu turuncu hücre=hızlanan daralma, Sarı= ılımlı daralma, Açık yeşil=yatay seyir, Açık mavi=trend oran altında genişleme, Mavi=trend düzeyinde veya üzerinde genişleme, Beyaz=veri yok.

IMF tarafından G-20 ülkeleri için gerçekleştirilen büyüme "ısı haritasında" tüm ekonomilerin küresel krizin en kötü etkilerinin hissedildiği dönemleri geride bıraktığı, bazılarının yeniden büyüme patikasına girdiği de görülmektedir. Yavaş işleyen düzelme sürecini başlatan unsurlar ise, güçlü maliye politikası uygulamaları ile merkez bankalarının likidite sıkışıklığını giderecek önlemleri hızlı ve sert bir biçimde almaları olarak özetlenmektedir.

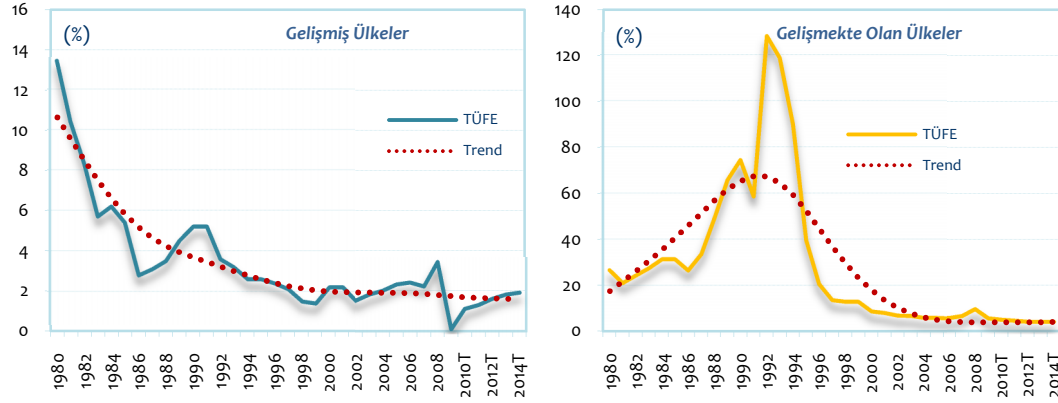
Önümüzdeki döneme bakıldığında; olumlu gelişmelere rağmen, reel sektörün ve finans sektörünün halen belirli zafiyetler taşıdığı görülmektedir. Nitekim uygulanmakta olan para ve maliye politikalarının etkilerinin de azalacağı tahmin edilmektedir. Özellikle ABD ve Euro Alan'ında açıklanan en son büyüme rakamlarının beklenenin üzerinde olsa da tüketim ve yatırımdaki iyileşmenin yavaş olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, gelişmiş ekonomilerin 2010'un büyük kısmında düşük bir hızla büyüyeceği ve işsizliğin 2010 sonlarına kadar artmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerde ise; özellikle Asya ekonomilerinin liderliğinde 2009'da %1,75 düzeyinde bir büyümenin olacağı, 2010 yılında ise %5'e yakın bir oranda büyüme gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Küresel ekonomi için kısa vadedeki en temel risk, düzelme sürecinin kesintiye uğraması olarak ifade edilmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi tüketim ve yatırım talebinde konjonktürün tersine döndüğüne ilişkin açık gerçekleştirmeler olmadan, uygulanmakta olan ekonomi politikalarından uzaklaşılması önemli bir risk olarak algılanmaktadır.

Görel bir toparlanma eğilimine girmiş olan dünya ekonomisi, petrol fiyatlarının artması, H1N1 virüsünün hızla yayılması, jeopolitik gelişmeler veya korumacı eğilimlerin güçlenmesi gibi bir dizi şoka maruz olup, kısa vadede ekonomi politikaları uygulamalarında kararlılığın sürdürülememesi riskini de taşımaktadır.

Mevcut likidite ve ekonomik aktivitenin 2010 itibarıyla toparlanacağına yönelik beklentiler, küresel ölçekte fiyatlar genel seviyesi üzerinde baskı olasılığını artırmaktadır. IMF, 2009 yılı için gelişmiş ekonomilerde TÜFE enflasyonunu %0,1, gelişmekte olan ülkeler için ise %5,5 olarak öngörürken; en son 2010 yılı tahminlerini, Temmuz 2009 dönemi tahminlerinin üzerinde ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için sırasıyla %1,1 ve %4,9 olarak duyurmuştur.

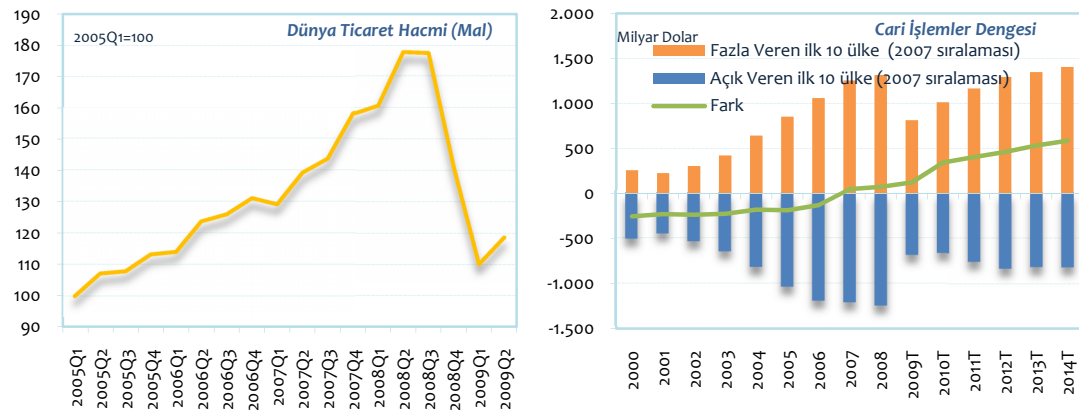
Grafik 1.1-3: Küresel TÜFE Değişimleri ve Eğilimler

Kaynak: IMF ve BDDK

Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre; küresel kriz, dünya ticaretini olumsuz etkilemeye devam etmekle birlikte, ticaret hacmindeki daralma 2009 yılının ikinci çeyreği itibarıyla yerini artışa bırakmıştır. Bu durum krizin yerini yavaş da olsa bir toparlanma sürecine bıraktığının en temel göstergesi olarak ele alınırken, ticaret hacminin hala 2005-2006 yılı seviyelerinde olduğu görülmektedir. Küresel dengesizliklerin de azalmasına yardımcı olması beklenen ticaret hacmindeki daralmanın azalmasıyla birlikte, söz konusu dengesizliklerin yeniden kriz öncesi düzeylerine geleceği de ifade edilmektedir.

Grafik 1.1-4: Dünya Ticaret Hacmi ve Cari İşlemler Dengesi

Kaynak: WTO ve IMF

Nitekim 2007 yılı itibarıyla en yüksek cari işlemler açığı veren 10 ülkenin toplam açığının 1,2 trilyon dolardan, 2010 yılı itibarıyla 0,7 trilyon dolara gerilemesi beklenirken, aynı ülkeler için öngörülen açık tutarının 2014 yılında 1,5 trilyon dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

2008 yılsonu itibarıyla derinleşen küresel ekonomik kriz, uluslararası kuruluşların gündemini de belirgin bir biçimde etkilemiştir. Krizin, finansal sistemden kaynaklanan bir nitelik taşıması, bu alandaki uluslararası gözetim ve denetim çerçevesinin yeniden gözden geçirilmesi hususunu

G-20, IMF, BIS, FSB ve Dünya Bankası gibi kuruluşların gündemine taşımıştır. Ayrıca, iktisadi büyümenin yeniden tesisi ve olası krizlerden etkilenen ülkelerin yerel ve küresel ekonomiye en az zararla söz konusu safhayı atlattıklarını sağlayacak kararlar ve ilkeler de bu platformda tartışılmıştır.

Öncelikle 24-25 Eylül 2009 tarihlerinde ABD'nin Pittsburg kentinde gerçekleştirilen G-20 Liderler Zirvesi sonrasında bir sonuç bildirisi sunulmuştur. Sonuç bildirisinde krize yönelik acil tedbirlerin işe yaradığı ifade edilirken, 21. Yüzyılda büyümenin daha çevreci, açık, adil ve istikrarlı olması, finansal sistemin bu amaç doğrultusunda daha etkin ve yakın denetiminin sağlanması hususlarının temel gündem maddeleri olduğu açıklanmıştır. Bu doğrultuda G-20, FSB'nin oluşumuna ek olarak, başta IMF olmak üzere diğer uluslararası kuruluşların yapılarında da değişikliklere gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bildiri sonunda ek metin olarak sunulan "Sürdürülebilir Ekonomik Aktivite için Temel Değerler (Core Values for Sustainable Economic Activity)" kabul edilmiştir.

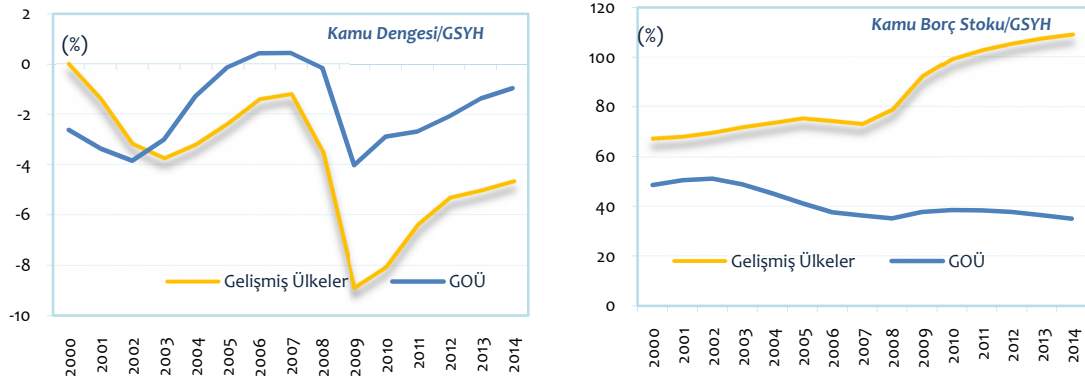
2009 yılı Kasım ayında İstanbul'da gerçekleştirilen IMF-Dünya Bankası Yıllık Toplantıları sonrasında, ülkelerin kriz sonrasında dünyayı yeniden şekillendirmesi sürecinde IMF'ye yol gösterecek bir dizi kararlar alınmıştır. "İstanbul Kararları" olarak da anılan bu ilkeler, önümüzdeki dönem için küresel ölçekte ekonomik işbirliği alanında alınmış en önemli kararlar seti olarak göze çarpmaktadır. Önümüzdeki dönemde gerçekleştirilecek G-20 ile IMF-Dünya Bankası Bahar Dönemi toplantılarına da esas teşkil edeceği düşünülen İstanbul Kararlarına bakılacak olursa;

- **IMF'nin görev tanımının**, küresel istikrar açısından önem taşıyan makroekonomi ve finans sektörü politikalarının tamamını kapsayacak şekilde gözden geçirilmesi,
- **Esnek kredi hatfının** başarısının daha da ileriye götürülmesine ve bir nihai kredi mercii olarak daha fazla sayıda ülkeye sigorta imkânı sunulmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- Yeni **erken uyarı çalışmasında**, aşırı dalgalanma riskleri ve kırılganlıklar, ülkeler arası bir boyutu da içermesi sebebiyle, daha iyi kavranması,
- Ocak 2011'e kadar, gereğinden fazla temsil edilen ülkelere gereğinden az temsil edilen ülkelere, **dinamik yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkeler lehine** en az yüzde beş oranında **kota payı** aktarılması

biçiminde olduğu görülmektedir.

2008 yılında küresel krizle mücadele çerçevesinde para politikasına ek olarak maliye politikasının da etkin bir biçimde uygulanmaya başladığı izlenmektedir. Bu alanda ilk başta sistemik bir krizin önüne geçilmesi çerçevesinde, gelişmiş ülkelerde finansal kurumlara yönelik sermaye destekleri sıklıkla tespit edilmiştir. İkinci aşamada ise özellikle toplam talebi desteklemeye yönelik tedbirler hayata geçirilmiş, hatta bu tedbirlerin uygulanması sadece gelişmiş ülkelerle sınırlı kalmayıp gelişmekte olan ülkelere de benzer maliye politikası tedbirlerine başvurulmuştur. Bu durum başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere tüm ülkelerin kamu dengelerini zorlamış, borç stoklarında ani artışlara neden olmuştur. Geline nokta itibarıyla ise ana sorun uygulanmakta olan politikalardan ekonomik koşullarda görece bir iyileşme olduğu dönemde çıkışın nasıl gerçekleştirileceği ve kamu kesimi dengesizliklerinin orta ve uzun vadede daha büyük sorun yaratma olasılığının nasıl azaltılacağı biçimdedir. Politika belirleyicileri tarafından üzerinde durulan bir diğer risk faktörü ise, söz konusu genişlemeci maliye politikalarının zamanından erken bir biçimde, ekonomik toparlanmanın gerçek anlamdan sağlanmadan sonlandırılarak, beklenen fayda elde edilmeden belirli düzeyde kamu kesimi dengesizlikleri ile karşı karşıya kalınması ihtimalidir.

Grafik 1.1-5: Kamu Dengesi ve Kamu Borç Stokunun GSYH'ye Oranı

Kaynak: IMF

Küresel krizin dış ticaret hacminde daralmanın yanı sıra en belirgin etkilediği alanlardan biri de küresel sermaye hareketleri olmuştur. Küresel kriz nedeniyle özellikle 2009 yılında yükselen piyasa ekonomilerinin büyüme performansındaki düşüş sonucu uluslararası özel sermaye hareketlerinde keskin bir yavaşlama gerçekleşmiştir. IIF'nin en son tahminlerine göre 2007 yılında 1,3 trilyon dolar ile rekor düzeye ulaşan yükselen piyasa ekonomilerine özel sermaye girişleri, 2008 yılında 649 milyar dolara, 2009 yılında da 349 milyar dolara gerilemektedir. Ancak, 2010 yılında küresel ekonomik ve finansal ortamdaki iyileşme beklentilerine paralel olarak, söz konusu sermaye girişlerinin 672 milyar dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

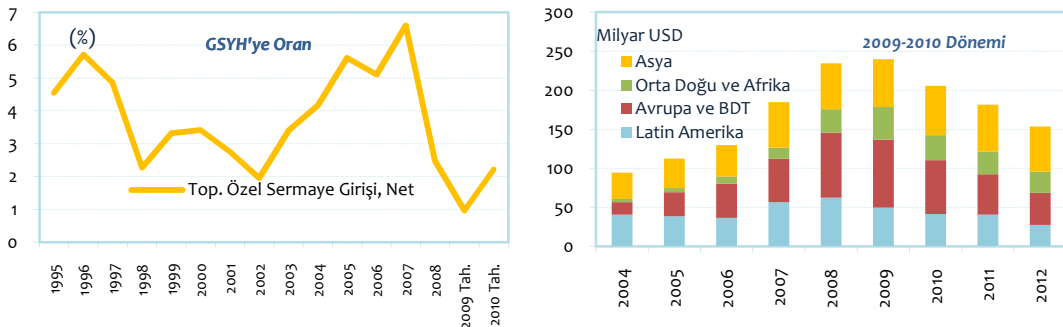
Tablo 1.1-2: Yükselen Ekonomilere Yönelik Sermaye Hareketleri

Milyar Dolar	2007	2008	2009T	2010T
Özel Sermaye Girişleri	1.252,2	649,1	348,6	671,8
Varlık Yatırımı	601,9	430,8	425,1	533,5
Doğrudan Yatırım	499,8	512,5	343,0	459,4
Portföy Yatırım	102,1	-81,7	82,2	74,1
Özel Kredi	650,2	218,3	-76,5	138,2
Ticari Banka	431,4	102,7	-82,7	48,5
Diğer	218,8	115,6	6,2	89,7
Resmi	42,9	55,5	63,6	43,4
Uluslararası Fin. Kur.	4,1	26,6	43,7	26,2
Diğer İkili Anlaşma.	38,8	28,9	19,9	17,2
Yerleşiklerce yurtdışında Varlık Yatırımı	-285,1	-221,9	-139,3	-226,0
Yerleşikler Net Borç	-482,6	-555,0	-118,1	-271,2
Rezervler (- artış)	-1.056,7	-468,5	-526,3	-552,3

Kaynak: IIF

Yükselen ekonomilere yönelik özel sermaye girişlerinin bileşimi incelendiğinde küresel ekonomik konjonktür ile uyumlu bir gelişme gözlenmektedir. Kriz döneminde varlık yatırımlarında azalma gözlenirken, resmi sermaye girişlerinde artış olmaktadır. Varlık yatırımları içinde de özellikle portföy yatırımlarında 2008 yılındaki tersine dönüş ve 2009 ve 2010 yıllarındaki daralma dikkat çekicidir.

Grafik 1.1-6: Yükselen Ekonomilere Net Özel Sermaye Girişleri ve Özel Kesim YP Borç Servisi

Kaynak: IIF ve IMF

Özel (net) sermaye akımlarına bölgeler itibarıyla bakıldığında 2008-2009 döneminde en keskin daralmanın yükselen Avrupa bölgesinde gerçekleştiği izlenmektedir. 2010 yılı itibarıyla Latin Amerika'nın kriz öncesi seviyelere en çabuk yaklaşan bölge olacağı IIF tarafından öngörülmektedir. Diğer tüm bölgelerde ise özel sermaye akımları açısından toparlanmanın daha uzun süreceği gözükmemektedir.

Tablo 1.1-3: Bölgeler İtibarıyla Net Sermaye Akımları

Milyar Dolar	2007	2008	2009T	2010T
Özel Sermaye Akımları	1.252,2	649,1	348,6	671,8
Latin Amerika	228,9	132,4	99,8	150,9
Yükselen Avrupa	445,7	270,1	20,4	179,3
Afrika ve Orta Doğu	155,4	75,3	37,4	68,7
Yükselen Asya	422,2	171,2	191,1	272,9
Resmi Sermaye Akımları	42,9	55,5	63,6	43,4
Latin Amerika	6,3	14,5	22,2	14,7
Yükselen Avrupa	4,2	20,9	39,4	16,8
Afrika ve Orta Doğu	3,7	1,5	1,9	5,6
Yükselen Asya	28,6	18,5	0,0	6,3

Kaynak: IIF

Kutu 1: H1N1 Virüsünün Olası Ekonomik Etkileri

Dünya Bankası 2009 yıl Haziran ayı itibarıyla H1N1 virüs salgının sürmekte olduğu ve söz konusu virüsün ilk başta öngörüldüğü kadar ölümcül olmadığı ve bulaşma hızının da görece düşük olduğu tespitlerine dayanan mevcut durmun, küresel ekonomik ve sosyal gelişmeler için umut verici olduğunu ifade etmiştir. Nitekim Dünya Bankası, söz konusu virüsün sonuçlarına ilişkin ilk tahminlerin daha karamsar sonuçlar içerdiğini belirtmektedir (sonuçların 1968-69 yılları Hong Kong virüs salgınına benzeyeceğine yönelik öngörülerin olduğu ifade edilmektedir).

Mevcut yaşanan tecrübeye genç nüfusun, (60 yaş üstünün yaklaşık %33'ün zaten bağışıklık sahibi olması nedeniyle) yaşlı nüfusa göre daha yüksek risk taşıdığı demografik olarak Dünya Bankasınınca da teyit edilmektedir.

Haziran 2009 itibarıyla salgının Kuzey Amerika ile sınırlı kalmıştır. Böylece salgının ekonomik maliyetleri Meksika'da belirgin bir biçimde gözlenmiştir. Burada başta ulaştırma sektörü olmak üzere daha sonra turizmi de etkileyen bir iktisadi olumsuz etkinin oluşmuştur. Meksika'ya hava yolu taşımacılığı %80 azalırken, otellerdeki doluluk oranı %20'lere gerilemiştir. Nitekim toplamda turizm gelirlerinin Meksika'da %43 oranında azalması ve Meksika'nın dış finansman ihtiyacında keskin bir artışın olması beklenmektedir. Meksika Merkez Bankası verilerine göre 2008 yılı turizm gelirleri 13,3 milyar dolar düzeyindedir. Ancak salgına ilişkin kötümser öngörülerin azalması ile Eylül 2009 itibarıyla toplam turizm gelirlerindeki azalma %17,6 düzeyinde kalmıştır. Ayrıca, salgına yönelik olarak lokanta, sinema, tiyatro ve spor müsabakaları gibi faaliyetlerin belirli bir süre de olsa sonlandırılması hizmetler sektörünü de olumsuz etkilemektedir. Hizmetler sektöründe yılın ikinci çeyreğinde yaşanan bu duraklamanın milli gelirin %2,2'si oranında olabileceği tahmin edilmektedir.

Salgının Kuzey Amerika'dan Avrupa kıtasına sıçraması ve mevsimsel grip ile birleşmesi olasılığının artması, henüz mutasyona uğramamış olarak değerlendirilen virüsün yıkıcı etkisinin temelde yoksul ülkelerde sınırlı kalması sonucunu doğurmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre dünya nüfusunun büyük kısmında sınırlı bağışıklık mevcuttur. Nitekim küresel nüfusun yaklaşık %35'inin virüsten etkilenme ihtimali söz konusudur. Bu salgının ise normal mevsimsel griple birlikte dünya çapında 1.820 gün içerisinde olabileceği tahmin edilmektedir.

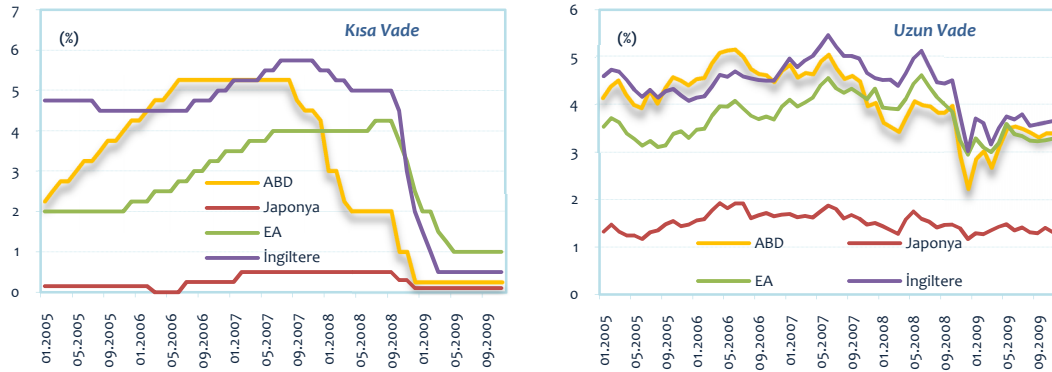
Toplam kayıplara yönelik tahminler "iyimser" ve "kötümser" senaryolar olarak ele alındığında, normal grip nedeniyle 0,2-1,5 milyon kişinin yaşamını kaybettiği döneme ek olarak 1,4 milyon insanın hayatını kaybetme olasılığı ile dünya çapında 40 kişiden 1'inin salgına yakalandığı ve toplam kaybın 71 milyon kişiye yükseldiği iki senaryo Dünya Bankasınınca ifade edilmektedir. Hatta toplam 180-260 milyon kişinin hayatını kaybettiği en kötü senaryolar da belirtilmektedir.

Dünya Bankası'nın 2006 yılında Kuş Gribi için gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar üzerinden bu yeni salgın için yürüttüğü benzer bir tahminde küresel hasılanın yaklaşık %0,7 ile %4,8'i oranında bir olumsuz etkinin olabileceği ifade edilmektedir (Diğer bazı tahminlerde yaklaşık 4 trilyon dolar tutarında bir kayıp ifade edilmektedir). Çok ciddi bir salgın durumunda ekonomik maliyetin yaklaşık %70'lik bir kısmı işgücü kayıplarından ve salgını önlemeye yönelik çabalardan meydana gelmektedir. Genel olarak da gelişmekte olan ekonomilerin en yüksek düzeyde ekonomik maliyetlerle karşılaşması beklenmektedir.

Kaynak: Global Development Finance 2009 (Dünya Bankası)

2009 yılının üçüncü çeyreğinde gelişmiş ekonomilerde faiz oranları incelendiğinde, küresel krize ilk tepki olarak uygulamaya konulan gevşek para politikasının sürdürüldüğü ve bu çerçevede ek faiz indirimleri yaşanmamış olmakla birlikte hali hazırda düşük olan seviyelerin korunduğu görülmektedir. Faiz oranlarındaki bu yatay seyir uzun dönemli oranlar için de geçerli olup, gelişmiş ekonomilerdeki düşük oranların, yükselen piyasalara yönelik risklerin azalmasıyla küresel sermaye hareketlerini hızlandırması beklenmektedir.

Grafik 1.1-7: Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Faiz Oranları

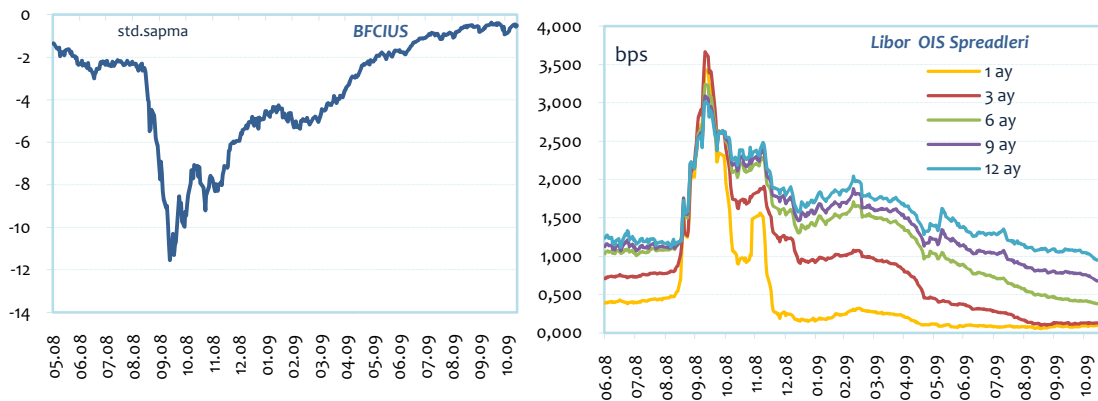

Kaynak: Reuters

1.1.2 Finansal Piyasalardaki Gelişmeler

Uygulamaya konulan para ve maliye politikalarının etkisiyle ilk önce uluslararası düzeyde sistemik kriz riski azalmış, daha sonra ekonomik daralmanın yavaş bir şekilde yerini iyileşme süresine bırakması ile finansal piyasalar üzerindeki baskı daha da hafiflemiştir. IMF'nin Küresel Finansal İstikrar Raporunda da ifade edildiği üzere finansal piyasalarda bir dip noktası geçilmiş, gelişmekte olan piyasalara yönelik riskler azalmış, bankalar sermayeleri güçlenmiş ve fon piyasaları yeniden işler hale gelmiştir. Nitekim küresel krizin merkezindeki ABD'nin finansal durumuna ilişkin olarak Finansal Durum Endeksi (BFCIUS) 2009 yılı üçüncü çeyreğinde, 2008 yılı başındaki seviyelerini geçmiştir. Ayrıca, özellikle gelişmiş ülkelerde uygulanmakta olan düşük faiz politikası küresel ölçekte sermaye hareketlerinin hızlanmasına katkıda bulunurken, bu durum aynı zamanda gelişmekte olan ülke borsalarında yükselişlere de neden olmaktadır. Bu dönemde LIBOR-OIS spreadlerinin daralmaya devam ettiği görülmektedir. Özellikle kısa vadeli spreadler görece daha yatay bir seyir arz ederken; 9, 6 ve 12 ay vadeli faizlerdeki spreadlerdeki düşüş dikkat çekmektedir. Bu durum risk iştahında bir artış olarak değerlendirilmektedir.

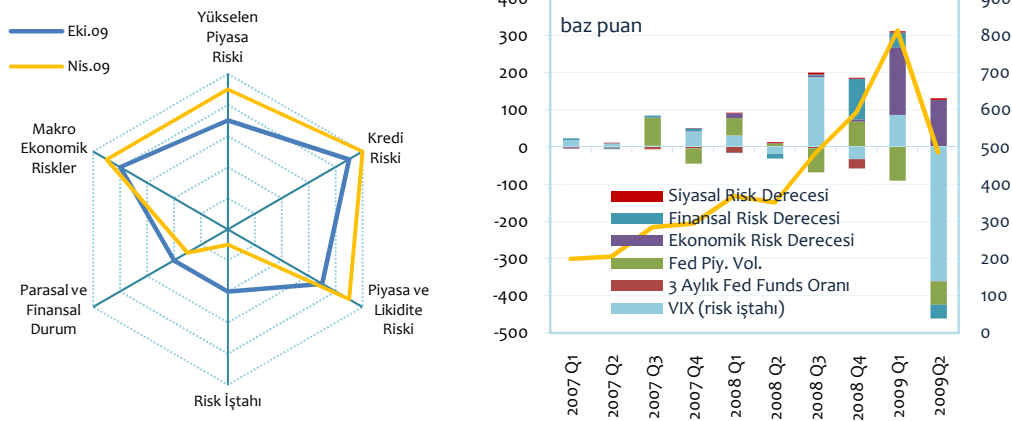
Grafik 1.1-8: Bloomberg Finansal Durum Endeksi ve LIBOR-OIS Spreadleri

Kaynak: Bloomberg

Benzer bir tespit IMF tarafından hazırlanan küresel risk radarında da görülmektedir. Farklı risk alanlarını doğrusal olarak bir grafikte temsil eden söz konusu radarın Nisan 2009 tarihindeki hesabı ile Ekim 2009 hesabı karşılaştırıldığında, alanın risklerdeki azalmaya bağlı bir biçimde daralırken, ekonomik ve finansal durumdaki iyileşme ve risk iştahındaki artış eksenlerine doğru genişlediği görülmektedir.

Grafik 1.1-9: Küresel Risk Radarı ve Yükselen Piyasalarda Ülke Riskine Katkılar

Kaynak: IMF

2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla, yükselen piyasa ekonomilerinin borsaları hızlı bir biçimde artmıştır. Nitekim MSCI bölgesel endeksleri incelendiğinde 2008 yılında %37,9 değer kaybeden MSCI-Yükselen Piyasa ekonomileri endeksinin, 2009 yılının Ocak-Eylül döneminde %61,2 oranında değer kazandığı görülmektedir. Bu dönemde MSCI-Dünya ve Avrupa endekslerindeki artış %25-30 arasındadır. Ancak Ekim 2009 itibarıyla borsalardaki artış, faiz oranlarındaki düşük düzeyin, özellikle yükselen ekonomilere yönelik yeni bir fiyat balonu yaratma ihtimalinin tartışılmaya başlanmasıyla kesintiye uğramıştır. Ayrıca ülkelere ait siyasal ve ekonomik belirsizliklerdeki farklılaşmalar, yükselen ekonomiler grubunda da son dönemde borsa performanslarını etkilemektedir.

Tablo 1.1-4: Bazı Borsalarda 2009 Ağustos İtibarıyla Değişimler

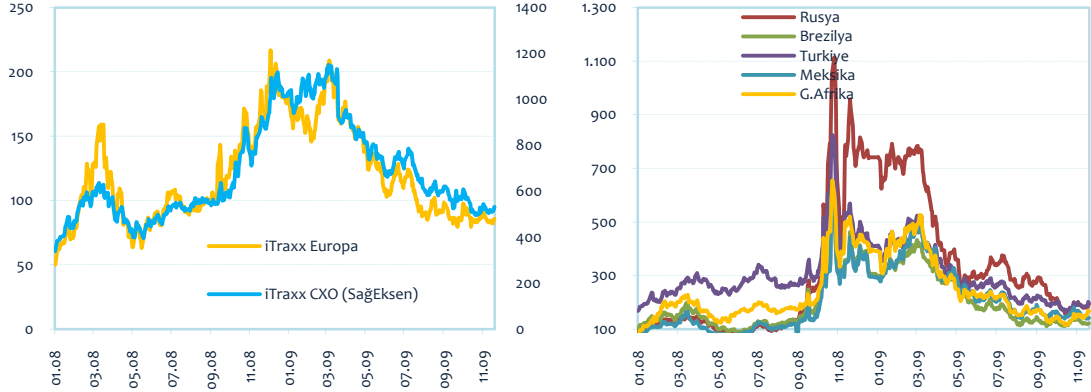
Uluslararası Para Birimi Cinsinden	Uluslararası Para Birimi Cinsinden			ABD Doları Cinsinden		
	2008/2007	09.2009/12.2008	10.2009/09.2008	2008/2007	09.2009/12.2008	10.2009/09.2008
MSCI-Dünya	-38,8	26,2	-1,6	-38,8	26,2	-1,6
MSCI-Avrupa	-45,4	29,0	-1,0	-47,1	29,0	-1,0
MSCI-Yükselen Piy.	-37,9	61,2	0,0	-37,9	61,2	0,0
DJI	-35,9	15,4	0,0	-35,9	15,4	0,0
Nikkei	-37,8	18,3	-1,0	-26,6	17,2	1,3
DAX	-38,8	22,3	-4,6	-41,2	28,5	-4,0
Bolsa (Mek.)	-60,7	31,8	-2,0	-62,0	29,8	0,0
Bovespa (Brezilya)	-17,6	54,0	0,0	-31,7	104,4	0,6
İrlanda	-16,7	41,0	-14,4	-24,9	48,1	-13,8
RTS (Rusya)	-52,5	79,3	7,5	-52,5	79,3	7,5
İMKB100	-37,0	80,8	-1,5	-51,9	84,1	-3,0
Çin Shenzen	-50,0	71,6	11,0	-46,5	83,7	11,0

Kaynak: Bloomberg (her sütun kendi içerisinde sarıdan yeşile azalan düzende sıralanmıştır.)

Küresel finansal piyasalardaki normalleşme ve yatırımcı risk algılamasındaki azalma çerçevesinde iTraxx endekslerinde de gerileme sürmüştür. Ayrıca ülkeler itibarıyla CDS spreadlerinde yılın üçüncü çeyreğinde de gerilemeler devam etmiştir. Ancak, bu durum yılın ikinci çeyreğindeki gibi tüm ülkeleri kapsar biçimde olmamıştır. Bazı ülkelerin CDS spreadlerinde sınırlı artışlar gözlenmiştir (Bulgaristan, Endonezya gibi). Spreadlerdeki bu azalma ve risk

algılamasındaki iyileşmenin önümüzdeki dönemlerde, krizle mücadele konusunda bir gevşekliğe neden olma olasılığı, uluslararası otoriteler tarafından önemli bir tehlike olarak ifade edilmektedir.

Grafik 1.1-10: iTraxx Endeksleri ve CDSler

Kaynak: Bloomberg

Yükselen piyasa ekonomilerinde 5 yıllık CDS spreadleri incelendiğinde, Aralık 2008'e göre belirgin bir azalma görülmektedir. Ayrıca, Arjantin ve İzlanda haricinde en düşük spreadler ile en yüksek spreadler arasındaki puan farkının da azaldığı görülmektedir. 2009 yılının Eylül-Kasım dönemi verilerine bakıldığında ise Endonezya, Bulgaristan, Tayland, Malezya ve Slovakya gibi ülkelerde CDS spreadlerinde hafif bir artış gözlenmektedir.

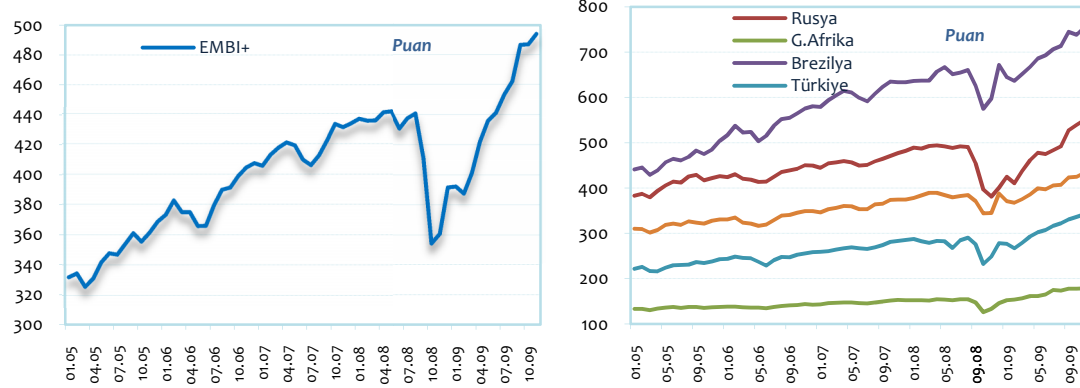
Tablo 1.1-5: Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler İtibarıyla 5 Yıllık CDS Spreadleri

Ülke	bps	12.11.2009	Ülke	bps	30.09.2009	Ülke	bps	31.12.2008
En Düşük Spread								
Slovakya	65.9		Slovakya	57.3		Slovakya	155.0	
Çin	81.1		Çin	69.2		Çin	188.4	
Şili	76.4		Şili	76.0		Şili	203.0	
Çek Cum.	75.6		Çek Cum.	72.6		Çek Cum.	174.3	
Malezya	99.2		Malezya	83.1		Malezya	225.1	
Tayland	107.5		Tayland	86.8		Tayland	255.8	
Brezilya	123.3		Brezilya	126.4		Brezilya	298.5	
Polonya	114.1		Polonya	121.8		Polonya	244.7	
Peru	126.8		Peru	134.7		Peru	302.5	
En Yüksek Spread								
G. Afrika	141.5		G. Afrika	141.8		G. Afrika	395.7	
Filipinler	176.5		Filipinler	175.5		Filipinler	383.6	
Türkiye	180.9		Türkiye	194.0		Türkiye	411.1	
Endonezya	196.8		Endonezya	186.5		Endonezya	638.3	
Macaristan	200.0		Macaristan	214.5		Macaristan	419.1	
Bulgaristan	202.8		Bulgaristan	180.0		Bulgaristan	499.4	
Rusya	180.0		Rusya	208.8		Rusya	743.5	
İzlanda	357.7		İzlanda	357.1		İzlanda	976.8	
Arjantin	1,007.8		Arjantin	1,098.2		Arjantin	3,905.0	

Kaynak: Bloomberg

2008 yılının sonundan itibaren EMBI+ Genel endeksinde istikrarlı bir biçimde gözlenen yükselme devam etmiştir. Bono getirilerinde gözlenen iyileşmede faizlerin düşük seviyesine ek olarak, küresel ölçekte ve gelişmekte olan ülkeler çerçevesinde görünümün olumluya dönmesi etkili olmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerin kamu maliyesi uygulamasında mevcut konjonktürde gelişmiş ekonomilerden görece daha iyi konumda olmaları da bu gelişmede etkili olmaktadır.

Grafik 1.1-11: EMBI Genel ve Seçilmiş Ülkeler

Kaynak: Bloomberg

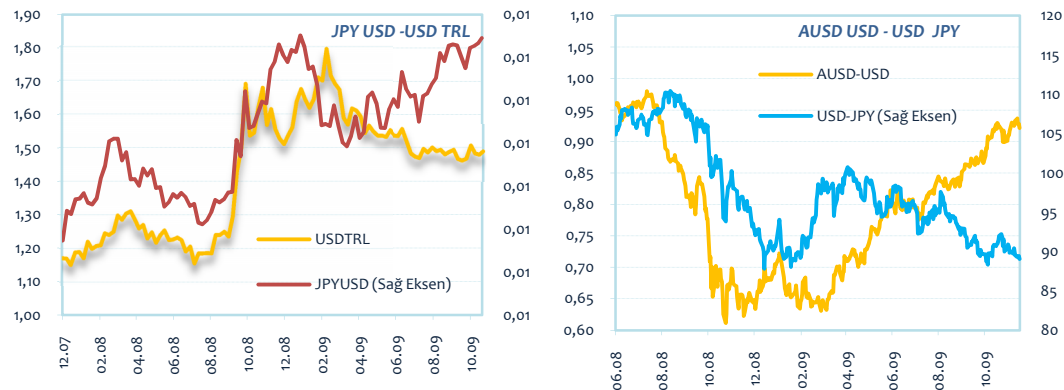
Seçilmiş ülkeler çerçevesinde nominal döviz kuru gelişmelerine bakıldığında, piyasalarda oynaklığın devam ettiği görülmektedir. ABD doları, euro ve İngiliz sterlini karşısında yılbaşında değer kazanmış, ardından yeniden değer kaybetmiştir. Yılın ikinci çeyreğinde, Brezilya haricinde, seçilmiş gelişmekte olan ekonomilerde ulusal para birimleri değer kazanmıştır. Gelişmiş ekonomilerdeki faiz oranlarının mevcut seviyesi dikkate alındığında, döviz kuru piyasalarındaki oynaklığın sürmesine rağmen carry-trade olanaklarının arttığı görülmektedir.

Tablo 1.1-6: Seçilmiş Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke Kurları

Gelişmiş Ülke Nominal Kurları						
	Ara.07	100 hafta (Cuma itibarıyla)	Ara.08	Eyl.09	En Yüksek	En Düşük
Euro	1.47		1.41	1.47	1.59	1.25
Japonya	0.01		0.01	0.01	0.01	0.01
İngiltere	1.99		1.47	1.60	2.03	1.37
Gelişmekte Olan Ülke Nominal Kurları						
	Ara.07	100 hafta (Cuma itibarıyla)	Ara.08	Eyl.09	En Yüksek	En Düşük
Türkiye	1.17		1.51	1.49	1.79	1.15
Brezilya	1.78		2.37	1.81	2.47	1.56
Rusya	24.45		29.01	30.14	36.20	23.22
Macaristan	172.66		189.01	183.34	247.69	144.26
G.Afrika	6.83		9.72	7.42	11.10	6.76
Çin	7.30		6.84	6.83	7.30	6.82
Hindistan	39.44		48.44	48.06	51.69	39.30

Kaynak: Bloomberg

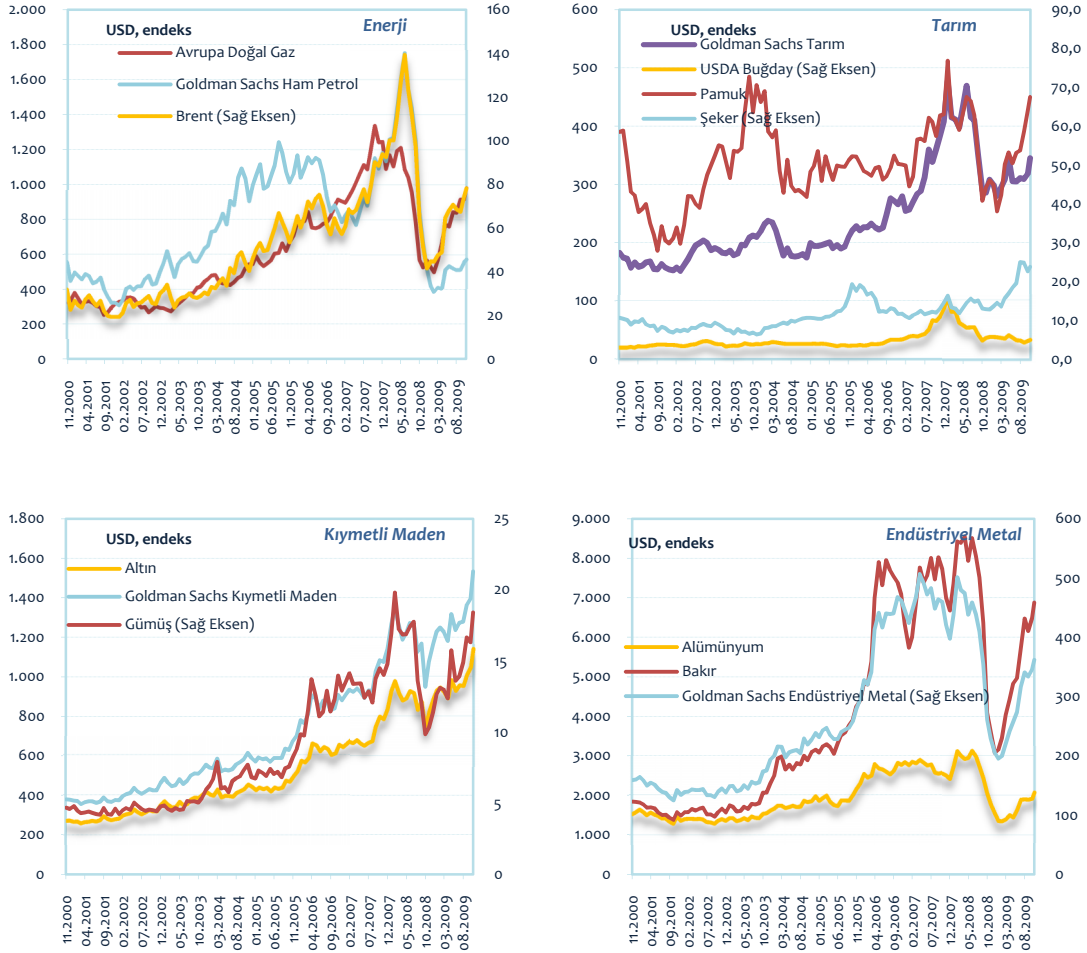
Grafik 1.1-12: Japon Yeni ABD Doları ve TL ABD Doları ile Avustralya Doları ABD Doları Kuru

Kaynak: Bloomberg

Ürün ve enerji fiyatları ise, küresel krizin seyrine bağlı olarak keskin hareketler arz etmektedir. 2008 yılında küresel krizin ve buna bağlı olarak talep koşullarının en kötü görünümü arz ettiği dönemde, söz konusu fiyatlarda hızlı düşüşler yaşanmıştır. Ancak bu dönemin ardından küresel ölçekte talepteki gerilemenin ilk öngörülenden daha ılımlı bir biçimde olacağının anlaşılmasıyla yeniden bir yükselme eğilimi görülmüştür. Ürün ve enerji fiyatlarına alt gruplar itibarıyla bakıldığında ise; ana hareketlerde benzerlikler görülmekle birlikte, farklılaşmalar da tespit edilmektedir.

Grafik 1.1-13: Ürün Fiyatları ve Endeksleri

Kaynak: Bloomberg

Enerji fiyatları incelendiğinde özellikle artan talebe paralel olarak petrol ve doğal gaz fiyatları, 2009 yılı başında gerilediği seviyelerden yukarıya doğru bir hareket içerisine girmiştir. Ancak, geline nokta 2007-2008 döneminde ulaşılan yüksek seviyelerin hala gerisindedir. Ayrıca Dünya Bankası fiyat tahminleri, fiyatların orta vadede eski yüksek seviyelerin altında, ancak mevcut düzeylerin biraz üzerinde olacağı yönündedir.

Tarım ve gıda fiyatlarında 2009 yılında gözlenen yükseliş ise daha keskindir. Ürün bazında bakıldığında buğday fiyatında görece bir yatay seyir gözlenmekle birlikte, özellikle şeker fiyatlarındaki yükseliş dikkat çekmektedir.

Kutu 2: Varlık Fiyatlarının Finansal İstikrar Açısından Önemi

Yeni Klasik Okulun paranın uzun dönem nötraliyesi ve beklentilerin politika rejimine duyarlılığı önermeleri ile Keynesgil okulun piyasalardaki reel ve nominal katılıklara dair önermelerinin bir arada kabulü sonrası ortaya çıkan Yeni Uzlaş, para politikası açısından yeni bir anlayış ortaya koymaktadır. Bu yeni anlayışın, para politikası açısından gündeme getirdiği üç temel nokta, talebin yönetilmesinde para politikasının önceliği, merkez bankası bağımsızlığının gerekliliği ve beklenti yönetiminin önemidir.

Ancak, Yeni Uzlaş bünyesinde yukarıdaki uzlaş alanlarının yanı sıra, fiyat istikrarı ve finansal istikrar arasındaki bağ anlamında iki farklı görüş öne çıkmaktadır. Bu görüşlerden ilki, fiyat istikrarının finansal istikrarı garanti ettiğini, bu nedenle günlük para politikasının finansal istikrar ve dolayısıyla varlık fiyatlarıyla uğraşmasına gerek olmadığını savunmaktadır. Diğer görüş ise, fiyat istikrarının finansal istikrarsızlığı tetikleyebileceğini ve bu sebepten ötürü merkez bankalarının ekonominin finansal koşullarından dolayısıyla da varlık fiyatlarından haberdar olması gerektiğini öne sürmektedir.

Schwarz Hipotezi olarak da adlandırılan ilk görüşe göre, fiyat istikrarı ve finansal istikrar arasındaki bağ belirleyen temel yapı finansal kuruluşların kredi analiz yöntemlerinde yatmaktadır. Kredi kuruluşunun, borçlunun finansal rasyolarına ve teminatın değerliliğine ilişkin öngörülleri, kredinin canlı olduğu dönem için belirli bir enflasyon öngörüsünü (beklentisi) gerektirir. Bu durumda beklenmeyen enflasyon değişimleri tüm bu varsayımları (öngörülleri) geçersiz kılabilir. Yüksek enflasyon dönemlerinde borçlunun ve kredi kuruluşunun iyimser gelir beklentileri risk iştahlarını artırırken, dezenflasyon dönemleri hem beklentileri olumsuz yönde bozabilir, hem de nominal gelirleri azaltarak borcun reel yükünü arttırabilir. Tüm bu etkileşimlerden yola çıkarak, bu görüş çerçevesinde, fiyat istikrarının finansal istikrar için hayati olduğu ve merkez bankalarının fiyat istikrarını güçlendirerek, yeniden-düzenleme ve mevduat sigortası yoluyla yapabileceğinden daha iyisini sağlayabileceği tezleri ortaya konulmaktadır.

Fiyat istikrarının finansal istikrarsızlığı tetikleyebileceği yönündeki görüş ise, fiyat istikrarının sağlanması sonucunda oluşan istikrarlı büyüme koşullarının finansal piyasalarda boğa piyasası beklentileri oluşturarak, oluşan iyimser gelecek beklentileri ve artan teminat değerleri yoluyla bir kredi patlaması ve varlık fiyatları balonu yaratabileceğini savunmaktadır. Bu çerçevede, fiyat istikrarı sağlamak açısından başarılı bir para politikasının, finansal istikrarı garanti edemeyeceği, hatta tersine finansal istikrarsızlığa zemin hazırlayabileceği öne sürülmektedir. Buna göre, mevcut dönemde mal piyasalarında enflasyon baskısı gözlenmezken, varlık fiyatlarında daha güçlü işaretler gözlenmesi kaçınılmazdır.

Yukarıda kısaca özetlenen bu iki farklı görüşün, 2008 yılında global bir görünüm alan kredi krizi ışığında değerlendirilmesi,

- varlık fiyatlarının ölçümündeki zorluklara,
- mal fiyatları ve varlık fiyatları arasındaki ilişkinin genelde doğrusallık içermeyen bir yapıda olmasına,
- varlık fiyatlarında hızlı gelişmelerin ekonomik temeller gereği mi yoksa balon mu olduğunun tam olarak tespit edilememesine,
- ve eğer balonsa, balona ne zaman müdahale edileceğinin kesin olarak bilinmemesine

karşın varlık fiyatlarının finansal istikrar anlamında yakından izlenmesi yönündeki görüşlere ağırlık kazandırmaktadır.

Ancak, bu anlayıştan farklılaşan temel başka bir görüş, varlık fiyatlarının seviyesinin önemli bir bilgi içermediğini ifade etmesi ve fiyat seviyesi yerine, finansal dengesizliklerin (kredi büyümesi, yatırım büyümesi ve hızlı varlık fiyatı enflasyonu üçgeni kapsamında) izlenmesini önermesi nedeniyle yaşanan krize daha gerçekçi bir bakış açısı olarak dikkat çekmektedir (Borio and Lowe 2003). Bu görüşün uygulanmasında merkez bankaları öne çıkarken, söz konusu yaklaşıma karşı çıkan bazı önermeler,

- finansal piyasaların etkin olduğunu ve merkez bankalarının varlık fiyat balonu olup olmadığını piyasadan daha iyi bilemeyeceğini,
- oluşan balonun çok büyük olması durumunda müdahale için faizlerde ekonomiye başka türlü zararlar verebilecek büyük dalgalanmalar gerekebileceğini,
- varlık fiyatlarının iktisadi birimler için önemli refah etkileri taşıması nedeniyle, fiyat balonlarına müdahalenin merkez bankaları üzerinde politik baskı oluşturabileceğini,
- dolayısıyla da, finansal dengesizlikleri gidermeye çalışmak yerine, kendi dinamikleriyle büyüüp patlamalarına izin verirken, özel sektörün özellikle de finansal sistemin korunmasına yönelik politikalara odaklanılması gerektiğini

ortaya koymaktadır.

Söz konusu bakış açısı, finansal istikrar açısından, finansal dengesizliklerin izlenmesinde ve bunlara karşı koruyucu önlemler alınmasında, merkez bankası dışındaki diğer otoritelerin sorumluluklarına ve tüm otoriteler arasında zamanında ve etkin bir işbirliğine büyük önem atfetmektedir.

Kaynak: Tymoigne, E. 2009. "Central Banking, Asset Prices and Financial Fragility." Routledge, International Studies in Money and Banking, No 51

Borio, C. E. V. Ve P. Lowe. 2003. "Imbalance or 'bubbles'? Implications for monetary and financial stability." Hunter, W. C., G. G. Kaufman ve M. Pomerleano (eds.) Asset Price Bubbles, 247-270. Cambridge: MIT Press..

Tablo 1.1-7: Seçilmiş Ürün Fiyatları

	2008	2009	2010	2011	2015	2020
A. Enerji						
Kömür, Avustralya, \$/mt	127,1	70,0	65,0	70,0	70,0	75,0
Ham Petrol, ortalama \$/bbl	97,0	55,5	63,0	65,8	78,6	80,6
Doğalgaz, Avrupa, \$/mmbtu	13,4	9,0	8,0	7,5	9,5	10,0
B. İçecek						
Kakao, \$/kg	257,7	260,0	240,0	200,0	175,0	170,0
Kahve Arabika, \$/kg	308,2	290,0	270,0	255,0	255,0	230,0
Çay, \$/kg	242,0	235,0	220,0	220,0	220,0	225,0
C. Yağlar						
Hindistan Cevizi Yağı, \$/mt	1.224,0	700,0	750,0	750,0	850,0	715,0
Soya Fasulye, \$/mt	522,8	390,0	385,0	383,0	375,0	375,0
D. Çekirdekler						
Pirinç, Tayland, 5%, \$/mt	650,2	500,0	470,0	462,0	470,0	483,0
Buğday, ABD, \$/mt	326,0	230,0	250,0	265,0	269,0	276,0
E. Diğer Gıda						
Muz, ABD, \$/mt	844,2	890,0	868,3	847,0	710,0	605,0
Et, Sığır, ABD, \$/kg	313,8	250,0	265,0	269,8	290,0	325,0
Portakal, \$/mt	1.107,3	835,0	900,0	941,0	950,0	900,0
Şeker, Dünya, \$/kg	28,2	28,0	29,0	31,0	34,0	38,0
F. Kereste						
Kereste, Malezya, \$/cum	292,3	280,0	260,0	262,0	270,0	320,0
Talaş, Malezya, \$/cum	889,1	795,0	760,0	772,6	825,0	970,0
G. Diğer Hammaddeler						
Pamuk, \$/kg	157,4	125,0	128,1	135,0	145,0	140,0
Kauçuk, Singapur, \$/kg	258,6	150,0	160,0	170,0	190,0	185,0
Tütün	3.588,7	3.800,0	3.400,0	3.400,0	3.400,0	3.500,0
H. Gübre						
DAP, \$/mt	967,2	350,0	300,0	310,0	360,0	400,0
Fosfat (kaya), \$/mt	345,6	130,0	100,0	90,0	80,0	95,0
Potasyum Klorür, \$/mt	570,1	750,0	400,0	300,0	255,0	220,0
I. Metal ve Mineraller						
Alüminyum, \$/mt	2.572,8	1.450,0	1.800,0	2.200,0	2.650,0	2.800,0
Bakır \$/mt	6.955,9	3.700,0	4.000,0	4.200,0	4.525,0	4.650,0
Altın, \$/toz	871,7	900,0	850,0	800,0	700,0	750,0
Demir Cevheri, c/dmtu	140,6	100,0	80,0	77,5	71,0	76,0
Gümüş, \$/toz	1.499,9	1.300,0	1.200,0	1.100,0	1.000,0	1.050,0
Çinko, \$/kg	187,5	125,0	140,0	143,0	152,0	164,0

Kaynak: Dünya Bankası

Kıymetli maden fiyatları incelendiğinde ise dalgalanmalara rağmen istikrarlı bir artış görülmektedir. Özellikle altın fiyatı istikrarlı bir artış arz ederken, gümüş fiyatı 2008 yılı sonu seviyelerine henüz ulaşmamıştır. Dünya Bankası, altın fiyatlarındaki artış eğiliminin sona ereceğini ve orta vadede altın fiyatlarının daha yatay bir seyir izleyeceğini öngörmektedir. Endüstriyel metal fiyatları ve diğer minerallere ait fiyatlar da ekonomik toparlanma eğilimine paralel bir gelişime arz etmektedir.

Ürün fiyatlarına ilişkin orta vadeli tahminler, genel olarak küresel büyüme eğilimleri ve talep genişlemesi ile doğru orantılı bir çerçevede oluşturulmaktadır. Ancak, özellikle finansal piyasalardaki gelişmelerden de etkilenmekte olan enerji ve temel ürün fiyatlarına yönelik olarak orta ve uzun vadeli öngörülerde bulunmak oldukça zordur. Nitekim ürün fiyatlarının tarihsel gelişimleri keskin dalgalanmalar içermektedir. Bu çerçevede Dünya Bankasının sunduğu fiyat öngörülerine ihtiyatla yaklaşmak ve bu öngörülerin temel olarak küresel ekonomik konjonktüre paralel bir eğilim taşıdığına dikkat etmek gerekmektedir.

1.2 Ulusal Ekonomik Görünüm

Küresel ekonomik krizin Türkiye'yi de etkilemeye başlamasıyla birlikte, Türkiye ekonomisinin, 2003-2007 yılları arasında ortalama %7 civarındaki büyüme eğilimi, 2008 yılında %0,9'a gerilemiştir. Bu düşük büyüme en çok inşaat, ticaret ve imalat sanayi sektörlerini etkilemiş, 2008 yılında inşaat sektörü %8,2 oranında küçülmüştür. 2009 yılının ilk üç çeyreğinde, inşaat sektöründeki küçülme artarak devam ederken, imalat sanayi ve toptan ve perakende ticaret sektörlerindeki küçülme, 2009 yılının ilk çeyreğinde açıklanan tedbirler sonrasında, ikinci ve üçüncü çeyreğinde hız kesmiştir. Mali aracı kuruluş faaliyetlerindeki güçlü büyüme ise 2004 yılından beri seyrini korumakta olup, 2009 üçüncü çeyrekte, tarım sektörü ile birlikte büyümeye pozitif katkı sağlamaktadır.

Grafik 1.2-1: GSYİH ve Başlıca Bileşenlerinin Reel Büyüme Hızları

	2004	2005	2006	2007	2008	2009-I	2009-II	2009-III
GSYİH	9.4	8.4	6.9	4.7	0.9	14.7	7.9	3.3
Tarım	2.7	6.6	1.3	7.0	3.9	0.4	6.4	2.7
İmalat Sanayi	11.9	8.2	8.4	5.6	0.8	21.8	11.2	3.9
İnşaat	14.1	9.3	18.5	5.7	8.2	18.9	21.4	18.1
Top. ve per. ticaret	13.8	9.5	6.3	5.7	1.1	26.3	15.4	7.2
Mali A. Krlş. faaliyetleri	14.0	13.6	14.0	9.8	9.1	10.8	7.5	7.8

Not: Kırmızı renkli veriler negatif büyüklüklüdür.

Kaynak: TÜİK

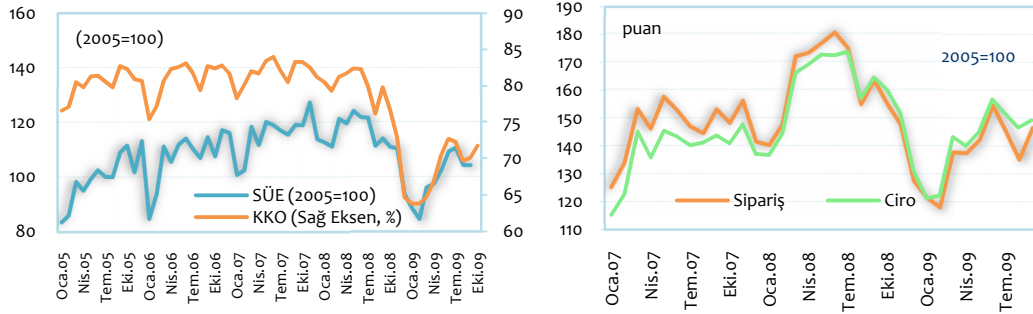
2009 yılı ilk üç çeyreği verilerine bakıldığında, 2009 yılının son çeyreğinde, tarım ve turizm sektörlerinin pozitif katkı sağlaması ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca, ihracat performansına, sanayi üretim endeksi ve imalat sanayi kapasite kullanım oranı değerlerinin gelimine bakarak 2009 yılının son üç aylık döneminde pozitif büyümeye geçilmesi öngörülmektedir. Nitekim 2010 Yılı Programı'nda yer alan 2009 gerçekleşme tahmini olan %6 oranındaki küçülmenin son çeyrekte %1,5 oranında bir büyüme ile yakalanacağı görülmektedir. Ulusal ve uluslararası birçok çalışmada, 2009 üçüncü çeyrek ve dördüncü çeyrekte de küçülme olasılığının dikkate alındığı, bu çalışmaların 2009 yılı için tahminlerinden anlaşılmaktadır. Söz konusu çalışmalarda 2009 yılı için %5,3 ila %6,5 aralığında küçülme tahminleri ortaya konulmaktadır. 2010 yılı için büyüme tahminleri ise, tüm çalışmalarda pozitif yönlüdür.

Tablo 1.2-1: Türkiye İçin 2009-2010 Büyüme Tahminleri

Kuruluş	Yayın	Yayın Tarihi	2009 T	2010 T
2010 Yılı Programı	Genel Ekonomik Hedefler ve Yatırımlar	17 Eki.	-6,0	3,5
Moody's		11 Eyl.	-5,5	2,5
IMF	World Economic Outlook	1 Eki.	-6,5	3,7
Avrupa Birliği	Eurostat	1 Kas.	-5,8	2,8
J.P.Morgan	Global Economic Outlook Summary	6 Kas.	-5,3	5,0
The Economist	Economic and Financial Indicators	12 Kas.	-5,7	3,0
OECD	OECD Economic Outlook	20 Kas.	-6,5	3,7
Merkez Bankası	Kasım Ayı 2. Beklenti Anketi	20 Kas.	-5,6	3,2
TÜSİAD	Konjonktür Değerlendirme Raporu	20 Kas.	-5,9	2,7

Sanayi üretim endeksi ve imalat sanayi kapasite kullanım oranı verileri, 2009 yılının üçüncü çeyreğinde, ikinci çeyrekteki toparlanma eğilimini aynı güçle sürdürmemiş ve sanayi üretimi 2005 yılı seviyelerinde kalırken, imalat sanayi kapasite kullanım oranı %75'i aşamamıştır.

Grafik 1.2-2: Sanayi Üretimi ile Aylık Sanayi Sipariş ve Ciro Endeksleri

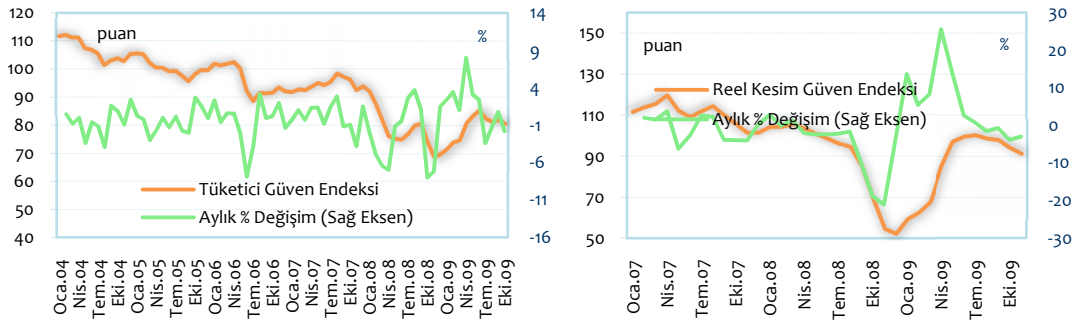

Kaynak: TÜİK

Üretim endeksi ve kapasite kullanım oranı verilerine benzer şekilde, toplam sanayi sipariş ve ciro endeksi verileri de, Şubat 2009'dan itibaren başlayan canlanma eğiliminin ancak Haziran 2009'a kadar devam edebildiğine ve ekonomik tedbir paketleri sayesinde sağlanan ekonomik canliliğin, Temmuz 2009 itibarıyla yerini dalgalanmaya bıraktığına işaret etmektedir.

Reel ekonomiye ilişkin bu temel verilerdeki gelişmelerin, beklentiler üzerindeki yansımalarını, tüketici ve reel kesim güven endeksleri aracılığıyla izlemek mümkündür. Her iki endeksin de 100 puanın altında seyretmesi nedeniyle, iki kesimde de kötümserliğin ağırlığını koruduğu (reel kesim için Temmuz 2009 dönemi dışında) söylenebilir. 2009 Ocak ayı sonrası iki endekste de gözlenen iyileşmeler kalıcı olamamış ve ekonomik tedbir paketlerinin etkisiyle 2009 Haziran ayına kadar iyimserlik yönünde güçlenen eğilim, 2009 Temmuz itibarıyla zayıflamaya başlamıştır.

Grafik 1.2-3: Tüketici ve Reel Kesim Güven Endeksleri

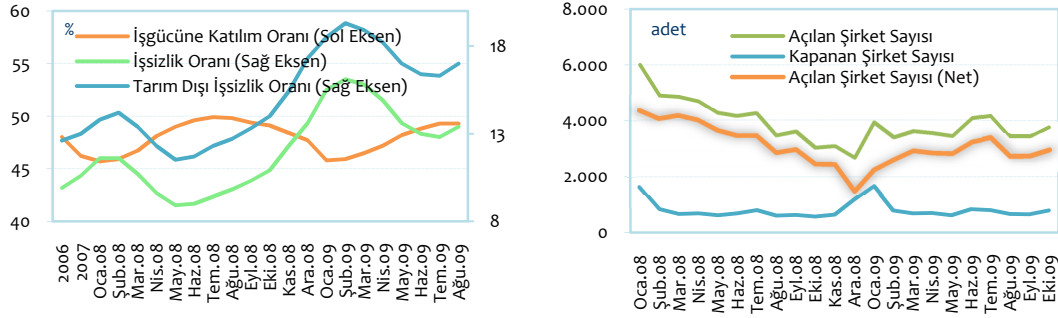

Kaynak: TÜİK, TCMB

Mal piyasaları ile beklentiler cephesinde 2009 yılı içerisinde birbiriyle yakın ilişkisini koruyan gelişmeler, işgücü piyasasında da, bu alanlarla hemen hemen eşanlı güçlü bir etkileşime işaret eden yansımalar göstermektedir. Mayıs 2008'den başlayarak sürekli artan işsizlik oranı, Şubat 2009'da %16,1 ile zirve yapmış, ardından düzenli bir düşüş eğilimi sonucunda, Temmuz 2009'da %12,8'e gerilemiştir. Ancak, Ağustos 2009'da %13,4 olarak tespit edilen oran, üretim ve beklentilere benzer bir şekilde, Temmuz 2009 sonrası olumlu bir eğilim görüntüsü çizmeyen yatay bir dalgalanmanın başlangıç değeri olarak gözükmemektedir. İşsizlik oranındaki olumsuz gelişmeler, hanehalkı gelirleri açısından olumsuz bir sinyal olup, bankacılık sektörü için tüketici kredileri anlamında önemli bir kredi riski faktörü olarak dikkat çekiciliğini korumaktadır.

Ekonomik aktivitenin göstergelerinden olan açılan ve kapanan şirket sayısına bakıldığında, kapanan şirket sayısı açılan şirket sayısından düşülerek elde edilen net açılan şirket sayısının, 2009 yılı ilk 10 ay içerisinde Temmuz ayında zirve yaptığı, sonrasında ise yatay bir dalgalanma sürecine girdiği gözlenmektedir.

Grafik 1.2-4: İşgücü Göstergeleri ve Açılan/Kapanan Şirket Sayısı

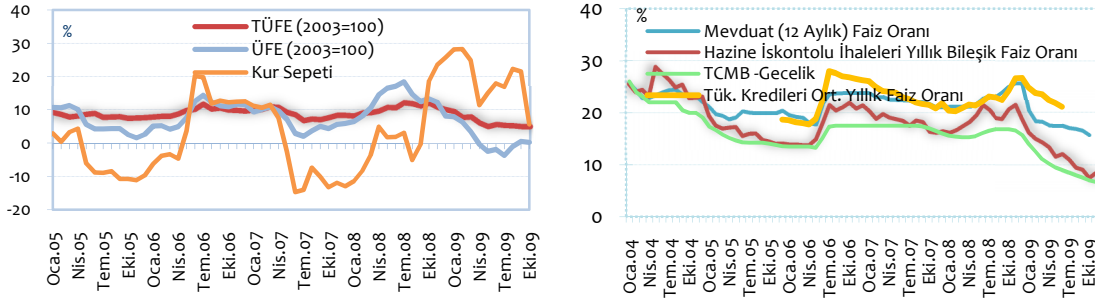

Kaynak: TCMB, TÜİK

2008 yılı Ağustos ayından beri bir önceki yılın aynı ayına göre tüketici fiyatları enflasyonunda gözlenen düşüş eğilimi, 2009 yılının ilk yarısındaki ekonomik tedbir paketlerinin etkisiyle, Mayıs ayından başlayarak %5 civarında yatay bir bant hareketine dönüşmüştür. Ekonomik canlanma tüketici fiyatları enflasyonundaki düşüşü yavaşlatırken, canlanmanın temel sebeplerinin başında gelen ÖTV ve KDV indirimleri, bir önceki yılın aynı ayına göre üretici fiyatları enflasyonunda Temmuz 2008 sonrası başlayan düşüş eğilimini güçlendirerek, Nisan-Ağustos 2009 ayları arasında negatif enflasyon oranları oluşmasında etkili olmuştur. Üretici fiyatları enflasyonundaki bu hızlı düşüş, Ağustos 2009 sonrası yavaşlamış ve üretici fiyatları endeksi, bir önceki yılın aynı ayına göre, Eylül ve Ekim aylarında sırasıyla %0,47 ve %0,19 artış göstermiştir.

Fiyat artışları, bir dolar ve bir avro'dan oluşan kur sepetinin bir önceki yıl aynı döneme göre hareketleriyle birlikte incelendiğinde, normal dönemlerde, ithal mal fiyatları ve üretici fiyatları arasında geçişkenlik etkisi sağlayan döviz kuru sepeti ile üretici fiyatları arasında gözlemlenen etkileşimin, Nisan 2008 döneminden sonra gözlenemediğini ortaya koymaktadır. Ekim 2008-Ekim 2009 döneminde kur sepetinin, bir önceki yılın aynı dönemine göre Türk Lirasına karşı değerlendirilmesine rağmen, söz konusu dönemde enflasyon oranlarında düşüş gözlenmesi, enflasyon üzerindeki kur etkisinin bu dönemlerdeki ekonomik daralma ve sonrasındaki vergi indirimleri nedeniyle hafiflemiş olması olasılığını akla getirmektedir.

Grafik 1.2-5: Enflasyon ve Faiz Oranları

Kaynak: TÜİK, TCMB

İç talepteki ve enflasyondaki yavaşlama ve hatta gerilemeler, 2008 yılında yapılan artırımlarla %16,75'e kadar yükseltilen Merkez Bankası politika faiz oranının, 20 Kasım 2009 itibarıyla %6,5'e kadar çekilmesine olanak sağlamıştır. Ekonomik faaliyet ve fiyatların girdiği yatay seyir ve küresel finans piyasalarındaki sorunların ve belirsizliklerin görece iyileşmeye rağmen devam etmesi, kısa vadede politika faiz oranının da yatay bir banda girmesi ihtimaline işaret etmektedir. Mevcut ekonomik koşullar, politika faiz oranıyla birlikte, iç borçlanma ihale faiz oranlarında da hızlı düşüşler gözlenmesine olanak sağlamaktadır. Ancak, söz konusu koşulların bizzatı etkenlerinden olan risk iştahsızlığı ve tüketici kredi değerliliğindeki zayıflamalar

nedeniyle tüketici faiz oranlarında görülen düşüş daha sınırlı kalmaktadır. Benzer şekilde, Türk bankacılık sisteminin mevduat tabanlı bir fon kaynağına sahip olması, mevduat faizlerinde aşağı yönlü belirli bir katılık yaratmaktadır.

Tablo 1.2-2: Merkezi Yönetim Bütçe Gerçekleşmeleri

Milyon TL	2008 (Gerç.)	Ocak-Eylül 2008 (Gerç.)	2009 (Hedef)	Ocak-Eylül ('09 Ger.)	Ocak-Eylül 09 Hdf/Gerç. (%)	Oca.-Eyl. 09/08 % Değişim
Bütçe Giderleri	227.031	165.478	259.156	197.169	76,1	19,2
Faiz Hariç Giderler	176.369	124.140	201.656	151.657	75,2	22,2
Personel Giderleri	48.856	37.147	57.211	42.597	74,5	14,7
Mal ve Hizmet Alımı	24.412	15.068	25.454	17.325	68,1	15,0
Cari Transferler	70.360	52.507	87.956	70.205	79,8	33,7
Diğer Kalemler	32.741	19.418	31.035	21.529	69,4	10,9
Faiz Giderleri	50.661	41.338	57.500	45.512	79,2	10,1
Bütçe Gelirleri	209.598	160.662	248.758	156.358	62,9	-2,7
Genel Bütçe Gelirleri	203.027	156.361	242.957	151.880	62,5	-2,9
Vergi Gelirleri	168.109	127.277	202.090	125.332	62,0	-1,5
Gelir+Kurumlar	54.933	40.374	65.401	40.550	62,0	0,4
KDV (Dahilde Alınan)	16.805	12.723	19.974	15.202	76,1	19,5
KDV (İthalde Alınan)	29.972	23.317	38.500	18.595	48,3	-20,3
ÖTV	41.832	31.746	49.376	31.664	64,1	-0,3
BSMV	3.695	2.683	4.100	3.130	76,3	16,7
Diğer	20.872	16.434	24.739	16.191	65,4	-1,5
Vergi Dışı Gelirler	34.918	29.084	40.867	26.547	65,0	-8,7
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	4.825	2.863	3.878	2.938	75,8	2,6
Düzen. ve Denet. Kurumların Gelirleri	1.747	1.438	1.924	1.540	80,1	7,1
Bütçe Dengesi	-17.432	-4.816	-10.398	-40.811	392,5	747,4
Faiz Dışı Denge	33.229	36.522	47.102	4.702	10	-87

Kaynak: Maliye Bakanlığı

Küresel krizin kamunun mali dengesinde meydana getirdiği en belirgin değişiklik, genişletici maliye politikalarına yönelik şeklinde görülmektedir. Küresel krizin olumsuz etkilerini hafifletmeye yönelik alınan tedbirler mali dengeyi olumsuz etkilemekte, kısa vadede bütçe açığı artmaktadır. Bu çerçevede, Ocak-Eylül 2009 döneminde bütçe giderleri %19,2 yükselirken bütçe gelirleri %2,7 azalmış, bunun sonucunda bütçe açığı ise 40,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bütçe gider kalemleri içerisinde cari transferler önceki yılın aynı dönemine göre en hızlı büyüyen gider kalemidir. Aynı dönemde, faiz giderlerindeki artış ise düşen faiz oranlarının da etkisiyle kısmen hız kesmiştir. Gelir kalemleri incelendiğinde, vergi gelirlerindeki düşüşün Ocak-Eylül 2009 döneminde halen devam etmekle birlikte bir önceki yılın aynı dönemine göre yavaşladığı gözlemlenmektedir. Vergi dışı gelirlerde ise ciddi bir azalış söz konusudur. Ayrıca, daralan ithalat hacmine bağlı olarak ithalde alınan KDV'de %20,3'lük azalma gözlenmektedir. Diğer taraftan bütçe gelirlerini artırıcı önlemler çerçevesinde, 1 Haziran 2009 tarihli düzenleme ile varlık barışı beyan süresinin 30 Eylül 2009 tarihine kadar uzatılması neticesinde yaklaşık 15 milyar TL ilave vergi tahsilatı öngörülmektedir.

İç ve dış pazarlardaki talep düşüşünün etkileri 2009 yılının ilk üç çeyreğinde de dış ticaret verilerine yansımaya devam etmiştir. Ocak-Eylül 2009 itibarıyla bir önceki yıla göre ihracat %30,5, ithalat ise %38,8 azalmış, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %73 oranında gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde AB ülkelerine yapılan ihracat %35,7 daralmıştır. Avro bölgesinde ekonomik toparlanmanın yavaş olması nedeniyle zayıf dış talep, Türkiye'nin ihracat performansını olumsuz etkilemeye devam etmektedir.

Tablo 1.2-3: Seçilmiş Ödemeler Dengesi Kalemleri

Milyon Dolar	2006	2007	2008	Ocak-Eylül 2008	Ocak-Eylül 2009	Ocak-Eylül 08-09 % Değ.
Cari İşlemler Hesabı	-32.051	-38.219	-41.289	-35.890	-8.644	-75,9
Dış Ticaret Dengesi	-40.962	-46.677	-52.844	-45.031	-17.041	-62,2
Sermaye ve Finans Hesabı	32.064	36.622	36.143	37.529	2.460	-93,4
Doğrudan Yatırımlar (net)	19.261	19.940	15.414	11.950	5.168	-56,8
Yurtdışında	-924	-2.106	-2.549	-2.258	-853	-62,2
Yurtiçinde	20.185	22.046	17.963	14.208	6.021	-57,6
Portföy Yatırımları (net)	7.373	717	-5.046	464	659	42,0
Hisse Senetleri	1.939	5.138	716	2.081	1.756	-15,6
Borç Senetleri	9.463	-2.358	-4.486	-153	872	-669,9
Diğer Yatırımlar (net)	11.544	23.997	24.718	29.311	-4.033	-113,8
Ticari Krediler (Yük.)	674	4.231	1.567	5.364	-1.768	-133,0
Krediler (Yükümlülükler)	19.403	27.595	30.242	32.478	-12.898	-139,7
Genel Hükümet	-5.223	-3.901	3.424	3.393	774	-77,2
Bankalar	5.814	5.608	3.047	5.970	-6.341	-206,2
Diğer Sektörler	18.812	25.888	23.771	23.115	-7.331	-131,7
Rezerv Varlıklar	-6.114	-8.032	1.057	-4196	666	-115,9
Net Hata Noksan	-13	1.597	5.146	-1.639	6.184	-477,3
Cari Açık/GSYH (%)	6,1	5,9	5,6	-	-	-

Kaynak: TCMB

Diğer taraftan önceki dönemlerde makro ekonomik istikrar açısından temel bir risk unsuru olarak algılanan cari açığın ekonomi üzerindeki baskısı, nispeten düşük seyreden enerji fiyatlarının da etkisiyle azalmış ve Ocak-Eylül 2009'da 2008'in aynı dönemiyle kıyaslandığında, cari açık %75,9 azalarak 8,6 milyar dolara inmiştir. Nitekim bu gelişme paralelinde, ödemeler bilançosundaki dengesizliklerin finansmanında kullanılmak üzere ve acil durumlar için tutulan rezerv varlıklarda %115,9 oranında bir azalma meydana gelmiştir. Zayıf seyreden talep, cari açığın artmasını sınırlamaya devam etmektedir. Öte yandan, cari açığın finansmanının kalitesi açısından uzun vadeli sermaye girişleri ve doğrudan yatırımlar büyük önem arz etmekle birlikte, Ocak-Haziran 2009 döneminde, yurtdışı yerleşiklerin yurt içinde yaptıkları net yatırımlar, %57,6 azalışla 6 milyar dolar olmuştur. Portföy yatırımlarında ise net 659 milyon dolar ile, yurtdışı yerleşik kişiler, hisse senedi ve devlet iç borçlanma senedi piyasalarında net alıcı olarak pozisyon almışlardır.

Ekonomik istikrar açısından yakından takip edilmekte olan finansal kesim dışındaki şirketler kesiminin net döviz pozisyonu, Haziran 2009 itibarıyla da açık vermeye devam etmektedir. Bununla birlikte, yurtdışından sağlanan toplam 95,9 milyar dolar tutarındaki kredinin sadece 1,1 milyar doları kısa vadeli. Finansal kesim dışındaki şirketler kesiminin döviz varlıklarının yükümlülüklerine oranı Haziran 2009 itibarıyla %52,2'dir. Söz konusu firmaların döviz varlıkları arasında en önemli kalem olan mevduatın nakdi kredilere oranı ise %41,9'dir.

Tablo 1.2-4: Finansal Kesim Dışındaki Şirketlerin Döviz Varlık ve Yükümlülükleri

Milyar Dolar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09
Varlıklar	30,2	37,7	45,4	62,7	76,2	81,4	77,8	80,1
Mevduat	20	24,6	30,9	45,5	54,8	60,4	57,1	58,6
Menkul Kıymetler	0,9	1,3	1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,8
İhracat Alacakları	4,4	6	6,4	8,8	10,3	8,6	8,3	8,6
Yurtdışına Doğrudan Sermaye Yatırımları	4,9	5,8	7,1	7,5	10,2	11,7	11,8	12,2
Yükümlülükler	50,7	58,8	72,2	100,4	139,5	161,1	151,9	153,5
Nakdi Krediler	44,2	49,4	61,2	88,6	124,9	146,4	138,5	139,7
Yurtdışından Sağlanan Krediler	18,2	20,5	26,4	34,8	46,3	48,1	43,5	43,8
Kısa Vadeli Döviz Kredileri	0	0	0	0	14,4	15,9	14,9	14,7
Yurtdışından Sağlanan Krediler	26	28,9	34,8	53,8	78,6	98,3	95,2	95,9
Kısa Vadeli	1,6	1,2	1,1	1,1	0,7	1,2	1,4	1,1
İthalat Borçları	6,5	9,4	11	11,8	14,5	14,7	13,5	13,8
Döviz Net Pozisyonu	-20,5	-21,1	-26,8	-37,7	-63,3	-79,7	-74,4	-73,4

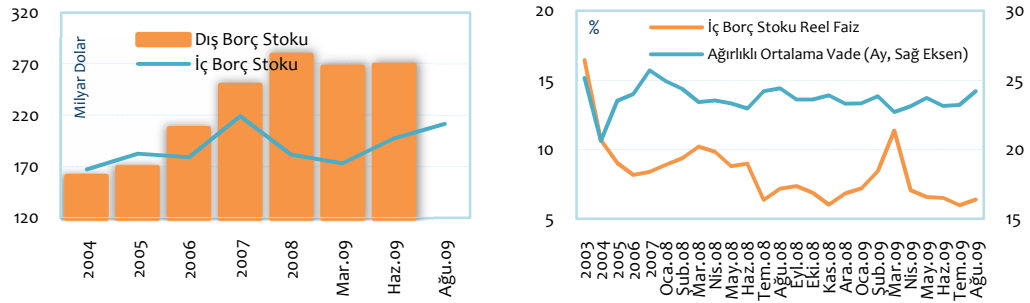
Kaynak: TCMB

İç ve dış borcun gelişimini incelediğimizde Haziran 2009'da, 268,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen toplam brüt dış borç stokunun %44,1'ini özel kesime ait finansal olmayan kuruluşların (kısa ve uzun vadeli) borçlarının oluşturduğu görülmektedir. Sözkonusu oran yıllar içinde artış eğiliminde olup, reel kesim küresel kredi piyasasından daha çok istifade eder hale gelmiştir. Özel finansal kuruluşların, özel kesimin kısa vadeli borçları içindeki payı %49,3, uzun vadeli borçları içindeki payı ise %27,9'dur.

Tablo 1.2-5: Brüt Dış Borç Stoku Göstergeleri

%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Haz.09
Kısa Vadeli Borçlar								
Kamu/Toplam	2,0	2,9	3,2	2,9	2,1	1,8	1,8	1,8
Özel/Toplam	10,7	13,1	16,8	19,7	18,5	15,5	16,3	16,0
Özel Finansal Kuruluşlar/Özel	39,2	44,4	48,4	51,5	54,0	42,9	48,2	49,3
Özel Finansal Olmayan Kuruluşlar/Özel	60,8	55,6	51,6	48,5	46,0	57,1	51,8	50,7
Uzun Vadeli Borçlar								
Kamu/Toplam	64,8	63,2	57,1	47,7	40,0	34,0	31,3	32,4
Özel/Toplam	22,5	20,9	22,9	29,8	39,5	48,7	50,5	49,9
Özel Finansal Kuruluşlar/Özel	16,4	17,6	23,3	31,8	34,8	34,5	29,2	27,9
Özel Finansal Olmayan Kuruluşlar/Özel	83,6	82,4	76,7	68,2	65,2	65,5	70,8	72,1
Finansal Olmayan Kuruluşlar /Toplam	25,3	24,5	26,2	29,8	34,3	40,7	44,2	44,1
Toplam Dış Borç Stoku/GSYH	57,7	56,2	47,3	41,2	35,0	39,0	37,5	43,9

Grafik 1.2-6: Borç Stokları, İç Borç Stoku Reel Faizi ve Ortalama Vadesi

Kaynak: HM

Diğer taraftan, temel strateji olarak büyük ölçüde TL cinsinden ve sabit faizli araçlara dayalı oluşturulan iç borç stokunun reel faizinde, Mart 2009 dan itibaren bir düşüş kaydedilmiştir. Ayrıca, son birkaç aydır iç borç stokunun ağırlıklı ortalama vadesinde 23 ay civarında yatay yönlü bir seyir izlenmektedir.

Kutu 3: Türkiye'nin Kredi Derecelendirme Notlarıyla Borçlanma Maliyeti Arasındaki İlişki

Yükselen ekonomilerde uzun vadeli devlet tahvillerinin spread'leri¹ bu kâğıtlara yatırım yapmayı düşünen yatırımcılar açısından ülkenin taşıdığı riski temsil etmekte ve yatırım kararında önemli bir referans niteliği taşımaktadır. Uluslararası derecelendirme kuruluşlarınca devlet tahvillerine verilen kredi notu da benzer bir işlev görmektedir. Ülkenin ekonomik ve siyasi göstergeleri derecelendirme şirketlerince verilen bu kredi notunun belirleyicileri olmakta ve bu not aracılığıyla uluslararası yatırımcılar borçlu ülkenin gelecekteki ödeme taahhütlerini karşılama durumu (*default risk*) konusunda bilgilendirilmektedir. Yüksek kredi notuna sahip ülkeler güçlü makro ekonomik görünüme (düşük enflasyon, yüksek kişi başına milli gelir, başarılı büyüme performansı, düşük dış borç servis oranını gibi) sahip ülkelerdir. Siyasi ve ekonomik yapısalarda meydana gelen değişikliklere bağlı olarak ülkelerin kredi notları revize edilmektedir. Uluslararası yatırımcıların yatırım kararında kredi kuruluşlarınca verilen kredi notu büyük önem taşımakta, ülkenin uluslararası piyasalarda borçlanabilmesi için kredi notunun olması gerekmekte, kurumsal yatırımcılar sadece kredi notu yatırım derecesinde (*investment grade*) olan kâğıtlara yatırımla sınırlandırılabilmekte, devletin kredi notu çoğu zaman özel sektörün kredi notunda üst limit olarak algılanabilmektedir.

Ülkelerin kredi notu ve bu kredi notunun seyrinin, hem devlet tahvillerinin fiyatlanmasında hem de bu tahvillerin spreadlerindeki değişikliklerde belirleyici olduğu görülmektedir. Kredi notunda yükselme beklenen ülkelerin devlet tahvillerinin spreadleri azalabilmektedir. **Dolayısıyla ülkelerin kredi notunda meydana gelebilecek değişikliklerin devlet tahvillerinin spreadleri üzerindeki etkisinin boyutlarının ortaya konarak, ülkelerin kredi notlarındaki değişimin borçlanma maliyetleri üzerine etkisini analiz etmek faydalı olacaktır.**

Bu bağlamda Türkiye'nin uluslararası derecelendirme kuruluşlarınca verilen kredi notlarındaki değişimin aylık Eurobond spreadleri dolayısıyla borçlanma maliyetleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada aylık bazda 2001:02-2009:11 dönemi için regresyon analizi yapılmıştır. Açıklanan değişken olarak eurobond spreadi, açıklayıcı değişken olarak S&P, Moody's ve Fitch derecelendirme kuruluşları tarafından verilen kredi notları² kullanılmıştır.

$$s_t = \alpha + \beta_1 cr_t + \beta_2 s_{t-1} + \beta_3 kuk_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Yukarıdaki denklemde s_t Türkiye'nin Eurobond tahvillerinin spread'ini ($t=1, \dots, T$ dönem sayısı) temsil eden bağımlı değişkeni; cr_t üç derecelendirme kuruluşunca verilen kredi notunu, kuk_t , ekonomik dalgalanma dönemlerini temsil eden kukla değişkeni, β bağımsız değişkenlerin ilgili katsayılarını, ε_t ise istatistiksel hata terimini göstermektedir. Bağımlı değişkenin gecikmeli değeri de derecelendirme notlarındaki tarihsel bağımlılık düşünülmüş analizde katılmıştır. Kredi notlarının regresyon analizinde kullanılabilmeleri için karşılaştırılabilir bir bazda kantitatif hale getirilmiştir. Bu amaçla, derecelendirme kuruluşlarınca verilen notlar doğrusal olarak azalan şekilde en yüksekte en düşüğe sıralanarak dönüştürülmüştür.

Çalışmada üç derecelendirme kuruluşunun kredi notları kullanıldığı için yukarıdaki denklem bu bağımsız değişkenlerle üç kez tahmin edilmiştir. Ayrıca üç derecelendirme kuruluşunca verilen notların aritmetik ortalamasından elde edilen bileşik derece ile de tahmin yapılmıştır.

Tablo: Tahmin Sonuçları

Gözlem Dönemi: 2002:02 2009:10, Gözlem sayısı: 93				
	S&P	Moody's	Fitch	Bileşik Derece
β_0	2,06	0,89*	1,62	2,19
β_1	-0,50	-0,21*	-0,40	-0,63
β_2	0,81	0,92	0,86	0,83
β_3	0,47	0,40	0,44	0,47
R^2	0,92	0,91	0,91	0,91
F ist.	321,0	287,0	299,8	307,7

Regresyon sonuçlarına göre;

1. Tahmin edilen denklemlerde β ile gösterilen katsayı, Türkiye'nin kredi notları ile sembolize edilen default risklerindeki değişimin Eurobond spreadine etkisini göstermektedir. Türkiye'nin Eurobond spreadi ile değişik kuruluşlarca verilen derecelendirme notları ile yapılan regresyon analizi, bu iki

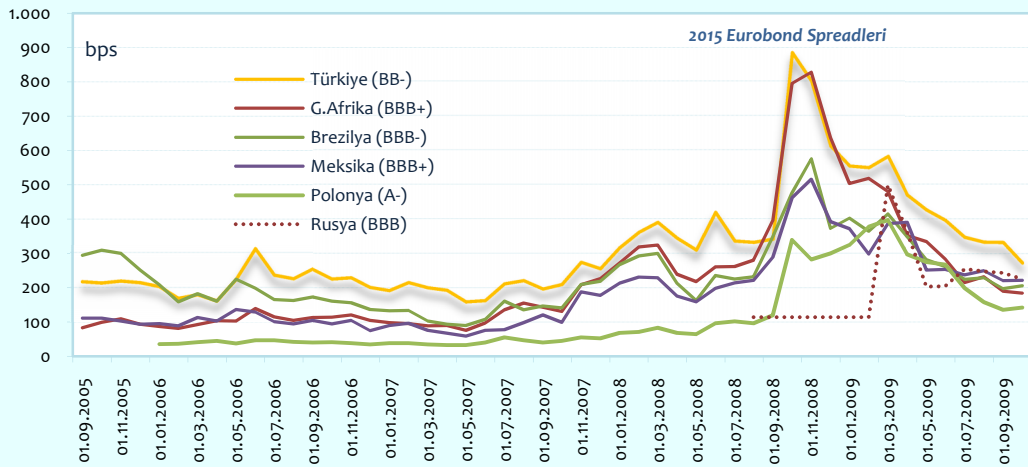
¹ Spread seçilen ülke tahvillerinin faiziyle risksiz olarak kabul edilen ülke tahvillerinin faizi arasındaki farktır. Risksiz olarak kabul edilen kâğıtlar gelişmiş ülkelerin (yaygın olarak ABD Hazinesi tahvilleri) tahvilleridir.

² Kredi notları yabancı para kredi notudur (foreign currency sovereign credit rating).

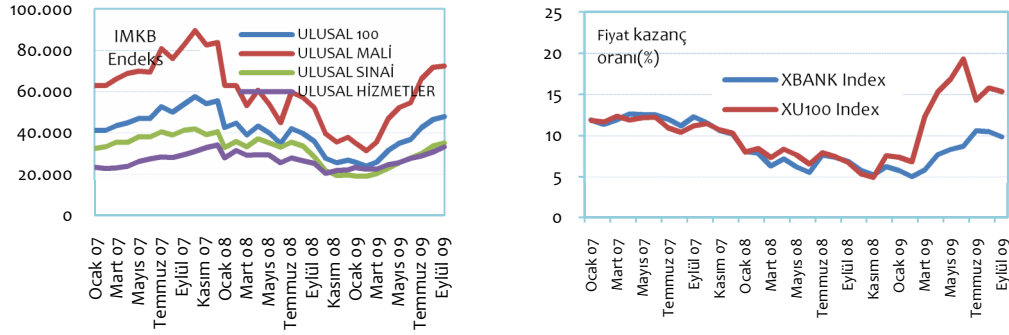
değişken arasındaki negatif ilişkiyi ortaya koymaktadır. Tahmin edilen denklemlerdeki katsayılarından "" ile gösterilenlerin işaretleri beklentiler yönünde olmakla birlikte %95 güven aralığında istatistiksel olarak anlamlı bulunmamaktadır. Elde edilen sonuçlar yorumlanırsa; Türkiye'nin S&P kredi notundaki %1'lik yükselme (düşme) Eurobond spreadini %0,50; Fitch kredi notundaki %1'lik yükselme (düşme) Eurobond spreadini %0,40 düşürmektedir (artırmaktadır). Üç kredi notunun aritmetik ortalaması alınarak oluşturulan bileşik derecedeki %1 yükselme (düşme) Eurobond spreadini %0,63 düşürmektedir (artırmaktadır). Tahmin edilen denklemlerdeki sabit terim risk iştahı (*risk appetite*) olarak adlandırılmakta olup, piyasanın genel risk algılayışını yansıtmaktadır.

2. Finansal piyasalarda dalgalanmanın spreadlere etkisi derecelendirme notlarındaki değişime yakın ve hatta üzerinde olabilmektedir.
3. Kredi notundaki artış/azalış sonucu Eurobond spreadlerini azalmasına/artmasına bağlı olarak borçlanma maliyeti de düşmektedir/artmaktadır. Yukarıda sunulan üç kuruluşun Türkiye'ye verdiği derecelerin ortalamaları alınarak oluşturulan bileşik kredi notunun yatırım yapılabilir seviye olan (BBB) artması Eurobond spreadini yaklaşık 160 baz puan düşürmekte buna bağlı olarak da 1 milyar dolarlık bir borçlanmanın maliyeti 16 milyon dolar civarında azaltmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin borçlanma maliyetleri kredi notunun yatırım yapılabilir seviyeye yükselmesine bağlı olarak azalmaktadır. Borçlanma maliyetlerindeki yaklaşık %1,6'lık azalma Türkiye'ye daha uygun koşullarda borçlanma imkânı sağlayacaktır. Ayrıca ülke notunun özel sektörün borçlanmasında da referans olarak kullanılması nedeniyle bu durum özel sektörün borçlanma maliyetlerine de olumlu etkide bulunabilecektir. Ülkenin yatırım yapılabilir seviyede kredi notuna sahip olması küresel dalgalanmaların neden olduğu likidite koşullarından daha az etkilenmesine yardımcı olacaktır.
4. Yatırım yapılabilir derecelendirme notu olan BBB ve üzerine sahip ülkelerden seçilen ve aşağıdaki grafikte sunulan ülkeler ile Türkiye'nin Eurobond spreadleri incelendiğinde Türkiye ile söz konusu ülkeler arasındaki spread farkının tarihsel ortalamalar olarak 80-200 baz puan arasında dalgalandığı ancak kriz dönemlerinde söz konusu farkın 500 baz puanlara ulaşabildiği görülmektedir. Buna bağlı olarak finansal dalgalanma dönemlerinde borçlanma maliyetleri yatırım yapılabilir derece ve üstüne sahip ülkelere göre daha da yüksek olmaktadır.

Grafik: Eurobond Spreadleri

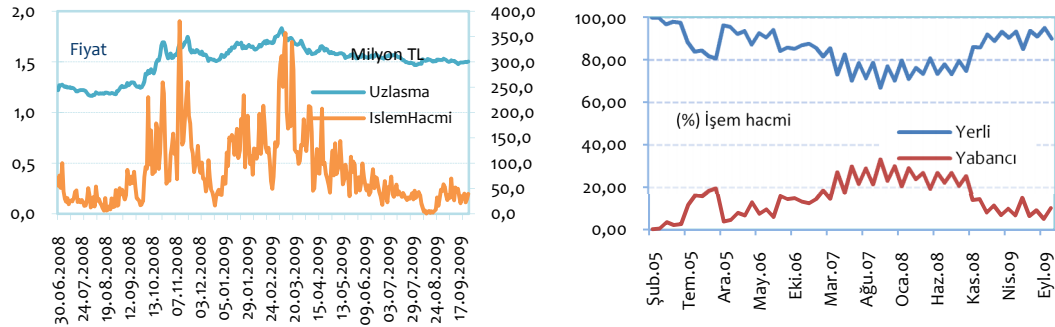
Grafik 1.2-7: İMKB Endeksleri

Kaynak: SPK,Bloomberg.

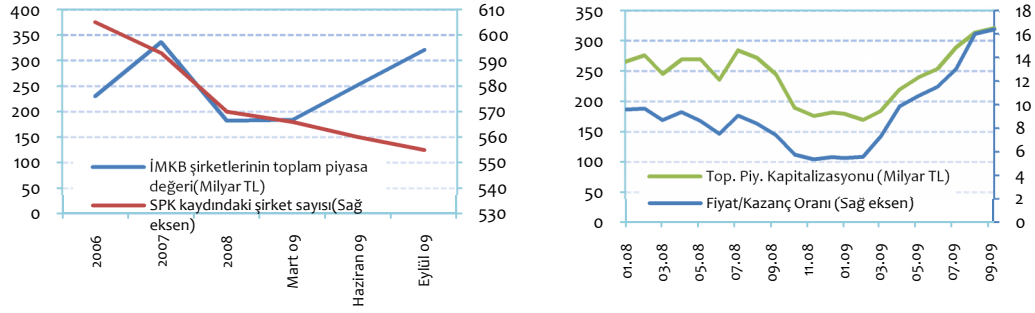
Her ne kadar düşük faiz ortamında İMKB cazip bir yatırım alternatifi olarak ortaya çıksa da, küresel piyasalarda yaşanan gelişmelere paralel olarak hisse senetleri piyasasında da dalgalı seyir devam etmektedir. Ulusal endeks, Eylül 2008'de başlayan sert düşüş eğilimini Mart 2009'a kadar korumuş ve Nisan-Eylül 2009 döneminde düzelen beklentilerin etkisiyle tekrar toparlanma eğilimine girmiştir. Mart 2009 dönemine kadar Ulusal 100 endeksine paralel hareket eden bankacılık sektörü endeksi fiyat/kazanç oranı, bu tarihten sonra daha yüksek oranlarla ayrılmaktadır. Bunda bankacılık sektörünün kârlılığını kriz döneminde de sürdürmesi etkili olmuştur.

Grafik 1.2-8: VOB Endeksleri

Vadeli İşlemler Borsasında 2009 yılı ikinci çeyreğinden itibaren TL-dolar sözleşmeleri işlem hacmi dalgalanarak azalma eğilimi gösterirken oluşan uzlaşma fiyatları yatay yönlü bir seyir izlemektedir. İşlem hacmi içerisindeki paylarına bakıldığında yabancı yatırımcıların, Nisan 2007-Ekim 2008 döneminde ağırlıklarını artırdıkları görülürken, daha sonra küresel piyasalarda yaşanan gelişmeler nedeniyle bu piyasadan uzak durmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Grafik 1.2-9: Sermaye Piyasası Göstergeleri

Kaynak: SPK

Fiyat/kazanç oranı: Toplam Piyasa Değeri/Son iki 6'şar Aylık Dönemin Net Kârlar Toplamı.

Küresel kriz, 2008 yılında İMKB'de yer alan şirketlerin piyasa değerlerini olumsuz yönde etkilemiş, ancak beklentilerin uluslararası sermaye piyasalarında da olumlu yönde değişmesiyle birlikte, 2009 yılının ilk çeyreğinden itibaren bu anlamda bir toparlanma görülmüştür. Bu süreçte Sermaye Piyasası Kurulu kaydındaki şirket sayısı mütemadiyen azalmıştır. Benzer yönde bir gelişme İMKB kotunda bulunan şirketlerin toplam piyasa kapitalizasyonunda ve son iki 6'şar aylık dönemin net kârları toplamı dikkate alınarak hesaplanan fiyat/kazanç oranında da görülmektedir. Özellikle Temmuz 2008 döneminde başlayan değer kaybı 2009 yılının ilk çeyreğinden itibaren düzelerek yeniden Ocak 2008 deki değerlerin üzerine çıkmıştır.

2 FİNANSAL SEKTÖR GÖRÜNÜMÜ

2.1 Finansal Sektörün Genel Görünümü

2.1.1 Finansal Sektörün Aktif Gelişimi

2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla finansal sektörün aktif büyüklüğü bir önceki çeyreğe göre %7,6 artarak 1.006,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörü finansal sektör içinde yaklaşık %80'lik payını korumuş ve geçen yılsonuna göre %9,0 büyümüştür. Finansal sektör bileşenleri içinde geçen yılsonuna göre menkul kıymet yatırım fonları %24,2 ve emeklilik sigorta şirketleri %22,4 ile en hızlı büyüyen sektörler olmuştur. Finansal kiralama şirketleri 9 aylık dönemde %15,1 küçülmüştür.

Tablo 2.1-1: Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü

(Milyar TL)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	09.2009	% Dağılım 09.2009
TCMB	74,1	76,5	74,7	90,1	104,4	106,6	113,4	109,5	10,9
Bankalar	216,7	255,0	313,8	406,9	499,5	581,6	732,8	798,4	79,3
Finansal Kiralama Şirketleri	3,8	5,0	6,7	6,1	10,0	13,7	17,2	14,6	1,5
Faktoring Şirketleri	2,1	2,9	4,1	5,3	6,3	7,4	7,8	9,0	0,9
Tüketici Fin. Şirketleri	0,5	0,8	1,5	2,5	3,4	3,9	4,7	4,5	0,4
Varlık Yönetim Şirketleri						0,2	0,4	0,4	0,0
Sigorta Şirketleri	5,4	7,6	9,8	14,4	17,4	22,1	26,5	30,6	3,0
Emeklilik Şirketleri	0,0	3,3	4,2	5,7	7,2	9,5	12,2	14,9	1,5
Menk. Kıym. Aracı Kur.(1)	1,0	1,3	1,0	2,6	2,7	3,8	4,2	4,9	0,5
Menk. Kıym. Yat. Ortaklıkları	0,1	0,2	0,3	0,5	0,5	0,7	0,6	0,7	0,1
Menk. Kıym. Yat. Fonları	9,3	19,9	24,4	29,4	22,0	26,4	24,0	29,8	3,0
Gayrimenkul Yat. Ortaklıkları (1)	1,1	1,2	1,4	2,2	2,5	3,9	4,3	4,3	0,4
Girişim Sermayesi Yat.Ortak.	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,01
Toplam	314,1	370,4	437,8	560,1	668,8	770,5	936,0	1.006,8	100,0

Kaynak: BDDK, TCMB, HM, SPK, TSPAKB

(1) Raporun hazırlandığı tarih itibarıyla Eylül 2009 verisi henüz yayımlanmadığından Haziran 2009 verisi kullanılmıştır.

2.1.2 Yurt İçi ve Yurt Dışı Yerleşiklerin Yatırım Tercihleri

Yurtiçi yerleşiklerin yatırım portföyleri yılın üçüncü çeyreği itibarıyla 610,3 milyar TL'lik bir büyüklüğe ulaşmıştır. Portföy içindeki kalemlerden hisse senedinde son dönemde görülen artış eğiliminin hisse senetlerinin değer kazanması sonucu devam ettiği ve yurtiçi yerleşiklerce tutulan hisse senedinin son üç aylık dönemde %24,4 büyüdüğü görülmektedir. Söz konusu dönemler itibarıyla sigorta prim üretiminde yıllık %3,7'lik önemli bir artış görülürken, kıymetli maden hesapları %39,1, katılım hesapları %9,7'lik artış göstermiştir. Son aylarda külçe altın fiyatlarında meydana gelen yükselmenin de etkisiyle kıymetli maden hesap portföyü artmıştır. Yurtiçi yerleşiklerin emeklilik yatırım fonları portföyü istikrarlı artışını sürdürmektedir. Yurt içi yatırım tercihleri içerisinde son üç aylık dönemde küçülen portföy tercihleri repo, eurobond ve DİBS olmuştur.

Portföyün dağılımına bakıldığında mevduat ve benzeri tasarruf araçlarının (katılım fonları ve kıymetli maden hesapları) portföyün %73,7'sini oluşturduğu görülmektedir. DİBS, hisse senedi ve yatırım fonları daha sonraki yatırım tercihleri olarak görülmektedir. Hisse senedinin toplam yurtiçi yatırım tercihleri içindeki payını geçen yıl sonuna göre 2,6 puan artırarak %6,2'ye yükseltmesi dikkat çekmektedir.

Yurtdışı yerleşiklerin Türkiye'ye yönelik portföylerini artırma yönündeki eğilimleri yılın üçüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Yurtdışı yerleşiklerin Türkiye'ye yönelik yatırımları Haziran ayına göre 15,5 milyar dolar artarak 77,4 milyar dolara ulaşmıştır. Yurtdışı yerleşiklerin toplam portföyü içinde hisse senedinin payı artış eğilimini korumaktadır. Yurtdışı yerleşiklerin hisse senedi portföyü son 9 aylık dönemde %88,6 artmıştır. Geçen yılsonunda %53 olan hisse senedinin yurtdışı yerleşiklerin toplam portföyündeki payı Eylül ayında %66,1'e yükselmiştir. Söz konusu dönemde DİBS'in payı %31'den %22,9'a, mevduatın payı ise %14'den %9,8'e gerilemiştir.

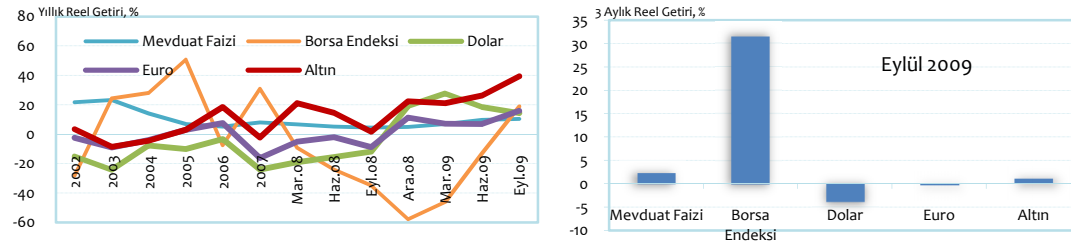
Tablo 2.1-2: Yurtiçi ve Yurtdışı Yerleşiklerin Yatırım Tercihleri

Yurtiçi Yerleşikler (Milyon TL)	12.07	09.08	12.08	06.09	09.09	Yurtiçi Dağ.	Genel Dağ.	% Değ.	
						09.09	09.09	09.09-09.08	09.09-12.08
TL Mevduat	206.081	244.305	262.738	267.446	274.558	45,0	37,9	12,4	4,5
DTH	111.619	126.069	141.858	144.767	150.356	24,6	20,7	19,3	6,0
Kıym. Mad. Hesap.	163	322	344	583	811	0,1	0,1	151,9	135,7
Kat. Bnk. Top. Fonlar	14.626	17.432	18.638	22.029	24.168	4,0	3,3	38,6	29,7
DİBS	56.852	61.516	63.237	68.348	67.934	11,1	9,4	10,4	7,4
Eurobond	4.309	4.090	4.867	5.272	5.039	0,8	0,7	23,2	3,5
Yatırım Fonları	26.381	24.855	23.979	28.347	29.798	4,9	4,1	19,9	24,3
Repo	2.733	2.830	2.199	1.911	1.775	0,3	0,2	-37,3	-19,3
Emek. Yat.Fonları	4.566	5.808	6.373	7.672	8.534	1,4	1,2	46,9	33,9
Sigorta Prim Üretimi	10.931	8.857	11.779	5.289	9.187	1,5	1,3	3,7	-22,0
Hisse Senedi	31.070	25.143	20.040	30.149	38.101	6,2	5,3	51,5	90,1
Ara toplam	458.392	521.227	556.052	581.988	610.261	100,0	84,2	17,1	9,7
Yurtdışı Yerleşikler (Milyon Dolar)									
Hisse Senedi	69.876	45.777	27.150	38.065	51.193	66,1	7,1	11,8	88,6
DİBS	30.363	24.396	16.920	16.417	17.702	22,9	2,4	-27,4	4,6
Eurobond	378	680	595	829	917,68	1,2	0,1	35,0	54,2
Mevduat	4.984	6.940	6.553	6.607	7.578	9,8	1,0	9,2	15,6
Ara Toplam	105.601	77.793	51.218	62.003	77.391	100	10,7	-0,5	51,1
GENEL TOPLAM (Milyon TL)	581.385	608.172	622.306	676.859	724.954	-	100	19,2	16,5

Kaynak: BDDK, SPK, İMKB, TCMB, MKK, Hazine Not: K. % Dağılım = Kısmi % Dağılım G. % Dağılım = Genel % Dağılım

Eylül ayında finansal yatırım araçlarından Borsa Endeksi, TÜFE ile indirgendiğinde %31,5 ile en yüksek üç aylık getiriye sağlamıştır. Söz konusu dönemde mevduat faizi yatırımcısına %2,3 reel getiri sağlarken, altın %1,1 kazandırmıştır. TÜFE ile indirgenmiş üç aylık reel getiri euro %0,3, dolar %3,9 kaybettirmiştir. Finansal yatırım araçlarının TÜFE ile indirgenmiş yıllık reel getiri oranları külçe altında %39,4, borsa endeksinde %18,9, euroda %15,8, dolarda %14,4 ve mevduat faizinde %10,3 olmuştur.

Grafik 2.1-1: Yatırım Araçlarının Reel Getiri Oranları

2.2.1 Piyasa Yapısı Görünümü

Bankacılık sektöründe Eylül ayı itibarıyla 49 banka faaliyet göstermek olup, organik büyümede yavaşlama eğilimi devam etmektedir. Sektördeki alternatif dağıtım kanalları büyüme eğilimini sürdürmektedir. İnternet bankacılığını kullanan müşteri sayısı Eylül ayında önceki üç aya göre 98 bin kişi artış göstermiştir. Sektörde mevduat ve katılım hesabı olan müşteri sayısı artarken kredi ve kredi kartı müşteri sayısı azalmıştır. Kredi kartı takibe düşen müşteri sayısı 2,5 milyona yaklaşmıştır. Buna göre kredi kartı olan her 10 müşteriden biri takibe düşmüş durumdadır.

Tablo 2.2-1: Bankacılığın Operasyonel Göstergeleri

	2005	2006	2007	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09	09.09 06.09 Değ.
Banka Sayısı	51	50	50	50	49*	49*	49*	49*	0
Kamu Mevduat Bankaları	3	3	3	3	3	3	3	3	0
Özel Mevduat Bankaları	17	14	12	11	11	11	11	11	0
TMSF Bünyesindeki Bankalar	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Küresel Sermayeli Mevduat Bankaları	13	15	17	18	17	17	17	17	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13	13	13	13	0
Katılım Bankaları	4	4	4	4	4	4	4	4	0
Şube Sayısı	6.537	7.296	8.117	9.036	9.304	9.344	9.374	9.428	54
Mevduat Bankaları	6.220	6898	7.653	8.470	8.724	8.758	8.783	8.832	49
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	25	42	42	50	44	46	50	46	-4
Katılım Bankaları	292	356	422	516	536	540	541	550	9
Personel Sayısı	138.724	150.793	167.760	181.527	182.667	182.120	182.468	182.226	-242
Mevduat Bankaları	127.851	138.426	153.212	165.283	166.328	165.768	165.957	165.483	-474
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5.126	5.255	5.361	5.376	5.307	5.279	5.296	5.275	-21
Katılım Bankaları	5.747	7.112	9.187	10.868	11.032	11.073	11.215	11.468	253
ATM Sayısı	14.836	16.513	18.795	21.200	21.953	22.291	22.733	23.284	551
POS Sayısı (Bin Adet)	1.141	1.283	1.629	1.847	1.886	1.891	1.975	2.007	32
Intern. Bank.Aktif Müşt.Say. (Bin Ad.)	3.177	3.368	4.274	4.983	5.169	5.419	5.593	5.691	98
Mevduat Hesabı Sayısı (Bin Adet)	82.958	86.131	91.063	92.712	91.101	93.681	93.731	95.591	1.860
Katılma Hesabı Sayısı (Bin Adet)	1.202	1.414	1.623	1.841	1.855	2.140	2.307	2.418	111
Kredi Müşteri Sayısı (Bin Adet)	29.153	30.685	35.403	41.385	36.693	38.260	38.739	38.454	-285
Kredi Kartı Müşteri Sayısı (Bin Adet)	25.155	25.580	27.658	25.269	25.677	25.649	25.888	25.862	-26
Kr. Kartı Tak. Düş.Müş. Say.(Bin Ad.)	755	1.008	1.086	1.335	1.575	1.864	2.082	2.474	392

Kaynak: BDDK, BKM,TBB

* Tasfiye sürecindeki bir banka toplama dahil edilmemiştir.

2.2.2 Performans Göstergelerinin Değişimi

Bankacılık sektörünün güçlü sermaye yapısı devam etmektedir. Toplam özkaynakların toplam yabancı kaynaklara oranı 2005 yılından bu yana en yüksek değerine ulaşmıştır. Sektörün likidite göstergesi borç ödeyebilirlik kapasitesinin yüksekliğine işaret etmektedir. Takipteki alacaklar/brüt krediler oranı %5,3'e yükselmiştir. Sektördeki bankaların 47'si yılın üçüncü çeyreği itibarıyla kâr elde ederken, sektörün aktif ve özkaynak kârlılığı artmaktadır. Net faiz gelirlerinin brüt gelirler içindeki payı artarken, faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri karşılama oranı azalma eğilimindedir.

Tablo 2.2-2: Bankacılık Sektörünün Finansal Sağlamlık Göstergeleri

(%)	2005	2006	2007	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu	23,7	22,3	18,9	17,5	18,0	18,5	19,2	20,0
Serbest Sermaye/Toplam Özkaynaklar	65,7	72,6	75,3	76,2	77,0	78,5	78,9	79,4
Toplam Özkaynaklar/Toplam Yab. Kaynaklar (1)	15,5	13,5	15,0	13,9	13,4	13,9	14,6	15,2
Toplam Özkaynaklar/Toplam Aktifler	13,4	11,9	13,0	12,2	11,8	12,2	12,7	13,2
Krediler/Toplam Özkaynaklar	286,0	367,8	376,6	434,8	425,7	399,2	376,4	356,4
Likidite Göstergesi (2)	51,8	50,3	47,0	38,3	34,4	37,2	39,0	41,5
Yab. Para Net Genel Poz. /Özkaynaklar	-0,2	0,5	-0,3	-0,8	0,0	0,6	0,5	0,6
Bilanço dışı İşlemler/Toplam Aktifler	55,5	66,3	66,3	70,1	64,9	70,1	67,5	78,8
Takipteki Alacaklar/Brüt Krediler	4,8	3,8	3,5	3,1	3,6	4,5	4,9	5,3
T.G.A. Karşılığı/Takipteki Alacaklar	88,7	89,7	86,8	80,5	79,9	77,5	79,6	80,4
Bireysel Krediler/Toplam Krediler	31,1	32,3	33,2	32,8	32,1	31,8	33,0	33,0
Kâr Eden Banka Sayısı/Toplam Banka Sayısı	45/51	41/50	46/50	46/50	45/49	47/49	47/49	47/49
Kâr Eden Bankaların Aktifleri/Toplam Aktifler	93,9	99,4	99,3	99,9	99,9	99,8	99,8	99,8
Vergi Sonrası Aktif Kârlılığı (ROA)	1,7	2,5	2,8	2,2	2,0	2,1	2,2	2,4
Vergi Sonrası Özkaynak Kârlılığı (ROE)	10,9	19,2	21,8	18,2	16,5	17,3	18,0	18,9
Prov. Son. Net Faiz Gel./Toplam Brüt Gel.(3)	30,8	26,9	26,7	26,3	24,8	25,3	27,9	29,3
Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler	52,0	79,3	72,3	68,4	65,5	75,0	73,5	70,7

(1) Toplam Yabancı Yükümlülükler=Toplam Yükümlülükler-Toplam Özkaynaklar

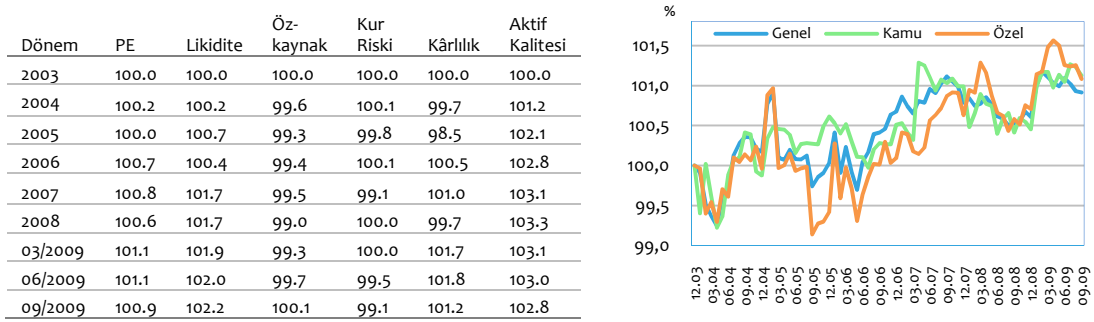
(2) Likidite Göstergesi = (Nakit Değerler+Bankalardan (Merkez Bankası ve Para Piyasalarından Alacaklar dahil) Alacaklar+Alım Satım Amaçlı Menkul Değerler+Satılmaya Hazır Menkul Değerler+Zorunlu Karşılıklar)/(Mevduat+Bankalara (Merkez Bankası ve Para Piyasalarına Borçlar dahil) Borçlar)

(3) Toplam Brüt Gelirler=Faiz Gelirleri+Faiz Dışı Gelirler

BDDK Performans Endeksi (BDDK-PE) Eylül ayı itibarıyla önceki üç aylık döneme göre düşmekle birlikte baz yılı değerinin üzerindedir.

- BDDK-PE'nin bileşenlerinden likidite ve özkaynak artarken kur riski, kârlılık ve aktif kalitesi önceki üç aya göre düşmüştür. Özel sermayeli banka grubunun kamu sermayeli bankalara göre performansının daha iyi olduğu görülmektedir.
- Likidite bileşeni artış eğilimini devam ettirmektedir ve endeks tarihindeki en yüksek değerine ulaşmıştır. Likiditenin artışı borç ödeme kabiliyeti açısından olumlu değerlendirilmekle birlikte, bu artışın ileride kârlılığı azaltabileceği değerlendirilmektedir.
- Endeksin özkaynak bileşeni baz yılı değerinin üzerine çıkmış olup, güçlü sermaye yapısına işaret etmektedir.
- Kur riski bileşeninde düşmenin devam etmesi söz konusu riskte sınırlı bir artışı ifade etmektedir.
- Kârlılık göstergesi baz yılının üzerinde olumlu bir seyir izlemekle birlikte önceki üç aya göre hafif bir azalış göstermiştir.
- Aktif kalitesi 2009 yılı boyunca azalma eğilimini sürdürmektedir. Özellikle takipteki alacakların brüt kredilere oranındaki artışın devam etmesi ve aracılık fonksiyonundaki gevşeme aktif kalitesindeki görece bozulmanın temel belirleyicileri olmaktadır.

Tablo 2.2-3: Bankacılık Sektörü Performans Endeksi

Mevduat faiz oranlarında yaşanan gerileme sonucu kredi maliyetlerinde azalma yaşanmış, faiz marjı Eylül ayında 4,4 puana kadar gerilemiştir. Merkez Bankası'nca zorunlu karşılıklara ödenen faiz oranının düşürülmesi, kamusal yükümlülüklerin görece artmasına neden olmuş; toplam kredi maliyeti içerisinde kamusal yükümlülükler 0,3 puan artmıştır.

Tablo 2.2-4: Aracılık Maliyetlerindeki Gelişmeler

(%)	2005	2006	2007	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09
(a) Mudiye ödenen net faiz (c-b)	16,6	19,7	18,3	19,9	21,7	15,4	15,0	14,1
(b) Mudi tarafından ödenen vergi (puan)	3,6	3,5	3,2	3,5	3,9	2,7	2,7	2,5
(c) Bankaca ödenen faiz	20,2	23,2	21,5	23,4	25,6	18,1	17,7	16,6
(d) Mevduat üzerindeki kamusal yük (puan)	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	1,2	1,2	1,2
(e) Kredi faiz oranı (c+d)	21,4	24,4	22,7	24,7	27,0	19,3	18,9	17,8
(f) Kredi müşterisine ödenen vergiler (puan)	0,7	1,0	0,9	1,0	1,1	0,8	0,8	0,7
(g) Müşteri üzerindeki top. kredi maliyeti (e+f)	22,1	25,4	23,6	25,7	28,1	20,1	19,6	18,5
(h) Faiz marjı (puan) (g-a)	5,5	5,7	5,3	5,8	6,4	4,6	4,6	4,4
(i) Top. kredi maliyeti içeri. kam. yük. payı (h/g)	25,0	22,4	22,5	22,5	22,6	23,1	23,5	23,8

(a) Söz konusu dönemlerdeki kamusal yükümlülükler düşüldükten sonra mudinin eline geçen net faiz oranıdır.

(b) Tasarruf sahipleri üzerindeki gelir vergisi stopajı gibi alınan kamusal yükümlülüklerdir.

(c) Banka tarafından mudiye verilen 1 ay vadeli yıllık TL mevduat faiz oranıdır.

(d) Banka tarafından mudiden toplanan fonlar üzerindeki TMSF primi, BDDK giderlerine katılma payı ve zorunlu karşılık yükümlülüklerinden oluşan kamusal nitelikli ödemelerdir.

(e) Banka tarafından kâr ve operasyonel gider marjları sıfır varsayılarak hesaplanan başa baş kredi faiz oranıdır.

(f) Kurumsal kredi müşterisi üzerindeki BSMV ile gider kabul edilen vergilerin vergi matrahından düşülmesinin maliyet azaltıcı etkisi dikkate alınmıştır.

2.2.3 Bankacılık Sektörü Bilânço Analizi

Bankacılık sektörü 2009 yılının Eylül ayı itibarıyla geçen yılın aynı dönemine göre %17,4 büyüyerek 798,4 milyar TL'lik aktif büyüklüğüne ulaşmıştır. Söz konusu dönemde sektörün en hızlı büyüyen aktif kalemleri net TGA, bankalar, TCMB ve para piyasalarından alacaklar ile menkul kıymetler olmuştur. Sektörün açtığı krediler geçen yılın aynı dönemine göre %4'lük sınırlı bir büyüme göstermiştir. Sektörde menkul kıymetler portföyüne yapılan plasmanların özellikle son bir yılda belirgin şekilde arttığı dikkat çekmektedir. Söz konusu eğilim bankaların aracılık fonksiyonu açısından olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Eylül ayında geçen yılın aynı dönemine göre sektörün TP varlıkları YP varlıklarından daha hızlı büyümüştür. Sektörün en büyük yabancı kaynağı olmayı sürdüren toplam mevduat geçen çeyreğe göre %4,6 artarak 488,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. Sektörün özkaynaklarındaki artış yönündeki eğilim devam etmektedir. Özkaynakların toplam kaynaklara oranı Eylül ayında %13,2'ye yükselmiştir. Özkaynaklardaki artışta yüksek dönem kârı, ödenmiş sermaye tutarındaki artış ve bünyede bırakılan kâr büyüklüğü etkili olmuştur. Toplam TP kaynakların bilanço içindeki payının artması TL'ye güvenin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 2.2-5: Bankacılık Sektörü Temel Bilânço Büyüklükleri

Milyar TL	Milyar TL					Geçen Yılın Aynı Dön. Göre % Art.					Bilanço Oran, %		
	2007	09.08	12.08	06.09	09.09	2007	09.08	12.08	06.09	09.09	2007	2008	09.09
Aktif													
Nakit Değerler	5,0	6,3	6,0	5,7	5,6	11,1	79,9	19,3	15,8	-11,1	0,9	0,8	0,7
Bank., TCMB ve Para Piy.Alac.	55,2	67,1	88,7	94,3	95,4	37,0	26,0	60,7	41,8	42,2	9,5	12,1	11,9
Menkul Kıymetler	164,7	179,8	194,0	221,8	241,5	3,7	8,0	17,8	28,2	34,3	28,3	26,5	30,2
Net TGA	1,4	2,3	2,8	3,8	4,2	55,6	88,9	100,6	101,3	82,6	0,2	0,4	0,5
Krediler	285,6	361,1	367,6	368,2	375,7	30,4	38,1	28,7	7,4	4,1	49,1	50,2	47,1
İşt. Bağ. ve Bir. Kont.Ed. Ort.	10,8	10,5	10,3	11,0	12,1	17,4	3,9	-4,8	8,1	15,2	1,9	1,4	1,5
Diğer	58,9	52,8	63,4	63,5	64,0	-12,0	11,1	7,6	9,8	21,2	10,1	8,6	8,0
Toplam	581,6	679,9	732,7	768,2	798,4	16,4	25,1	26,0	16,9	17,4	100,0	100,0	100,0
Toplam TP Varlıklar	417,2	492,9	510,2	545,9	581,9	24,8	28,5	22,3	15,7	18,1	71,7	69,7	72,9
Toplam YP Varlıklar	164,4	187,0	222,3	222,3	216,5	-0,7	17,0	35,2	20,2	15,8	28,3	30,3	27,1
Pasif													
Mevduat (Toplanan Fonlar)	356,9	418,6	454,6	467,6	488,9	16,0	24,5	35,2	15,2	16,8	61,4	62,0	61,2
Bank.Para piy., TCMB Borçlar	71,6	86,2	93,1	93,1	86,1	1,0	30,4	40,9	13,1	-0,1	12,3	12,7	10,8
Özkaynaklar	75,9	83,1	86,3	97,8	105,4	27,6	16,0	20,6	26,6	26,8	13,1	11,8	13,2
Diğer	77,2	92,1	98,6	109,7	117,9	25,3	32,5	41,9	19,8	28,0	13,3	13,5	14,8
Toplam	581,6	679,9	732,7	768,2	798,4	16,4	25,1	34,8	16,9	17,4	100,0	100,0	100,0
Toplam TP Kaynaklar	386,7	452,8	476,8	510,3	540,0	24,5	27,4	23,4	19,0	19,3	66,5	65,1	67,6
Toplam YP Kaynaklar	194,9	227,1	255,7	257,9	258,4	3,1	20,7	31,2	13,1	13,8	33,5	34,9	32,4

Kutu 4: Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısının Analizi

Eylül 2009	Bankanın Toplam Aktifler İçindeki Payı (%)	Hissedarların Kamu, Özel ve Yabancı Dağılımı (%)				
		Kamu	Özel	Küresel Sermaye Payı (%)		
				Oransal Pay(*)	Borsa Payı	Toplam (**)
Banka Adı						
ABN AMRO BANK N.V.	0,2	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
ADABANK A.Ş.	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
AKBANK T.A.Ş.	11,3	0,0	64,7	10,3	25,0	35,3
ALTERNATİFBANK A.Ş.	0,4	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ANADOLUBANK A.Ş.	0,5	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ARAP TÜRK BANKASI A.Ş.	0,1	15,4	20,6	64,0	0,0	64,0
BANK MELLAT	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
BANKPOZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,2	0,0	30,2	69,8	0,0	69,8
BİRLEŞİK FON BANKASI A.Ş.	0,1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CALYON YATIRIM BANKASI TÜRK A.Ş.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
CITIBANK A.Ş.	0,7	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
AKTİF YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
DENİZBANK A.Ş.	2,6	0,0	0,2	75,0	24,9	99,9
DEUTSCHE BANK A.Ş.	0,2	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
DİLER YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
FINANSBANK A.Ş.	3,4	0,0	0,2	58,2	41,5	99,8
FORTIS BANK A.Ş.	1,4	0,0	5,8	65,0	29,2	94,2
GSD YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
HABİB BANK LİMİTED	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
HSBC BANK A.Ş.	1,7	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
İLLER BANKASI	1,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
JP MORGAN CHASE BANK NATIONAL ASSOCIATION	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
MERRILL LYNCH YATIRIM BANK A.Ş.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
MILLENNIUM BANK A.Ş.	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
NUROL YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ING BANK A.Ş.	2,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
SOCIETE GENERALE S.A.	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
ŞEKERBANK T.A.Ş.	1,1	0,0	58,3	0,0	41,7	41,7
T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş.	15,1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş.	1,7	0,0	55,1	35,1	9,9	44,9
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	12,6	0,0	39,6	20,8	39,6	60,4
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	7,2	75,0	1,8	0,0	23,3	23,3
TÜRKİYE İHRACAT KREDİ BANKASI A.Ş.	0,8	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	13,4	0,0	77,7	0,0	22,3	22,3
TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,1	99,1	0,9	0,0	0,0	0,0
TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,8	5,3	72,0	0,0	22,7	22,7
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	7,7	74,0	2,9	0,0	23,1	23,1
TAİB YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	0,7	99,3	0,0	99,3
İMKB TAKAS VE SAKLAMA BANKASI A.Ş.	0,2	11,7	83,5	4,9	0,0	4,9
EUROBANK TEKFEN A.Ş.	0,5	0,0	30,0	70,0	0,0	70,0
TEKSTİL BANKASI A.Ş.	0,2	0,0	95,1	0,0	4,9	4,9
TURKISH BANK A.Ş.	0,1	0,0	60,0	40,0	0,0	40,0
TURKLAND BANK A.Ş.	0,1	0,0	9,0	91,0	0,0	91,0
WESTLB A.G.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	8,0	0,0	42,5	38,1	19,4	57,5
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	0,7	0,0	24,8	61,9	13,3	75,2
ASYA KATILIM BANKASI A.Ş.	1,4	0,0	62,8	0,0	37,3	37,3
KUVEYT TÜRK EVKAF FİNANS KURUMU A.Ş.	0,8	0,0	19,8	80,2	0,0	80,2
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş.	1,0	0,0	35,3	64,7	0,0	64,7
Toplam (%)	100,0	28,3	32,0	20,0	19,7	39,7

Yabancı (oransal ve borsa) ve kamunun (Türkiye) payları dışında kalan ve gerçek kişileri, vakıf, münzam sandık, yurt dışı yerleşiklerce tutulmayan borsa paylarını ve benzeri hissedarları da kapsayan paydır.

(*) Oransal hesaplama = (bankadaki yabancı hisse oranı * bankanın aktifleri) / sektörün toplam aktifleri

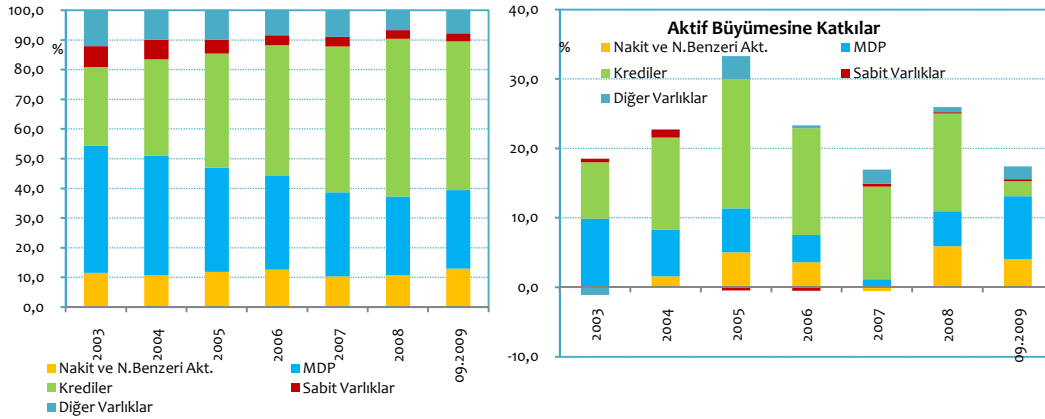
(**) Toplam = oransal hesaplama + borsa payları.

Kaynak: BDDK, MKK, Bankalardan Alınan Veriler. **Aylık veriler geçici olup, yuvarlamadan ve bilgi kaynakları arası farklılıklardan oluşan ufak hatalar bulunabilir.**

Eylül 2009 itibarıyla aktif büyüklüklerine göre, Türk bankacılık sektöründe kamu sermayesinin payı %28,3, özel sermayenin payı %32 düzeyindedir. Aynı dönemde Türk bankacılık sistemindeki küresel sermayenin payı %20 seviyesindedir. Bu paya, yurt dışı yerleşik yatırımcılar tarafından elde tutulan %19,7 oranında borsa payları eklendiğinde, toplam küresel sermaye payı %39,7 olmaktadır. Söz konusu oran bankacılık sektöründe küresel sermayenin payının ılımlı artış eğilimine işaret etmektedir.

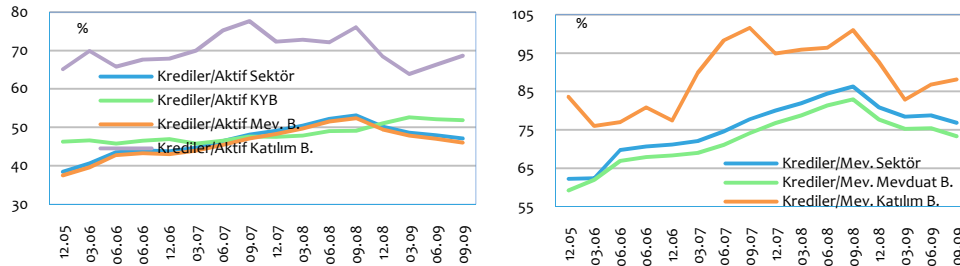
Toplam aktiflerin dağılımının ve aktif kalemlerinin büyümeye katkıları aşağıdaki grafiklerde yer almaktadır. 2002 sonrası dönemde kredilerin toplam aktifler içindeki payının artmasıyla birlikte aktif büyümesine katkısı da artmıştır. 2003 yılında toplam aktif büyümesinin %47'si kredilerden gelirken 2007 sonunda bu oran %81'e yükselmiştir. 2008 sonunda küresel krizin etkisiyle kredi büyümesinin yavaşladığı ve aktif büyümesine katkısının da %54'e indiği görülmektedir. 2008 sonunda menkul değerler portföyüne yapılan plasmanların artmasının etkisiyle toplam aktif büyümesinin %19'u menkul değerler portföyünden kaynaklanmıştır. 2009 yılının üçüncü çeyreğine gelindiğinde toplam aktiflerde bir yıl öncenin aynı dönemine göre %17,4'lük büyüme olmuştur. Söz konusu artışın 9,1 puanı menkul değerler portföyünden kaynaklanırken, kredilerin büyümeye katkısı 2,1 puan olmuştur. Büyümeye katkılarda dikkat çekici bir başka eğilim de bankaların ellerinde tuttukları nakit ve nakit benzeri aktiflerin payında ve büyümeye katkısındaki artıştır. Söz konusu bileşen 2008 sonunda ve 2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla toplam aktif büyümesinin %23'ünü sağlamıştır.

Grafik 2.2-1: Toplam Aktiflerin Dağılımı ve Aktif Büyümesine Katkılar

Bankacılık sektörü genelinde kredilerin toplam aktiflere oranı son iki yılın en düşük değeri olan %47,1'e gerilemiştir. Katılım bankaları dışında diğer banka gruplarında kredilerin toplam aktiflere oranı gerileme göstermiştir. Kredilerin toplam mevduata oranında, mevduat bankalarından kaynaklanan geçen çeyreğe göre yaklaşık 2 puanlık bir gerileme yaşanmıştır. Söz konusu oranın düşmesi sektörün aracılık fonksiyonu açısından olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Katılım bankalarında ise kredilerin mevduata (toplanan fonlar) oranı artmaya devam etmektedir.

Grafik 2.2-2: Kredilerin Gruplar İtibarıyla Toplam Aktif ve Mevduat İçindeki Payı

Bankacılık sektöründe tüketici kredileri ve kredi kartları Eylül ayı itibarıyla önceki çeyreğe göre artarken, işletme, ihracat ve diğer yatırım kredileri azalmıştır.

Tablo 2.2-6: Bankacılık Sektöründe Kredilerin Gelişimi

	Milyon TL						Önceki Çeyreğe Göre % Artış				
	2007	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09
Tüketici Kredileri	67.668	84.885	83.194	82.577	85.642	87.899	7,3	-2,0	-0,7	3,7	2,6
İşletme Kredileri	58.149	76.665	82.744	83.012	80.077	79.616	6,0	7,9	0,3	-3,5	-0,6
Kredi Kartları	27.806	33.878	34.853	33.893	35.937	36.387	5,7	2,9	-2,8	6,0	1,3
İhracat Kredileri	21.807	28.428	30.428	30.318	28.481	28.158	6,1	7,0	-0,4	-6,1	-1,1
Diğer Yat. Kred.	13.776	18.755	23.633	25.062	23.979	22.938	5,8	26,0	6,0	-4,3	-4,3
Diğer Krediler	96.411	118.472	106.232	111.378	114.033	120.733	3,3	-10,3	4,8	2,4	5,9
Toplam	285.616	361.083	368.154	366.239	368.150	375.731	5,4	2,0	-0,5	0,5	2,1

Sektörlere göre kredilerde tarım, hizmetler ve bireysel kredilerin payı artarken, sanayi ve diğer kredilerin toplam içindeki payı azalmıştır. Geçen yılın aynı dönemine göre diğer krediler dışında en yüksek artış hizmetler sektöründe yaşanmış, bireysel krediler geçen yılın aynı dönemine göre %5,7 artmıştır. Sanayi kesimine verilen krediler ise geçen yılın aynı dönemine göre %1 azalmıştır.

Tablo 2.2-7: Sektörlere Göre Krediler

	Milyon TL					% Paylar			Geçen Yılın Aynı Dön. Göre % Artış			
	12.05	12.06	12.07	12.08	09.09	12.07	12.08	09.09	12.06	12.07	12.08	09.09
Tarım	7.188	8.088	10.565	13.472	15.197	3,7	3,7	4,0	12,5	30,6	27,5	1,6
Sanayi	39.225	56.418	71.108	94.534	92.189	24,9	25,7	24,5	43,8	26,0	32,9	-1,0
Hizmetler	49.503	72.468	98.716	132.592	139.810	34,6	36,0	37,2	46,4	36,2	34,3	6,1
Bireysel	47.073	69.612	95.696	117.995	124.290	33,5	32,1	33,1	47,9	37,5	23,3	5,7
Diğer	13.421	12.401	9.530	9.561	4.243	3,3	2,6	1,1	-7,6	-23,1	0,3	17,6
Toplam	156.410	218.987	285.616	368.154	375.731	100,0	100,0	100,0	40,0	30,4	28,9	4,1

Kredilerin türlerine göre gelişimi incelendiğinde, KOBİ kredilerindeki azalma eğiliminin devam ettiği görülmektedir. KOBİ'lere verilen kredilerdeki azalma söz konusu işletmelerin ekonomik büyümeye katkıları, yeni istihdam alanları yaratma güçleri, piyasa koşullarındaki değişikliklere uyum sağlama yetenekleri dikkate alındığında makroekonomik görünüm açısından olumsuz bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Geçen yılın aynı dönemine göre diğer ticari krediler %9,9 artmıştır.

Tablo 2.2-8: Türlerine Göre Krediler

						% Paylar			Geç. Yıl. Aynı Dön. Göre % Art.		
	12.06	12.07	09.08	12.08	09.09	09.08	12.08	09.09	09.08	12.08	09.09
KOBİ	59.614	76.842	88.084	84.919	82.122	24,4	23,1	21,9	21,8	10,5	-6,8
Kurumsal	90.272	113.795	155.015	165.785	170.393	42,9	44,9	45,3	50,4	45,1	9,9
Bireysel	69.101	94.980	117.984	117.449	123.216	32,7	32,0	32,8	37,2	23,7	4,4
Toplam	218.987	285.616	361.083	368.154	375.731	100,0	100,0	100,0	38,1	28,6	4,1

Toplam bireysel krediler Eylül ayında geçen yılın aynı dönemine göre %4,4 artarken, alt bileşenleri olan tüketici kredileri ve kredi kartları sırasıyla %2,8 ve %8,6 artış göstermiştir. Tüketici kredileri içinde yalnızca taşıt kredileri geçen yılın aynı dönemine göre %26 gibi önemli bir azalış gösterirken diğer tüketici kredileri artmıştır.

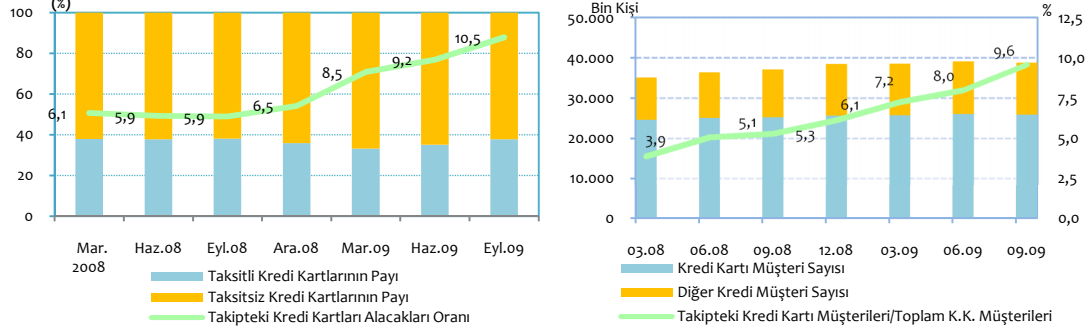
Tablo 2.2-9: Bireysel Kredilerin Dağılımı

Milyon TL	2004	2005	2006	2007	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09
Tüketici Kredileri	12.731	29.462	47.575	67.877	85.109	83.219	82.571	85.553	87.516
Konut	2.631	13.037	23.377	32.448	39.831	39.278	39.011	40.417	41.649
Taşıt	4.194	6.445	6.661	6.154	6.101	5.530	4.946	4.849	4.512
İhtiyaç	5.585	8.715	15.719	25.860	34.303	33.206	33.463	35.170	36.273
Diğer	320	1.264	1.818	3.414	4.875	5.205	5.151	5.117	5.082
Kredi Kartları	13.920	17.259	21.526	27.103	32.875	34.230	33.396	35.616	35.700
Taksitli	3.784	6.103	9.027	10.772	12.672	12.384	11.265	12.552	13.634
Taksitsiz	10.137	11.156	12.499	16.331	20.203	21.847	22.131	23.064	22.066
Toplam Bireysel	26.651	46.721	69.101	94.980	117.984	117.449	115.967	121.169	123.216

Kredi kartları içinde taksitli kredilerin payı son iki çeyrekte artmaktadır. Eylül ayı itibarıyla kredi kartları toplam bakiyesi içinde taksitli kredi kartları bakiyesi geçen çeyreğe göre 2,7 puan artarak %37,8'e yükselmiştir. Söz konusu gelişmede tüketici güvenindeki iyileşme eğiliminin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Kredi kartlarının takibe düşen kısmındaki artış hızlanarak devam etmektedir. Takibe düşen kredi kartları alacakları oranı %10,5'e ulaşmıştır. Söz konusu oranın son 9 ay içinde %62 artması bankaların kredi riski açısından dikkatle değerlendirilmesi gereken bir

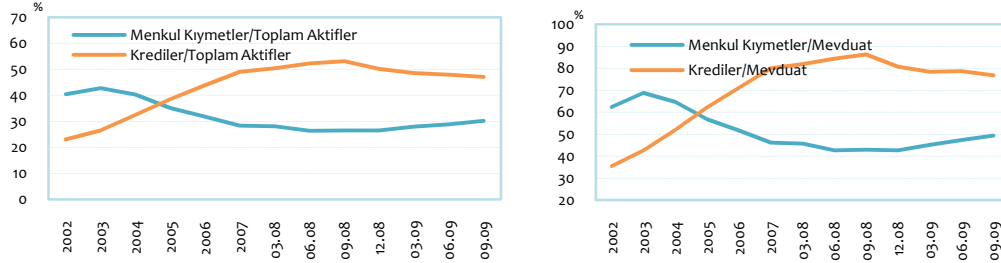
husustur. Benzer şekilde takibe düşen kredi kartı müşterilerinin toplam kredi kartı müşterilerine oranı %10'a yaklaşmıştır.

Grafik 2.2-3: Kredi Kartları Bakiyesi ve Müşteri Sayılarının Gelişimi

Bankaların plasmanlarında 2009 yılı boyunca kredilerden menkul kıymetlere doğru bir kayma yaşanmaktadır. Menkul kıymetlerin toplam aktifler içindeki payı son 9 aylık dönemde 3,8 puan artarken, kredilerin payı 3,1 puan azalmıştır. Söz konusu eğilim bankaların aracılık fonksiyonu açısından olumsuz bulunmaktadır. Mevduatın krediye dönüşüm oranında son bir yıldır yaşanan gerileme devam etmektedir.

Grafik 2.2-4: Bankaların Plasman Alanları

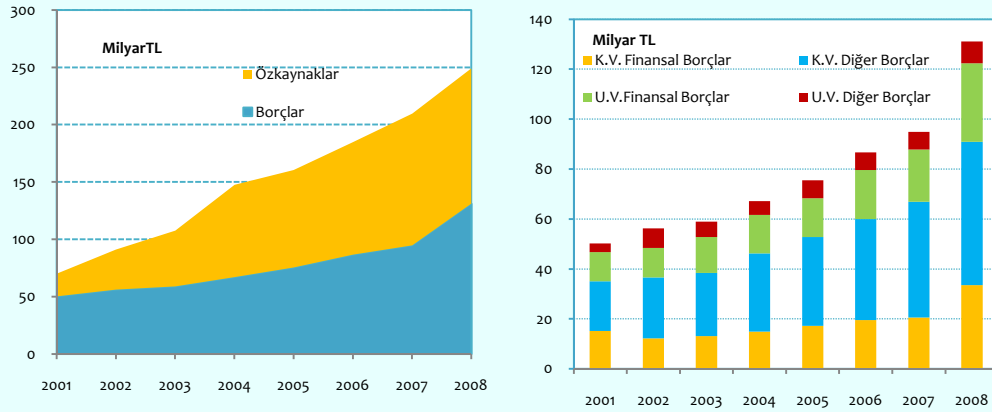

Kutu 5: Reel Sektörün Finansmanı

Bankalar kredi mekanizması yoluyla reel sektörün finansmanında önemli bir rol oynamaktadır. 2002 sonrası dönem itibarıyla değerlendirildiğinde bankacılık sektörünün verdikleri kredilerin yaklaşık 2/3'ü reel sektörün fon ihtiyacını karşılamakta kullanılmaktadır. Banka kredilerini talep eden reel sektörün kaynak yapısı da kredi mekanizmasının işlerliği açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda reel sektörün kaynak yapısı ve özelde bankacılık sektöründen kullanılan kredilerin gelişimi araştırılmıştır. Çalışma için İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl düzenli olarak çıkarılmakta olan Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu (İSO 500) Yayınından faydalanılmıştır. Söz konusu Türkiye'nin milli gelir hesaplarında yer alan sanayi sektörü madencilik ve taş ocaklığı, imalat sanayi ve elektrik, su ve gaz sektörlerini kapsamaktadır. Söz konusu kuruluşlar sanayi sektörünün üretici fiyatlarıyla katma değeri içinde %50'nin üzerinde önemli bir paya sahiptir. İSO 500 katma değerinin GSYİH içindeki payı 2008 yılı itibarıyla %8,4'dür. İSO 500 tarafından ödenen KDV ve ÖTV tutarı 2008 yılında dahilde alınan KDV ve ÖTV'nin %54'ünü oluşturmaktadır. Söz konusu kuruluşların finansman yapısı bankacılık sektöründe kredi talebinin değerlendirilmesi açısından önemli bir bilgi kaynağı niteliğindedir.

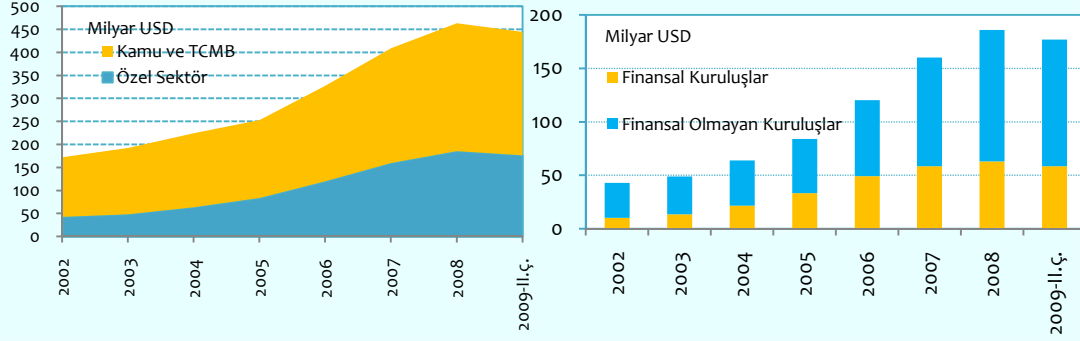
Aşağıdaki grafiklere göre 2001 krizinden sonra İSO 500'ün kaynak yapısında iyileşme yaşanmış ve özkaynakların payı belirgin olarak artmıştır. Söz konusu artış trendinde 2008 yılında değişim yaşanmış ve borçların payı artarken, özkaynakların payında bir yıl önceye göre 7 puanlık azalma olmuştur. 2008 yılında toplam kaynaklar %18,8 artarken, toplam borçlar %38,3 artmış, özkaynaklar da ise %2,7'lik sınırlı bir artış sağlanmıştır. Borçlar içinde finansal borçlar %57,3 rekor bir artış göstermiştir. Söz konusu gelişimde uygun koşullardaki dış kredi kullanımının artmasından sonra kurlarda görülen artışın kaynak yapısında borç payını yukarı çekmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir (İSO 500, 2008 Özel Sayı). Dış kaynakların yani borçların kompozisyonu incelendiğinde, toplam finans kesiminden kullanılan kredilerin 2001-2008 döneminde toplam borçlar içindeki payında ciddi bir değişiklik yaşanmadığı ve %45-50 aralığında hareket ettiği görülmektedir. Bu bağlamda yabancı kaynaklar içinde finansal kesimden kullanılan kredilerin payının artmadığı değerlendirilmektedir.

Grafik: İSO 500 Finansman Yapısı

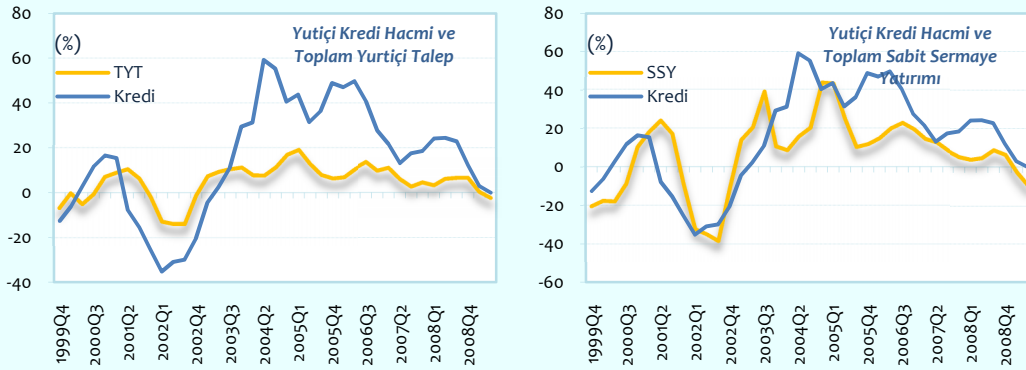
Reel sektörün finansman yapısını değerlendirirken kullanılacak araçlardan birisi de Türkiye'nin dış borç stokunun dağılımıdır. Bu yolla reel sektörün yurt dışı piyasalardan kaynak kullanımının gelişimi analiz edilebilmektedir. Aşağıdaki grafiklerden izlenebileceği gibi, özel sektörün dış borç kullanımı 2002-2009 II.çeyrek döneminde 4 kat artmıştır. Özel sektörün dış borç stoku içindeki payı da 2002 yılına göre 2 kat artarak %66'ya yükselmiştir. Özel sektörün dış borç stoku finansal kuruluşlar ve finansal olmayan kuruluşlar tarafından kullanılan borçlardan oluşmaktadır. Finansal olmayan kuruluşlar, 2002-2009 II.çeyrek döneminde yurtdışı piyasalardan kullandıkları borç miktarını 3,6 kat artırmışlardır. Söz konusu dönemde finansal kuruluşlardaki dış borç kullanımı 5,7 kat arttığı için reel sektörün toplam özel sektör borcu içindeki payı, yüksek artışa rağmen, %76'dan %67'ye gerilemiştir. Reel sektörün dış borç kullanımındaki uzun vadeli yapı artarak devam etmektedir. Uzun vadeli borçların payı 2002'de %74'den 2009 ikinci çeyreği itibarıyla %82'ye yükselmiştir. Borcun uzun vadeli ağırlığı finansman yapısı açısından olumlu bulunmaktadır.

Grafik: Özel Sektörün Dış Borç Kullanımı

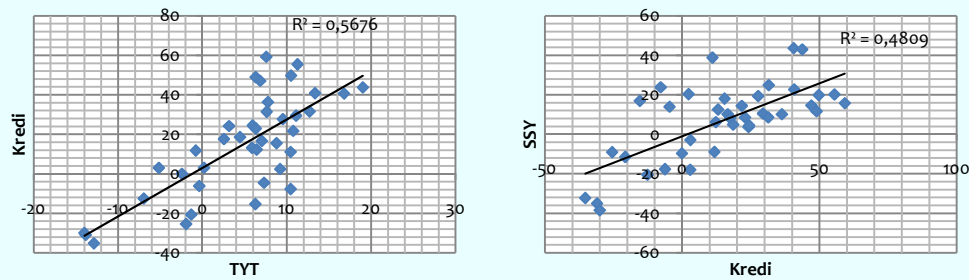
Yurt içi ve yurt dışı finansal piyasalardan kullanılan krediler yoluyla reel sektörün yatırımları finanse edilmektedir. Böylece finansal aracılık yoluyla ekonomik büyüme olumlu etkilenmektedir. Bu etkileşim aşağıdaki grafiklerde izlenebilmektedir. Yurt içi kredi hacmi ile toplam yurt içi talep ve toplam sabit sermaye yatırımları benzer hareket etmektedir.

Grafik: Toplam Yurtiçi Talep ve Kredi büyümesi ile Sabit Sermaye Yatırımı ve Kredi Büyümesi

Finansal aracılığın en temel göstergesi olan kredi hacmi, yıllıklandırılmış veriler üzerinden toplam yurtiçi talep ile birlikte ele alındığında aralarında güçlü bir korelasyon tespit edilmektedir. Benzer şekilde yıllıklandırılmış toplam sabit sermaye yatırımlarının büyümesi ile yurt içi kredi hacmi gelişimi arasında da beklendiği gibi bir ilişki mevcuttur.

Grafik: Toplam Yurtiçi Talep ve Kredi büyümesi ile Sabit Sermaye Yatırımı ve Kredi Büyümesi

Sonuç olarak bankalar kredi mekanizması yoluyla toplam kredilerin 2/3'ünü reel sektöre kullanmaktadır. İSO 500 bağlamında 2002 ve sonrası dönemde finansal kuruluşlardan kullanılan borçların toplam yabancı kaynaklar içindeki payında ciddi bir değişim yaşanmadığı görülmektedir. Bu dönemde özkaynaklar, kaynak yapısındaki önemini korumuştur. Kredi hacmi ile gerek yurt içi talep ve gerekse sabit sermaye yatırımları arasındaki güçlü ilişki kredi mekanizmasının önemini ortaya koymaktadır.

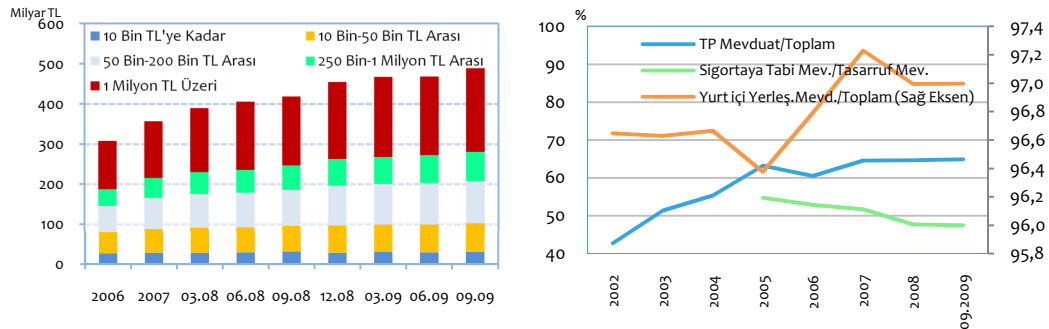
Bankacılık sektörünün mevduat ağırlıklı kaynak yapısı istikrarlı gidişatını sürdürmektedir. Toplam mevduat yılın üçüncü çeyreğinde önceki çeyreklere göre yüksek oranlı bir artış göstermiş ve 489 milyar TL'lik bir büyüklüğe ulaşmıştır. Mevduatın kompozisyonu incelendiğinde özellikle resmi mevduatın önceki çeyreğe göre belirgin artışı dikkat çekmektedir. Eylül ayı itibarıyla DTH, özel cari ve katılım hesapları ile resmi kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payları artmıştır.

Tablo 2.2-10: Mevduat ve Cari Hesapların Gelişimi

	Milyon TL					Önceki Çeyreğe Göre % Artış					% Pay	
	12.07	09.08	12.08	06.09	09.09	09.08	12.08	03.09	06.09	09.09	09.08	09.09
Tasarruf	215.505	246.226	268.928	281.030	285.380	3,3	9,2	3,4	1,1	1,5	58,8	58,4
DTH	42.081	53.029	65.756	60.806	64.351	1,8	24,0	1,7	-9,1	5,8	12,7	13,2
Ticari ve Diğ. Kur.	69.803	81.579	83.184	83.253	89.387	5,5	2,0	-4,1	4,4	7,4	19,5	18,3
Özel Cari ve Katılım H.	14.823	17.653	19.018	22.524	24.634	1,6	7,7	14,2	3,7	9,4	4,2	5,0
Resmi Kur.	14.489	19.774	17.359	19.408	24.369	-2,6	-12,2	16,2	-3,8	25,6	4,7	5,0
Kıy. Mad. Depo H.	164	332	355	592	824	14,2	7,0	68,7	-1,2	39,2	0,1	0,2
Toplam	356.865	418.593	454.600	467.613	488.945	3,2	8,6	2,8	0,1	4,6	100,0	100,0

Mevduatın büyüklüklerine göre dağılımında Eylül ayı itibarıyla önemli bir değişiklik yaşanmadığı, sadece 250.000 TL üzeri mevduatın toplam içindeki payının 1 puan civarında arttığı görülmektedir. Yılın üçüncü çeyreğinde önceki çeyreğe göre 10.000 TL altı ve 250.000 TL üstündeki dilimlerde artış daha yüksek oranlı olmuştur. 3 ay ve altı mevduattaki yüksek yoğunlaşma devam etmektedir. Toplam mevduatın %97'si yurt içi yerleşikler tarafından tutulmaktadır. TP mevduat toplam mevduatın yaklaşık %65'lik bölümünü oluşturmaktadır. Sigortaya tabi mevduatın toplam tasarruf mevduatı içerisindeki payı düşme eğiliminde olup Eylül 2009 itibarıyla %47,5 düzeyindedir.

Grafik 2.2-5: Mevduatın Vade Dağılımı ve Yapısı

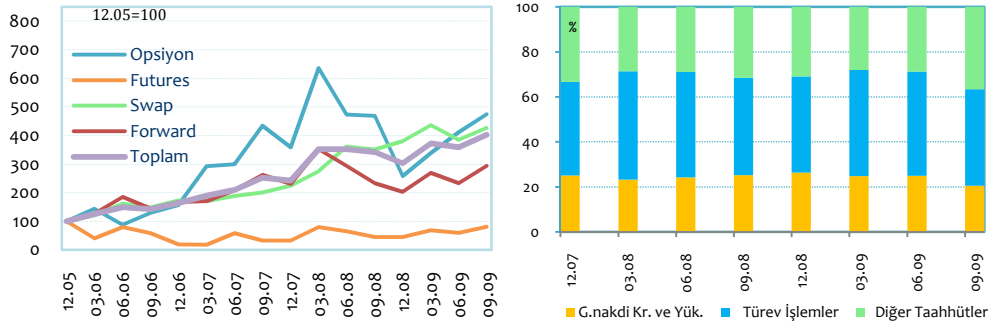

Yurtdışı piyasalarda ekonomik koşulların zorlaşması yurtdışından borçlanma imkanlarını olumsuz etkilemeye devam etmektedir. Sendikasyon ve seküritizasyon kredilerinin toplam yabancı kaynaklara oranı 2008 sonunda %5,5'dan Eylül 2009'da %4,3'e gerilemiştir.

Tablo 2.2-11: Dış Piyasalardan Sağlanan Kaynakların Gelişimi

Milyar Dolar	2003	2004	2005	2006	2007	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ağırlıklı Ort. Vade
Sendikasyon Kredileri	3,8	6,5	8,1	12,5	13,2	13,4	11,2	10,0	9,8	8,9	1,2
Seküritizasyon Kredileri	2,8	3,5	7,0	9,2	13,1	12,9	12,4	12,2	12,1	11,2	6,1
Toplam	6,6	10,0	15,1	21,7	26,4	26,3	23,6	22,3	22,0	20,1	3,9
Send.Kr./Top.Yab.Kaynaklar	2,5	3,3	3,1	4,0	3,0	2,8	2,6	2,6	2,2	1,9	
Sek.Kr./Top.Yab.Kaynaklar	1,8	1,8	2,7	3,0	3,0	2,7	2,9	3,1	2,8	2,4	

Grafik 2.2-6: Türev İşlemler

Niteliğine göre türev işlemler gruplandırıldığında para ve döviz türevlerinin ağırlığın Eylül ayında da sürdüğü görülmektedir. Söz konusu işlemler geçen yılsonuna göre %31,9 artmıştır. Hisse senedi –menkul değer türevleri düşük payına rağmen 2009 yılı içerisinde önemli artış gösteren bir kalem olarak dikkat çekmektedir. Faiz türevleri de geçen yılsonuna göre %35,5 büyüyerek toplam içindeki payını %18,8'e çıkarmıştır.

Tablo 2.2-14: İşlemin Niteliğine Göre Türev İşlemler

	Milyon TL				% Dağılım			
	2006	2007	2008	09.09	2006	2007	2008	09.09
Para-Döviz Türevleri	93.856	140.262	159.038	209.838	86,0	82,3	78,4	77,9
Faiz Türevleri	7.784	20.721	37.417	50.695	7,1	12,2	18,4	18,8
Hisse Senedi-Menkul Değer Türevleri	2.802	1.962	862	3.455	2,6	1,2	0,4	1,3
Kredi Temerrüdü Türevleri	255	2.357	2.623	2.077	0,2	1,4	1,3	0,8
Kıymetli Maden Türevleri	151	723	546	907	0,1	0,4	0,3	0,3
Diğer	4.279	4.457	2.385	2.508	3,9	2,6	1,2	0,9
Toplam	109.129	170.481	202.872	269.480	100,0	100,0	100,0	100,0

2.3 Bankacılık Sektörü Dışındaki Finansal Sektörler³

Eylül 2009 itibarıyla bankacılık dışı finansal sektörlerin toplam aktif büyüklüğü, geçen yılın aynı dönemine göre %3,6 oranında azalarak, 28,5 milyar TL'ye gerilemiştir. Alacaklar hesabının bilançodaki ağırlığı geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık 4 puan azalarak %78,3'e düşmüştür. Buna karşılık, küresel krizin ve ekonomik durgunluğun etkisiyle son dönemlerde sürekli olarak artan takipteki alacaklar, Eylül 2009'da da geçen yılın aynı dönemine göre %55,6 oranında artış göstermiş ve bilançonun %9,8'ini oluşturmuştur. Mevcut ekonomik ortam nedeniyle geçen yıla göre artan, bankalara yapılan plasmanların tutarı, 2009 yılında yatay seyir izlemektedir. Kullandığı kredi miktarı geçen yılın aynı dönemine göre düşüş gösteren sektörün özkaynakları ise 5,9 milyar TL'den 6,1 milyar TL'ye yükselmiştir. Alınan kredilerin bilanço payı %73,7'ye düşerken, özkaynakların payı son dönemlerdeki en yüksek oran olan %21,4'e yükselmiştir. Bunun neticesinde, mevcut ekonomik ortamın maruz bıraktığı risklere karşı bankacılık dışı finansal kesimin sermaye yapısının görece güçlendiği değerlendirilmektedir.

Bankacılık dışı finansal sektörde faaliyet gösteren toplam şirket sayısı Eylül 2009 itibarıyla 139'dur. Geçen yılın aynı dönemine göre sektördeki şube sayısı 1 adet azalarak 44'e, temsilcilik sayısı 24 adet azalarak 185'e, personel sayısı ise 723 kişi azalarak 4.600 kişiye gerilemiştir. Bununla birlikte söz konusu göstergelerde önceki çeyreğe göre iyileşme görülmüştür. Sektörün hizmetlerinden yararlanan müşteri sayısında %31,3, buna paralel olarak sektördeki şirketlerin müşterilerle yaptıkları sözleşme sayısında ise %34,8 oranında azalma gerçekleşmiştir.

³ Finansal Kiralama Sektörü, Faktoring Sektörü, Tüketici Finansman Sektörü ve Varlık Yönetim Şirketleri Toplamı

2.3.1 Finansal Kiralama Sektörü Faaliyetleri

Eylül 2009 itibarıyla finansal kiralama sektörünün aktif büyüklüğü, geçen yılın aynı dönemine göre %4,9 oranında azalarak 15,4 milyar TL'ye gerilemiştir. Söz konusu gerilemenin ana nedeni, finansal kiralama alacaklarının Eylül 2008'e göre %9,5 oranında azalmasıdır. Alacakların bilanço payındaki son yıllardaki düşüş de sürmektedir. Takipteki alacaklardaki artış, geçen yılın aynı dönemine göre %90 civarında gerçekleşirken, söz konusu kalemin bilanço payı %10,4'e ulaşmıştır. Reel sektördeki durgunluğun da etkisiyle son bir yılda tutarı %27 oranında artan bankalara yapılan plasmanların, bilanço payı da %8,7'ye yükselmiştir. Kaynak yapısına bakıldığında ise, sektördeki şirketlerin kullandıkları kredi miktarının geçen yılın aynı dönemine göre azaldığı, özkaynakların ise bilanço payının artarak %21,5'e ulaştığı görülmektedir.

Tablo 2.3-1: Finansal Kiralama Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyar TL	2006	2007	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Değişim(%)	
								Eyl.08-09	Eyl.08
Alacaklar	8,5	11,7	12,5	13,9	13,7	12,1	11,3	-9,5	81,2
Takipteki Alacaklar	0,3	0,5	0,8	1,0	1,3	1,4	1,5	90,3	5,2
Karşılıklar	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	59,7	2,1
Bankalar	0,5	0,8	1,0	1,4	1,2	1,3	1,3	27,2	6,5
Toplam Aktifler	10,0	13,7	15,4	17,1	16,9	15,4	14,6	-4,9	100,0
Alınan Krediler	7,3	10,3	12,0	13,7	13,3	11,8	11,0	-8,1	77,9
Özkaynaklar	2,0	2,5	2,9	3,0	3,0	3,2	3,1	8,7	18,8
Nazım Hesaplar Toplamı	6,2	8,1	13,4	15,6	15,4	15,9	16,4	22,6	86,8
Alınan Teminatlar	v.y.	v.y.	11,8	13,4	12,9	13,8	13,9	17,3	76,7
Verilen Teminatlar	v.y.	v.y.	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	11,3	3,8
Türev Finansal Araçlar	v.y.	v.y.	0,5	0,9	1,0	0,6	1,0	110,2	3,0
Emanet Kıymetler	v.y.	v.y.	0,3	0,4	0,7	0,7	0,8	151,9	2,1

Finansal kiralama alacaklarının sektörel dağılımına bakıldığında, sanayi ve hizmetler sektöründen alacakların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Eylül 2009 itibarıyla, bu sektörlerle ilişkin takibe düşen alacaklar, geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %96 oranında artış göstermiştir. Küresel krizin reel ekonomiye etkileri nedeniyle finansal kiralama sektöründe de artan, alacakların takibe dönüşüm oranı tarım sektöründe diğer sektörlerle göre daha yüksek olup, Eylül 2009 itibarıyla sektörde takibe dönüşüm oranı %21 civarındadır. Alacakların fonksiyonel dağılımı incelendiğinde ise, finansal kiralama hizmetlerinden en çok KOBİ'lerin ve ticari şirketlerin yararlandığı görülmektedir. Geçen yılın aynı dönemine göre yalnızca ticari şirketlerden alacaklarda artış yaşanmıştır. Hanehalkı ve bireysel işletmelerle yapılan kiralama işlemlerinde takipteki alacaklar son bir yılda %100, ticari şirketlerle yapılan kiralama işlemlerinde takipteki alacaklar %106 civarında artmıştır. Sektörün toplam alacakları karşılığında alınan teminatlar ise söz konusu dönemde %15 oranında azalmıştır.

Tablo 2.3-2: Finansal Kiralama Alacakları

Milyon TL	Eyl.08	Ara.08	Eyl.09	Değişim(%)		Toplam İçindeki % Pay	Eyl.08	Ara.08	Eyl.09	Değişim(%)	
				Eyl.08-09						Eyl.08-09	
Alacak	824,6	870,1	652,1	-20,9		Alacak	6,8	6,3	5,4	-27,7	
Tarım						Bireysel*					
Takipteki A.	109,8	118,5	176,0	60,3		Takipteki A.	10,6	10,5	11,3	100,5	
Teminat	730,1	800,6	646,5	-11,4		Teminat	7,2	6,8	6,8	-19,9	
Alacak	5.541,4	6.264,8	5.160,6	-6,9		Alacak	37,9	40,9	42,3	1,3	
Sanayi						Ticari Şirket					
Takipteki A.	354,7	431,1	694,2	95,7		Takipteki A.	28,7	29,8	31,5	106,8	
Teminat	3.498,6	4.121,1	3.006,7	-14,1		Teminat	17,6	24,6	27,4	32,2	
Alacak	5.917,0	6.523,7	5.308,6	-10,3		Alacak	51,2	49,3	49,7	-12,0	
Hizmetler						KOBİ					
Takipteki A.	311,9	406,0	612,4	96,3		Takipteki A.	58,5	57,0	55,8	79,6	
Teminat	3.777,7	4.536,3	3.140,9	-16,9		Teminat	68,5	63,6	58,2	-28,2	
Alacak	206,9	235,9	207,9	0,5		Alacak	4,1	3,5	2,7	-41,9	
Diğer						Diğer					
Takipteki A.	20,4	21,6	17,3	-15,1		Takipteki A.	2,2	2,7	1,4	18,0	
Teminat	230,6	248,9	174,5	-24,3		Teminat	2,7	0,9	0,7	-78,5	

*Hanehalkları + KOBİ Sınıfında Olmayan Bireysel İşletmeler

Finansal kiralama sektörünün net dönem kârı, Eylül 2009 itibarıyla, bir önceki yılın aynı dönemine göre %51 oranında azalarak, 214 milyon TL'ye gerilemiştir. Söz konusu dönemde toplam gelirler %2,2, toplam giderler ise %1,1 azalmıştır. Bu etkinin yanı sıra sektörün toplam kârındaki düşüşte vergi karşılığının önemli oranda artması da etkili olmuştur.

Tablo 2.3-3: Finansal Kiralama Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2006	2007	Haz. 08	Eyl.08	Ara. 08	Mar. 09	Haz. 09	Eyl.09	Değişim(%)
									Eyl.08- Eyl.09
Finansal Kiralama Gelirleri	954,9	1287,4	764,2	1.129,2	1.537,9	405,7	744,1	1.070,6	-5,2
Finansal Kiralama Dışı Gelirler	1.812,5	1.695,4	2.995,1	4.301,0	6.147,0	1.777,1	3.215,1	4.237,7	-1,5
Finansal Kiralama Giderleri	421,5	588,7	384,4	561,8	807,4	208,5	358,0	499,6	-11,1
Finansal Kiralama Dışı Giderler	1.779,9	1.768,9	2.845,6	4.136,1	5.846,3	1.689,3	3.088,9	4.152,0	0,4
Faaliyet Giderleri	208,8	246,2	115,2	168,8	222,5	53,8	107,2	160,3	-5,0
Vergi Karşılığı	7,8	10,1	7,0	3,6	7,6	22,4	45,7	71,1	1.865,7
Net Dönem Kârı/Zararı	363,2	348,1	320,1	436,4	590,1	137,6	220,2	213,8	-51,0

Finansal kiralama sektörünün, banka dışı finansal kesim içindeki payı, Eylül 2009 itibarıyla %51,4'e gerilemiştir. Kredi riskinin artmaya devam ettiği sektörde takibe dönüşüm oranı %10'un üzerindedir. Yabancı para varlık ve yükümlülüklerin bilanço payının azalma eğiliminde olması ve yabancı para cinsinden borçların bir önceki yılın aynı dönemine göre azalması kur riski açısından görece olumlu bir göstergedir. Sektörün kârlılık göstergelerinin son iki çeyrekte artmasına rağmen geçen yılın aynı dönemine göre kârlılık azalmıştır. Öte yandan, Eylül 2008 itibarıyla zarar eden şirket sayısı 7 iken, bu rakam Eylül 2009'da 6'ya düşmüştür.

Tablo 2.3-4: Finansal Kiralama Sektörü Sağlık Göstergeleri

	2006	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
Bankacılık Dışı Sektör içindeki Payı (%)	50,7	54,5	53,7	52,2	57,9	58,3	53,6	51,4
Alacaklar/Özkaynaklar Oranı	4,3	4,7	4,5	4,3	4,7	4,5	3,8	3,6
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar (%)	18,3	14,1	11,5	15,1	19,8	4,5	7,0	6,8
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler (%)	3,6	2,5	2,1	2,8	3,4	0,8	1,4	1,5
Takibe Dönüşüm Oranı (%)	3,5	4,2	5,6	6,0	6,6	8,4	10,5	11,8
Karşılık Oranı (%)	57,5	52,7	40,5	40,0	37,7	34,2	32,1	33,6
YP Varlıklar/Aktifler (%)	70,6	70,9	75,0	75,4	79,2	80,1	78,6	78,0
YP Yükümlülükler/Pasifler (%)	71,8	72,6	74,1	73,9	76,7	77,9	75,0	72,4
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	-6,0	-9,4	4,9	7,8	14,1	12,3	17,8	26,2
Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	133,6	167,8	264,9	287,3	339,9	336,3	336,1	341,3
İşlem Sınırı Rasyosu (<30)	4,7	5,9	5,0	4,7	4,7	4,9	4,3	3,9
Zarar Eden Şirket Sayısı	20	20	10	7	4	2	4	6

Finansal kiralama sektöründe, Eylül 2009 itibarıyla faaliyet gösteren şirket sayısı 48'dir. 2009 yılının üçüncü çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre şube sayısının değişmediği sektörde, temsilcilik sayısı 5 adet azalarak 78'e, personel sayısı ise 207 adet azalarak 1.316'ya düşmüştür. Sektörün hizmetlerinden faydalanan müşteri ve bu müşterilerle yapılan sözleşme sayıları ise geçen yılın aynı dönemine göre %17,7 oranında azalmıştır.

Tablo 2.3-5: Finansal Kiralama Sektörü Operasyonel Göstergeleri

Adet	2006	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Değişim
									Eyl.09- Eyl.08
Şube Sayısı	3	10	19	18	18	18	18	18	0 (Adet)
Temsilcilik Sayısı	79	65	83	83	80	80	78	78	-5 (Adet)
Personel Sayısı	1.311	1.557	1.541	1.523	1.427	1.347	1.339	1.316	-207 (Adet)
Müşteri Sayısı	v.y.	v.y.	75.897	76.882	73.577	69.221	66.040	63.280	-17,7 (%)
Sözleşme Sayısı	v.y.	v.y.	124.082	125.843	121.627	115.207	109.318	103.573	-17,7 (%)

2.3.2 Faktoring Sektörü Faaliyetleri

Faktoring sektörünün toplam aktif büyüklüğü, bir önceki yılın aynı dönemine göre %2 oranında azalarak 9 milyar TL'ye gerilemiştir. Bununla birlikte önceki çeyreğe göre toplamı artan aktiflerin %78'ini alacaklar hesabı oluşturmaktadır. Ekonomik durgunluk ve likidite sıkışıklığından dolayı alacakların faktoring şirketlerine iskonto ettirilmesi, faktoring sektörünün alacak miktarını artırmaktadır. Faktoring sektöründe geçen yılın aynı dönemine göre artış gösteren takipteki alacakların bilanço payı ise finansal kiralama, tüketici finansman ve varlık yönetim sektörleriyle kıyaslandığında daha düşük seviyededir. 2008 yılı sonundan itibaren tutarı artan bankalar

hesabı aynı seviyesini korumaktadır. Kaynak yapısına bakıldığında, özkaynakların bilanço ağırlığının bankacılık dışı finansal sektör ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. Faktoring şirketlerinin kullandığı toplam kredi miktarında ise geçen yılın aynı dönemine göre önemli bir değişim olmamıştır.

Tablo 2.3-6: Faktoring Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyar TL									Değişim(%)	Bilanço Payı(%)	
	2006	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Eyl.08-09	Eyl.08	Eyl.09
Alacaklar	5,1	6,2	7,5	7,8	5,6	5,4	6,5	7,0	-9,2	84,6	78,4
Takipteki Alacaklar	0,1	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6	0,5	0,5	18,2	4,8	5,8
Karşılıklar	0,1	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	31,0	3,5	4,7
Bankalar	0,6	0,4	0,3	0,6	1,1	0,7	1,0	1,0	75,8	6,4	11,4
Toplam Aktifler	6,3	7,6	8,7	9,2	7,8	7,2	8,4	9,0	-2,1	100,0	100,0
Alınan Krediler	4,2	4,9	6,1	6,2	4,9	4,5	5,7	6,2	-0,2	67,4	68,7
Özkaynaklar	1,8	2,0	2,3	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	-2,1	26,9	27,0
Nazım Hesaplar Toplamı	18,5	23,4	29,5	32,3	30,6	31,7	33,8	33,4	3,4	352,5	372,2
Riski Üstlenilmeyen Faktoring İşlemleri	v.y.	v.y.	3,2	3,7	3,9	3,7	4,0	2,6	-30,2	40,0	28,5
Alınan Teminatlar	v.y.	v.y.	14,4	15,0	15,6	15,6	16,7	17,0	13,3	163,9	189,7
Türev Finansal Araçlar	v.y.	v.y.	1,1	1,6	1,4	1,7	1,3	0,8	-53,0	17,5	8,4
Emanet Kıymetler	v.y.	v.y.	9,3	10,2	7,9	8,8	9,7	10,7	5,0	111,2	119,3

Faktoring alacaklarının sektörel dağılımında, sanayi sektöründen alacakların toplam alacaklar içindeki payının diğer sektörlerle göre daha yüksek olmakla birlikte azalma eğiliminde olduğu, hizmetler sektöründen alacakların ağırlığının ise artmakta olduğu görülmektedir. Geçen yılın aynı dönemine göre takipteki alacaklar en fazla sanayi sektöründen alacaklarda artarken, en yüksek takibe dönüşüm oranı da %8 ile sanayi sektöründedir. Faktoring alacaklarının fonksiyonel dağılımına bakıldığında ise, Eylül 2009 itibarıyla alacakların yaklaşık %75'inin ticari şirketlerden olduğu görülmektedir. Bankacılık dışı finansal kesim içinde son dönemlerde takibe dönüşüm oranının en düşük olduğu faktoring sektöründe, Eylül 2009 itibarıyla söz konusu oran KOBİ'lerden alacaklarda %8,8'dir.

Tablo 2.3-7: Faktoring Alacakları

				Değişim(%)							Değişim(%)	
Milyon TL		Eyl.08	Ara.08	Eyl.09	Eyl.08-09	Toplam İçindeki % Pay	Eyl.08	Ara.08	Eyl.09	Eyl.08-09		Eyl.08-09
Tarım	Alacak	187,0	126,7	231,3	23,6	Bireysel*	Alacak	2,1	1,7	2,6		11,8
	Takipteki A.	11,1	12,6	13,0	17,6		Takipteki A.	3,0	3,1	1,6		-36,4
	Teminat	222,6	160,7	248,6	11,7		Teminat	1,4	1,2	3,0		83,9
Sanayi	Alacak	5.011,8	3.668,1	4.294,5	-14,3	Ticari Şirket	Alacak	68,2	69,5	75,7		3,1
	Takipteki A.	277,2	328,5	372,0	34,2		Takipteki A.	82,1	76,0	71,5		4,4
	Teminat	6.903,5	5.308,2	5.887,1	-14,7		Teminat	72,4	71,4	65,2		-24,1
Hizmetler	Alacak	2.040,1	1.464,1	2.281,3	11,8	KOBİ	Alacak	29,1	28,4	20,6		-34,2
	Takipteki A.	145,1	153,3	129,5	-10,7		Takipteki A.	14,8	20,8	26,7		115,8
	Teminat	4.289,8	3.108,9	3.518,9	-18,0		Teminat	24,2	25,3	29,6		3,3
Diğer	Alacak	333,1	280,0	218,0	-34,6	Diğer	Alacak	0,6	0,4	1,1		58,8
	Takipteki A.	5,6	9,3	11,7	106,9		Takipteki A.	0,1	0,1	0,3		177,8
	Teminat	453,2	360,9	348,6	-23,1		Teminat	2,0	2,0	2,2		-7,8

*Hanehalkları + KOBİ Sınıfında Olmayan Bireysel İşletmeler

Faktoring sektörünün dönem kârı Eylül 2009 itibarıyla, bir önceki yılın aynı dönemine göre %54 oranında azalarak 249 milyon TL'ye gerilemiştir. Nominal faiz oranlarındaki genel düşüşün de etkisiyle, sektörün gelirlerindeki azalışın giderlerindeki azalıştan daha fazla oranda olması kâr rakamını etkileyen en önemli unsur olarak görünmektedir. Bunun yanı sıra vergi karşılığı kaleminin bir önceki yılın aynı dönemine göre %71 oranında artması da sektörün net kârını etkilemiştir. Faktoring dışı gelirlerin faktoring gelirlerine göre daha fazla olduğu sektörde, kambiyo işlemlerinden doğan kâr ve zararlar en büyük gelir ve gider kalemlerini oluşturmaktadır.

Tablo 2.3-8: Faktoring Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2006	2007	Haz.o8	Eyl.o8	Ara.o8	Mar.o9	Haz.o9	Eyl.o9	Değişim(%)
									Eyl.o8- Eyl.o9
Faktoring Gelirleri	1.021,2	1.530,8	816,2	1.302,4	1756,9	352,9	658,6	989,8	-24,0
Faktoring Dışı Gelirler	1.015,0	2.203,3	715,6	2.078,7	1926,2	679,3	1067,1	1.456,4	-29,9
Faktoring Giderleri	503,9	619,5	348,9	571,5	808,1	138,6	254,8	393,8	-31,1
Faktoring Dışı Giderler	874,1	2.285,0	724,9	1.868,6	1838,3	676,5	1.022,9	1.396,0	-25,3
Faaliyet Giderleri	205,7	264,7	165,0	257,3	345,4	83,7	153,2	223,6	-13,1
Vergi Karşılığı	61,0	78,0	19,4	31,8	53,3	12,7	35,1	54,4	71,3
Net Dönem Kâr/Zararı	490,8	426,6	200,2	537,8	439,6	52,7	157,5	249,1	-53,7

Faktoring sektörünün bankacılık dışı finansal kesim içindeki payı Eylül 2009'da geçen yılın aynı dönemine kıyasla artarak %31,6'ya yükselmiştir. Yabancı para cinsinden yükümlülüklerin kaynak yapısındaki ağırlığının azalma eğiliminde olması, sektördeki kur riskinin önceki dönemlere göre daha az olduğuna işaret etmektedir. Kârlılık açısından bankacılık dışı finansal kesimdeki diğer sektörlerle kıyaslandığında görece daha iyi durumda olmakla birlikte sektörün aktif ve özkaynak kârlılıkları geçen yılın aynı dönemine göre azalmıştır. 2009'un ilk çeyreğinde artan zarar eden şirket sayısının, son iki çeyrekte azalması sektör açısından olumlu bir gelişmedir. Kredilerin takibe dönüşüm oranında faktoring sektörü, bankacılık dışı finansal kesim ortalamasının altında yer almakta olup, Eylül 2009 itibarıyla söz konusu oran yaklaşık %7 düzeyindedir.

Tablo 2.3-9: Faktoring Sektörü Sağlamlık Göstergeleri

	2006	2007	Haz.o8	Eyl.o8	Ara.o8	Mar.o9	Haz.o9	Eyl.o9
Bankacılık Dışı Finansal Sektör içindeki Payı (%)	32,2	30,0	30,8	31,1	26,3	24,9	29,2	31,6
Alacaklar/Özkaynaklar Oranı	2,9	3,1	3,2	3,1	2,4	2,3	2,7	2,9
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar (%)	27,9	21,3	8,7	21,8	18,5	2,2	6,6	10,3
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler (%)	7,8	5,6	2,3	5,9	5,6	0,7	1,9	2,8
Takibe Dönüşüm Oranı (%)	2,7	4,0	4,6	5,7	8,2	9,8	7,4	7,4
Karşılık Oranı (%)	92,1	87,0	82,1	73,3	77,0	75,5	79,6	81,2
YP Varlıklar/Aktifler (%)	11,5	11,6	10,8	11,8	15,4	13,1	12,1	11,5
YP Yükümlülükler/Pasifler (%)	23,6	24,0	24,5	23,6	35,1	32,0	23,6	20,2
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	-43,4	-46,9	-52,0	-43,6	-64,6	-57,5	-40,3	-32,3
Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	56,2	40,3	157,1	178,4	175,3	218,1	201,3	170,8
İşlem Sınırı Rasyosu (<30)	3,0	3,3	3,3	3,1	2,3	2,3	2,9	4,0
Zarar Eden Şirket Sayısı	11	13	15	14	13	24	20	15

Eylül 2009 itibarıyla faktoring sektöründeki şirket sayısı 75'tir. Söz konusu dönemde şube sayısının geçen yılın aynı dönemine göre 1 adet artarak 25'e yükseldiği sektörde, temsilcilik sayısı ise 126'dan 107'ye gerilemiştir. Sektördeki personel sayısında son üç çeyrekte devam eden düşüşün ardından 2009 yılı üçüncü çeyreğinde bir miktar artış görülmüştür. Dalgalı bir seyir izleyen müşteri sayısı ise geçen yılın aynı dönemine göre %39 azalmıştır. Faktoring sözleşmesi sayısı da son bir yıldır düşüş göstermektedir.

Tablo 2.3-10: Faktoring Sektörü Operasyonel Göstergeleri

Adet	2006	2007	Haz.o8	Eyl.o8	Ara.o8	Mar.o9	Haz.o9	Eyl.o9	Değişim
									Eyl.o8 - Eyl.o9
Şube Sayısı	3	16	25	24	20	23	23	25	1 (Adet)
Temsilcilik Sayısı	147	119	119	126	128	113	100	107	-19 (Adet)
Personel Sayısı	2.425	2.912	3.127	3.225	3.009	2.879	2.689	2.769	-466 (Adet)
Müşteri Sayısı	v.y.	v.y.	65.215	61.668	50.228	51.378	35.493	37.641	-39,0 (%)
Sözleşme Sayısı	v.y.	v.y.	127.558	148.825	146.558	99.503	72.639	64.628	-56,6 (%)

2.3.3 Tüketici Finansman Sektörü Faaliyetleri

Tüketici finansman sektörünün aktif büyüklüğü, 2009 yılının üçüncü çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre önemli bir değişim göstermemiş ve 4,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Finansman kredilerinin azaldığı söz konusu dönemde, takibe alınan krediler ise yaklaşık %75 oranında artmıştır. Takipteki alacaklar, Eylül 2009 itibarıyla bilançonun %9,1'ini oluşturmaktadır. Bankalara yapılan plasmanlar, 2008 yılının aynı dönemine göre azalmıştır. Kaynak yapısına bakıldığında, özkaynakların son dönemlerdeki en yüksek seviyesine ulaşmasıyla, sektörün sermaye yapısı geçmiş dönemlere göre daha güçlü hale gelmiştir.

Tablo 2.3-11: Tüketici Finansman Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyar TL	2006	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Değişim(%)		Bilanço Payı(%)	
									Eyl.08-09	Eyl.08	Eyl.09	Eyl.08-09
Alacaklar	3,2	3,7	4,0	3,9	4,0	3,9	3,9	3,9	-2,3	87,8	86,3	86,3
Takipteki Alacaklar	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	74,7	5,2	9,1	9,1
Karşılıklar	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	61,7	1,6	2,5	2,5
Bankalar	0,1	0,0	0,2	0,3	0,3	0,5	0,3	0,2	-23,8	7,2	5,5	5,5
Toplam Aktifler	3,4	3,9	4,4	4,5	4,7	4,8	4,6	4,5	-0,5	100,0	100,0	100,0
Alınan Krediler	2,8	3,2	3,5	3,5	3,7	3,9	3,7	3,5	1,1	77,8	79,1	79,1
Özkaynaklar	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	7,3	8,2	8,9	8,9
Nazım Hesaplar Toplamı	2,2	3,3	1,1	1,2	0,9	2,1	2,0	2,1	86,6	25,6	48,1	48,1
Alınan Teminatlar	v.y.	v.y.	0,1	0,1	0,2	1,0	1,0	1,1	941,8	2,3	24,1	24,1
Türev Finansal Araçlar	v.y.	v.y.	1,0	1,0	0,7	1,1	1,1	1,1	2,8	23,1	23,9	23,9

Finansman kredilerinin sektörel dağılımında, hizmetler sektörünün ağırlığı devam etmektedir. Eylül 2009 itibarıyla, geçen yılın aynı dönemine göre toplamı yaklaşık %4 oranında azalan finansman kredilerinin, %89'u hizmetler sektörüne kullanılmış durumdadır. Yine bu sektöre ilişkin takipteki alacaklar, son bir yılda yaklaşık %95 oranında artmıştır. Tarım ve sanayi sektörlerine ilişkin takibe dönüşüm oranları, sanayi sektörüne göre daha düşük seviyededir. Finansman kredilerinin fonksiyonel dağılımına bakıldığında ise, ticari şirketlerin payının azaldığı, KOBİ'lerin ise finansman kredilerinden giderek daha fazla yararlandığı dikkati çekmektedir. Bununla birlikte, KOBİ sektöründe takibe alınan finansman kredileri de geçen yılın aynı dönemine göre önemli oranda artmıştır. Kredilerin takibe dönüşüm oranı, ticari şirketlere kullandırılan kredilerde daha yüksek olup söz konusu oran Eylül 2009 itibarıyla %14 civarındadır.

Tablo 2.3-12: Tüketici Finansman Şirketleri Kredileri

Milyon TL	Eyl.08	Ara.08	Eyl.09	Değişim(%)		Toplam İçindeki % Pay	Eyl.08	Ara.08	Eyl.09	Değişim(%)	
				Eyl.08-09	Eyl.08-09					Eyl.08-09	Eyl.08-09
Tarım	Alacak	10,5	10,9	16,1	52,7	Bireysel*	Alacak	42,5	38,7	38,9	-12,2
	Takipteki A.	0,4	0,6	0,5	20,6		Takipteki A.	40,4	36,5	34,3	48,3
	Teminat	26,1	15,9	29,0	10,9		Teminat	39,1	39,7	39,5	-1,5
Sanayi	Alacak	78,1	88,9	123,8	58,6	Ticari Şirket	Alacak	19,4	18,8	13,4	-33,7
	Takipteki A.	5,1	6,5	5,0	-1,3		Takipteki A.	20,9	21,2	19,8	65,2
	Teminat	196,0	129,3	229,4	17,0		Teminat	16,9	17,7	17,7	1,8
Hizmetler	Alacak	3.429,5	3.356,4	3.348,7	-2,4	KOBİ	Alacak	20,8	25,7	30,3	39,8
	Takipteki A.	180,4	272,6	351,8	95,1		Takipteki A.	12,2	24,1	26,8	284,2
	Teminat	5.809,8	5.408,6	5.634,2	-3,0		Teminat	26,4	23,1	28,1	3,7
Diğer	Alacak	383,1	368,7	260,4	-32,0	Diğer	Alacak	17,2	16,8	19,5	-2,8
	Takipteki A.	46,6	36,7	48,9	4,9		Takipteki A.	26,4	18,2	19,1	26,1
	Teminat	149,1	91,7	124,1	-16,8		Teminat	17,6	19,5	14,7	-1

*Hanehalkları + KOBİ Sınıfında Olmayan Bireysel İşletmeler

Tüketici finansman sektörünün oldukça dalgalı bir seyir izleyen net kârı geçen yılın aynı dönemine göre %530 oranında artarak 16,1 milyon TL'ye yükselmiştir. Eylül 2008'de kâr rakamını düşüren kambiyo zararlarının bu dönemde görece daha az olması, tüketici finansmanı dışı gelirlerdeki azalmaya rağmen kârlılığı artırmıştır. 2008'in başından beri tüketici finansman gelirlerinden daha yüksek olan tüketici finansman dışı gelirlerin payı, Eylül 2009 döneminde azalmıştır.

Tablo 2.3-13: Tüketici Finansman Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2006	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Değişim(%)	
									Eyl.08-09	Eyl.08-09
Tüketici Finansman Gelirleri	445,7	565,4	340,7	512,5	688,0	161,1	331,2	499,9	-2,5	-2,5
Tüketici Finansman Dışı Gelirler	270,6	288,0	546,8	892,7	1514,7	227,5	382,8	492,7	-44,8	-44,8
Tüketici Finansman Giderleri	349,5	441,4	233,6	351,0	490,8	124,4	244,9	354,1	0,9	0,9
Tüketici Finansman Dışı Giderler	241,5	258,4	544,5	909,2	1523,1	219,4	372,9	483,7	-46,8	-46,8
Faaliyet Giderleri	66,7	80,1	54,2	107,8	138,0	23,8	49,2	79,8	-25,9	-25,9
Vergi Karşılığı	17,1	27,9	7,3	8,9	11,6	-0,1	3,4	4,5	-49,6	-49,6
Net Dönem Kârı/Zararı	46,2	45,6	28,7	2,6	9,5	0,7	4,1	16,1	530,2	530,2

Tüketici finansman sektörünün banka dışı finansal kesim içindeki payı, Eylül 2009 itibarıyla %15,7'dir. Toplam yükümlülükler içinde yapancı para cinsinden yükümlülüklerin payı yüksek düzeyde seyretmektedir. Yabancı para net pozisyonunun özkaynaklara oranının Eylül 2009 itibarıyla -%422 olması, sektörün ciddi bir kur riskine maruz olduğunu göstermektedir. Sektörün

aktif ve özkaynak kârlılıkları geçen yılın aynı dönemine göre artmıştır. Finansman kredilerinde takibe dönüşüm oranının ise yükselmeye devam ederek %10,5'a ulaşması, kredi riski açısından olumsuz seyrin sürdüğünü göstermektedir. Söz konusu dönemde 10 finansman şirketinden 5'i zarar etmiş durumdadır.

Tablo 2.3-14: Tüketici Finansman Sektörü Sağlık Göstergeleri

	2006	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
Bankacılık Dışı Finansal Sektör içindeki Payı (%)	17,2	15,5	15,5	15,2	15,8	16,7	15,9	15,7
Alacaklar/Özkaynaklar Oranı	13,5	12,4	10,5	10,7	10,6	10,2	10,2	9,7
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar (%)	19,4	15,4	7,6	0,7	2,5	0,2	1,1	4,1
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler (%)	1,4	1,2	0,7	0,1	0,2	0,0	0,1	0,4
Takibe Dönüşüm Oranı (%)	2,4	3,9	5,1	5,9	7,4	9,1	9,3	10,5
Karşılık Oranı (%)	46,5	45,5	30,9	30,3	21,5	23,0	25,5	28,0
YP Varlıklar/Aktifler (%)	18,1	17,7	7,7	7,7	9,3	12,4	9,5	9,0
YP Yükümlülükler/Pasifler (%)	28,8	30,0	35,8	40,1	43,9	51,3	49,7	46,4
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	-153,2	-163,1	-324,9	-393,2	-431,5	-497,5	-480,8	-421,7
Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	279,5	184,3	123,2	102,7	82,3	249,6	218,8	206,2
İşlem Sınırı Rasyosu (<30)	13,6	12,2	10,1	9,9	10,8	10,4	10,6	10,3
Zarar Eden Şirket Sayısı	2	1	4	6	4	4	5	5

Eylül 2009 itibarıyla tüketici finansman sektöründe 10 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde Eylül 2008 itibarıyla 3 olan şube sayısı bu yılın aynı döneminde 1'e düşmüş, söz konusu dönemde azalışı süren personel sayısı ise bir önceki çeyreğe göre değişmemiştir. Geçen yılın aynı dönemine göre müşteri ve sözleşme sayılarında %32 civarında azalışın görüldüğü tüketici finansman sektöründe operasyonel göstergelerdeki düşüş devam etmektedir.

Tablo 2.3-15: Tüketici Finansman Sektörü Operasyonel Göstergeleri

Adet	2006	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Değişim
									Eyl.08- Eyl.09
Şube Sayısı	6	3	2	3	3	1	1	1	-2 (Adet)
Temsilcilik Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	0 (Adet)
Personel Sayısı	443	474	537	565	544	529	515	515	-50 (Adet)
Müşteri Sayısı	v.y	v.y.	382.856	385.947	357.475	301.770	287.471	259.300	-32,8 (%)
Sözleşme Sayısı	v.y.	v.y.	398.436	401.832	371.965	314.146	300.855	273.099	-32,0 (%)

2.3.4 Varlık Yönetim Sektörü Faaliyetleri

Varlık yönetim şirketlerinin aktif toplamı, 2009 yılının üçüncü çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre %17 azalarak 366,3 milyon TL'ye gerilemiştir. Sektördeki şirketlerin devraldığı kredi miktarı söz konusu dönemde önemli oranda azalırken, artış gösteren devralınan takipteki kredilerin bilanço payı %93,4'e ulaşmıştır. Krediler için ayrılan karşılık miktarının geçen yılın aynı dönemine %127 oranında artması artan kredi riskinin etkisini göstermektedir. 2009 yılı birinci çeyreğinde en düşük seviyesine inen özkaynak miktarı, son iki çeyrekte artış göstermiştir. Özkaynakların bilanço payı ise, geçen yıla göre aynı seviyede bulunmaktadır. Sektördeki şirketlerin kullandığı kredi miktarı geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %17 azalmıştır.

Tablo 2.3-16: Varlık Yönetim Şirketleri Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyon TL	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Değişim	Bilanço Payı	
								Eyl.08-09	Eyl.08	Eyl.09
Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar	28,5	40,2	30,2	40,9	52,2	52,4	59,3	96,2	6,8	16,2
Devralınan Krediler	34,7	58,9	58,9	17,9	16,2	14,9	18,0	-69,4	13,3	4,9
Devralınan Takipteki Krediler	90,6	243,4	320,7	311,0	293,8	293,3	342,0	6,6	72,6	93,4
Karşılıklar	33,2	32,7	32,6	7,8	5,9	5,9	74,0	127,4	7,4	20,2
Toplam Aktifler	241,3	377,5	442,0	369,8	374,1	371,6	366,3	-17,1	100,0	100,0
Alınan Krediler	157,1	258,4	295,9	287,1	309,8	267,7	243,3	-17,8	61,0	66,4
Özkaynaklar	72,9	107,5	140,6	74,8	59,1	97,5	116,2	-17,4	37,8	31,7
Bilanço Dışı Hesaplar Toplamı	123,9	95,6	94,2	188,5	195,7	238,8	172,1	82,7	21,3	47,0
Teminat Mektupları	2,4	12,9	11,1	16,3	16,8	20,1	10,0	-9,1	2,8	2,7
Taahhütler	5,8	5,8	3,6	5,6	4,7	4,5	3,7	5,1	0,8	1,0
Türev Finansal Araçlar	41,4	3,9	3,9	28,2	30,1	74,0	7,8	102,7	0,9	2,1
Emanet Kıymetler	72,9	73,0	74,3	137,0	137,0	140,2	150,5	102,5	16,8	41,1

Son dönemlerde zarar etmekte olan varlık yönetim sektörü kâra geçmiş ve Eylül 2009 itibarıyla net dönem kârı 14,2 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Kârın ana kaynağı kredilerden alınan

faizlerin, faiz gelirlerini önemli oranda artırmıştır. Krediler dışındaki kalemlere verilen ücret ve komisyonlarının yüksek oranda artması, net ücret ve komisyon gelirleri rakamının negatif olmasına neden olmuştur.

Tablo 2.3-17: Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Değişim (%)
								Eyl.08- Eyl.09
Faiz Gelirleri	6,3	3,7	5,4	2,4	0,8	2,3	93,1	1.631,5
Faiz Giderleri	12,1	8,5	12,8	15,5	5,8	11,3	19,2	50,4
Ücret ve Komisyon Gelirleri	1,5	1,2	0,8	2,4	4,7	7,5	-5,2	-757,2
Diğer Faaliyet Gelirleri	18,8	9,7	25,2	24,2	13,3	21,1	47,3	87,4
Diğer Faaliyet Giderleri	31,4	20,1	29,7	36,5	8,1	17,2	26,9	-9,3
Kambiyo İşlemleri Kâr/Zararı	4,6	2,9	0,0	-33,3	-25,5	-9,1	0,0	0,0
Vergi Karşılığı	-1,6	-1,7	-0,7	-2,2	1,0	0,1	-1,2	63,5
Net Dönem Kâr/Zararı	-20,9	-11,3	-8,5	-54,7	-17,4	-5,3	14,2	-267,5

Sektörün, banka dışı finansal kesim içindeki payı, Eylül 2009 itibarıyla %1,3'tür. Sektörün aktif kârlılığı %4, özkaynak kârlılığı ise %12 düzeyindedir. Sektörde faaliyet gösteren 6 varlık yönetim şirketinden 3'ü Eylül 2009 itibarıyla zarar etmiş durumdadır. Yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülüklerin bilançodaki ağırlığının geçen yılın aynı dönemine göre önemli oranda azalması sektörün maruz olduğu kur riskinin görece azaldığını göstermektedir. Sektörün alacaklarının takibe dönüşüm oranı, 2008 yılının üçüncü çeyreğine göre artmış durumdadır.

Tablo 2.3-18: Varlık Yönetim Sektörü Performans Göstergeleri

	2007	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
Bankacılık Dışı Finansal Sektör İçindeki Payı (%)	0,9	1,3	1,5	1,2	1,3	1,3	1,3
Özkaynaklar/Alacaklar Oranı	58,2	35,6	37,0	22,8	19,1	31,6	32,3
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar (%)	-28,7	-4,7	-6,0	-73,1	-29,5	-5,4	12,2
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler (%)	-8,7	-1,3	-1,9	-14,8	-4,6	-1,4	3,9
Karşılık Oranı (%)	36,6	13,5	10,2	2,5	2,0	2,0	21,6
YP Varlıklar/Aktifler (%)	55,1	32,1	26,1	19,1	24,6	22,6	11,0
YP Yükümlülükler/Pasifler (%)	67,2	69,4	64,0	78,4	83,1	63,2	13,9
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	-40,1	-131,0	-119,3	-292,9	-370,5	-154,9	-9,2
Zarar Eden Şirket Sayısı (Adet)	2	4	5	4	4	5	3
Toplam Şirket Sayısı (Adet)	5	6	6	5	5	6	6

3 RİSK, SERMAYE ve KÂRLILIK DEĞERLENDİRMESİ

3.1 Kredi Riski

2009 yılı Eylül ayında toplam nakdi kredi hacmi, aynı yılın Haziran ayına göre %2,1 oranında artış göstererek 375,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. TP krediler, 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla önceki çeyreğe göre %2,5 oranında, YP krediler ise %0,7 oranında artmıştır. Kredilerin para türleri itibarıyla dağılımında 2009 yılının Eylül ayında, bir önceki döneme göre önemli bir değişiklik olmamıştır. Söz konusu dönemde TP kredilerin toplam krediler içindeki payı %73,4, YP kredilerin toplam krediler içindeki payı ise %26,5 olarak gerçekleşmiştir.

Gayri nakdi kredi ve yükümlülükler ise, 2009 Eylül ayında bir önceki döneme göre %0,4 oranında artış göstermiştir. Gayri nakdi kredi ve yükümlülüklerin para türleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, bir önceki döneme göre TP kredilerin payı artarak %40,3 ve YP kredilerin payı ise azalarak %59,7 olarak gerçekleşmiştir.

2009 Eylül ayı itibarıyla toplam kredilerin vade dağılımında bir önceki döneme göre kayda değer bir değişim yaşanmamıştır. Toplam kredilerin %57,3'ünü uzun, %42,7'sini ise kısa vadeli krediler oluşturmaktadır. Bireysel kredilerin ise vade yapısının uzamaya devam ettiği görülmektedir. Bu durum, bir ödeme aracı olan kredi kartının risk oluşturma potansiyeline işaret etmektedir.

Tablo 3.1-1: Kredilerin Vade ve Para Cinsi Dağılımı

%	Krediler			Kredi Kartları			Tüketici Kredileri		
	Mart 09	Haz 09	Eyl 09	Mart 09	Haz 09	Eyl 09	Mart 09	Haz 09	Eyl 09
Kısa Vadeli Toplam	42,0	42,7	42,7	98,6	98,1	97,4	7,1	6,9	6,8
TP	33,5	35,1	35,3	98,5	98,0	97,2	7,1	6,9	6,8
YP	8,5	7,6	7,4	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0
Uzun Vadeli Toplam	58,0	57,3	57,3	1,4	1,9	2,6	92,9	93,1	93,2
TP	36,8	38,0	38,1	1,4	1,9	2,6	92,8	93,1	93,1
YP	21,2	19,3	19,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
TP	70,3	73,1	73,4	99,9	99,9	99,8	100,0	99,9	99,9
YP	29,7	26,9	26,6	0,1	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1

Küresel krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin devam etmesi neticesinde, bankaların kullandıkları kredilere ilişkin TGA tutarındaki artış devam etmektedir. Bankacılık sektörü TGA'sı 2009 yılının üçüncü çeyreğinde, ikinci çeyreğe göre %12,8 oranında artarak 21,2 milyar TL'ye yükselmiştir. TGA'daki artışa bağlı olarak ayrılan karşılık tutarı da yükselmiştir. Bu dönemde tahsili gecikmiş alacaklar için ayrılan karşılık tutarı önceki çeyreğe göre %13,9 oranında artış göstermiştir. Bu oranın, TGA'daki artış oranının üstünde seyretmesi, ayrılan karşılıkların brüt TGA'ya oranının bu dönemde artmasına neden olmuştur. Söz konusu oran, 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla %80,4'e yükselmiştir. Bu durum, kredi riskinin yönetimi açısından olumlu yönde bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 3.1-2: Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi

Milyon TL	Takipteki Alacaklar (Brüt)			Takipteki Alacaklar Karşılığı			Karşılıklar / Brüt TGA (%)		
	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
Mevduat	15.821	17.329	19.741	12.541	14.140	16.161	79,3	81,6	81,9
KYB	209	258	271	188	192	194	90,0	74,5	71,5
Katılım	1.118	1.204	1.191	563	634	687	50,4	52,7	57,7
TOPLAM	17.147	18.790	21.202	13.292	14.967	17.042	77,5	79,6	80,4

Bankaların maruz kaldığı kredi riskinin analizinde, hanehalkı ve şirketler kesiminin mali durumunun ve borç ödeyebilme kapasitesinin incelenmesi, önem arz etmektedir. Bu çerçevede hanehalkının varlık ve yükümlülükleri incelendiğinde, hanehalkı toplam varlıklarının ve yükümlülüklerinin hız keserek de olsa büyümeye devam ettiği görülmektedir. Yükümlülüklerin varlıklara oranı ise, Haziran 2009'a göre yılın üçüncü çeyreğinde 0,3 puan azalarak %25,9'a inmiştir. Bu oranın, ABD veya AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında düşük seviyede olduğu da dikkate

alınarak hanehalkının borçlanma oranının çok yüksek olmadığı ve yönetilebilir düzeyde olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla hanehalkı bilançosu analiz edildiğinde, bankaların maruz kaldığı kredi riskinin artmasına sebep olabilecek somut göstergeler bulunmamaktadır.

Tablo 3.1-3: Hanehalkı Finansal Varlık ve Yükümlülükler

Milyar TL	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
Varlıklar									
Birey. Emek. Fon.	0,0	0,3	1,2	2,8	4,6	6,0	6,9	7,7	8,5
Hisse Senedi	9,2	12,4	15,8	15,7	17,5	10,8	14,0	18,6	23,0
Kamu Borç. K. (DİBS+Eurobond)	36,1	41,0	33,3	27,7	19,2	19,7	20,7	17,7	14,8
Tas. Mev., Kat. Fon. ve Cari Hes.	100,9	124,6	147,8	185,4	215,5	288,0	300,0	303,9	310,1
Dolaşımdaki Para	9,8	12,4	18,2	24,4	25,0	29,3	31,9	32,1	34,8
Toplam	156,0	190,8	216,4	256,0	281,8	353,8	373,5	380	391,2
Yükümlülükler									
Tüketici Kred.	5,9	12,8	29,7	48,0	67,7	83,2	82,6	85,6	87,9
Kre. Kart. Borç Bakiyesi	1,7	4,4	7,5	10,7	12,6	11,7	12,6	12,1	11,5
Tük. Finans. Şir. Kred.	0,4	0,9	1,8	1,2	1,3	1,2	1,1	1,2	1,2
Bireysel Finansal Kiralama Borçları				0,5	0,9	1,0	0,9	0,8	0,7
Toplam	8,0	18,1	38,9	60,4	82,5	97,1	97,2	99,7	101,3
Yükümlülükler/Varlıklar (%)	5,1	9,5	18,0	23,6	29,3	27,4	26,0	26,2	25,9
Birey. Kred./ Özel Nihai Tük. Harc. (%)	2,5	4,5	8,4	11,2	13,2	14,6	-	-	-

2005, 2006 ve 2007 yılı verileri bankalar, katılım bankaları ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredileri ile bu kredilere ilişkin tahsil gecikmiş alacakları, taksitli kredi kartı borç bakiyeleri ile tahsil gecikmiş kredi kartı alacaklarını içermektedir. Kredi tutarları, tahsil gecikmiş alacakları da içeren brüt rakamlardır. Kredi kartı borç bakiyesi, taksitli kredi kartı borç bakiyesi ile takipteki kredi kartı alacaklarından oluşmaktadır.

Kaynak: BDDK, TÜİK, SPK, TCMB, MKK

Hanehalkına dayalı kredi riskinin analizinde görülen olumsuz yönde gelişme ise işsizlik oranında yaşanan yükseliştir. 2009 yılı Temmuz ayı itibarıyla işsizlik oranları 2009 yılı başına oranla düşmüş olsa da kriz ile birlikte işsizlik oranlarında genel anlamda görülen artış, hanehalkının gelirlerini azaltmakta, borçlarını ödeyebilme kapasitesi üzerinde baskı oluşturmakta ve bankaların TGA'sının artmasına sebep olmaktadır.

Bankaların şirketler kesimi nedeniyle maruz kaldığı kredi riski analiz edildiğinde, iç ve dış talebin düşmesi ve kredi kanallarının daralması gibi hususların şirketlerin mali yapısı ve borç ödeyebilme kapasitesi üzerinde baskı oluşturduğu görülmektedir. Bankaların risk iştahlarındaki azalma ve kredi riskini azaltmaya yönelik politikaları paralelinde kredi verme standartlarını sıkılaştırması, özellikle borçluluk seviyesi yüksek ve kriz ortamında kredibilitesi azalan şirketlerin yeni borçlanma kanallarına erişimde güçlük çekmesine ve mevcut borçlarını çevirmekte zorlanmasına yol açabilecektir.

Tablo 3.1-4: Özel Sektörün (Bankalar Hariç) Yurtdışı Kısa Vadeli Borcunun Vade Dağılımı

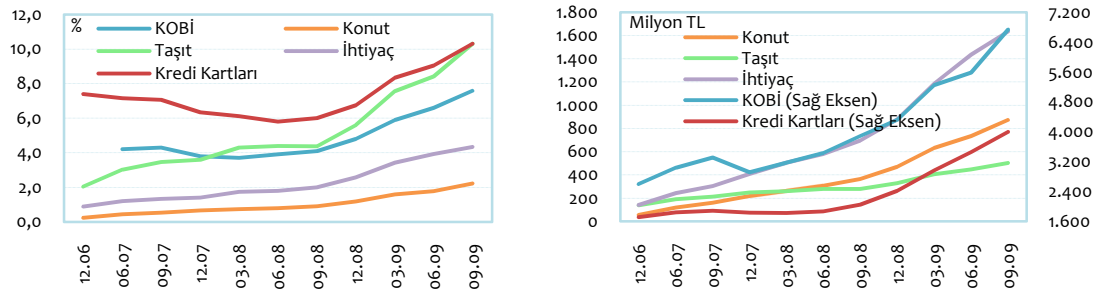
2009								2010					1 yıla kadar toplam
Milyon ABD Doları	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	Oca.	Şub	Mar	Nis	May	
Uzun Vadeli	4.304	2.576	2.508	3.834	3.889	2.721	3.388	2.783	1.806	2.605	2.084	3.093	35.591
Bank. Dışı Fin. Kur.	731	552	814	598	474	501	850	497	228	510	245	281	6.281
Finansal Olmayan	3.573	2.024	1.694	3.236	3.415	2.220	2.538	2.286	1.578	2.095	1.839	2.812	29.310
Kısa Vadeli(*)	446	150	163	142	95	160	145	395	51	48	46	53	1.894
Bank. Dışı Fin. Kur.	87	43	33	38	18	24	23	15	22	21	28	18	370
Finansal Olmayan	359	107	130	104	77	136	122	380	29	27	18	35	1.524
Toplam	4.750	2.726	2.671	3.976	3.984	2.881	3.533	3.178	1.857	2.653	2.130	3.146	37.485

(*) Ticari krediler hariç. Kaynak: TCMB

Bu çerçevede, şirketler kesiminin diğer risk göstergesi yurtdışından sağlanan kısa vadeli borçların, mevcut ekonomik konjonktürde geri ödenmesinde yaşanabilecek olası güçlüğüdür. TCMB istatistiklerine göre, özel sektörün Eylül-Aralık 2009 döneminde toplam 14,3 milyar dolarlık borç geri ödemesi söz konusudur. Buna ilaveten, TCMB verilerine göre Haziran 2009 itibarıyla protesto edilen senet sayısında yılın ikinci yarısında azalma eğilimi olsa bile, protesto edilen senetlerin tutarı açısından dalgalı bir seyir bulunması, yurt içi ticari faaliyetlerde mevcut olan stresin devam ettiğini göstermektedir.

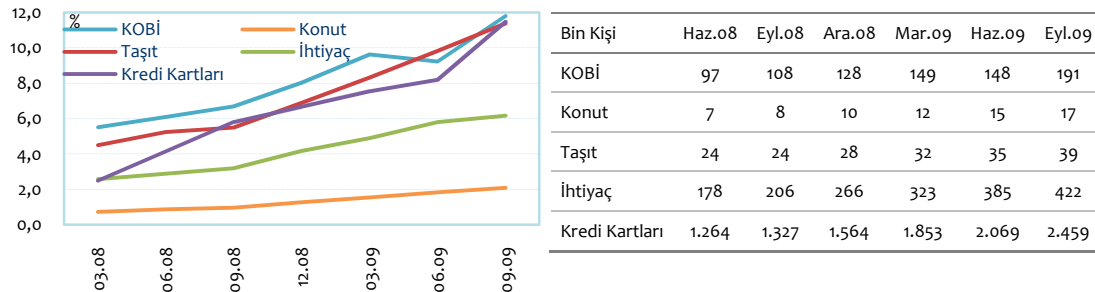
2009 yılının üçüncü çeyreğinde bireysel kredilerin ve KOBİ kredilerinin takibe dönüşüm oranları artmaya devam etmiştir. 2009 yılı Haziran-Eylül döneminde KOBİ kredilerinin takibe dönüşüm oranı %6,6'dan %7,6'ya, konut kredilerinin takibe dönüşüm oranı %1,8'den %2,2'ye, taşıt kredilerinin takibe dönüşüm oranı %8,4'den %10,3'e, ihtiyaç kredilerinin takibe dönüşüm oranı %3,9'dan %4,3'e, kredi kartlarının takibe dönüşüm oranı ise %9'dan %10,3'e yükselmiştir. Özellikle taşıt kredileri ve kredi kartlarının takibe dönüşüm oranlarında gözlenen yükselişler dikkat çekmeye devam etmektedir. Kredi kartlarının ve konut kredilerinin bankaların bireysel kredileri içerisinde ağırlık teşkil etmesi bu kredilerin daha dikkatli bir şekilde takip edilmesini gerekli kılmaktadır. Bireysel kredilerin ve KOBİ kredilerinin TGA tutarlarının bir önceki döneme göre gelişimi incelendiğinde, TGA tutarının KOBİ kredileri için %20,6, konut kredileri için %19,1, taşıt kredileri için %12,6, ihtiyaç kredileri için %13,7, kredi kartları için ise %15,9 oranında arttığı görülmektedir. Bu gelişmeler, sektörün aktif kalitesinde kısmen bozulma yaşandığına ve bankacılık sektörünün maruz kaldığı kredi riskinin büyüdüğüne işaret etmektedir.

Grafik 3.1-1: Bireysel ve KOBİ Kredilerinin Takibe Dönüşüm Oranları, TGA'larının Gelişimi

2009 yılı Eylül ayı itibarıyla bireysel kredilerin ve KOBİ kredilerinin takipteki müşteri sayısının artmaya devam ettiği görülmektedir. Takipteki müşteri sayılarının toplam müşteri sayısı içindeki payı incelendiğinde bu dönemde KOBİ kredisi ve kredi kartı gruplarında bu oranın arttığı gözlenmektedir.

Grafik 3.1-2: Bireysel ve KOBİ Kredileri Takipteki Müşteri Sayısı ve Toplam Müşteri İçindeki Payı

Türk bankacılık sektörü tarafından sağlanan kredi kartlarının toplam limiti, Eylül 2009 itibarıyla 71,8 milyar liraya ulaşmıştır. Ancak, kredi kartı tutarı söz konusu limitin %50,7'sine tekabül etmektedir. Kredi kartları en çok mal ve hizmet alımında kullanılmaktadır. Eylül 2009 itibarıyla toplam tutarın %93,5'i mal ve hizmet alımında kullanılmakta iken, nakdi kredi kullanımının oranı %6,5'dir. Öte yandan, taksitli kredi kartı tutarı ise toplam kredi kartı tutarının %37,8'ine denk gelmektedir. Eylül 2008 ile kıyaslandığında söz konusu oranda görülen azalış, kart kullanıcılarının taksitlendirme yoluna daha az gittiklerini göstermektedir. Diğer taraftan, Eylül 2009 raporlama döneminde, kredi kartının son ödeme tarihi itibarıyla toplam borç tutarının altında ödeme yapılması durumunda kalan borç tutarlarının toplamı bir önceki döneme göre azalarak 11,4 milyar TL'ye gerilemiştir.

Tablo 3.1-5: Kredi Kartı Kullanımı Göstergeleri

Milyar TL	Mar.o8	Haz.o8	Eyl.o8	Ara.o8	Mar.o9	Haz.o9	Eyl.o9
Kredi Kartı Limiti	57,1	59,5	63,2	64,8	67,8	69,8	71,8
Kredi Kartı Ödenmeyen Toplam Borç	8,4	9,2	10,0	11,7	12,5	12,0	11,4
Kredi Kartı Tutarı/Kredi Kartı Limiti	50,5	53,9	53,6	53,8	50,0	51,5	50,7
Kredi Kartı Mal ve Hizmet Alımı/Kredi Kartı Tutarı (%)	93,3	92,9	92,1	92,0	92,1	93,0	93,5
Taksitli Kredi Kartı Tutarı/Kredi Kartı Tutarı (%)	38,0	37,8	38,1	36,0	33,2	35,1	37,8

Bireysel ve Kurumsal Kartların toplamı verilmiştir.

Kredi kartı kullanımında önemli bir yere sahip olan taksitlendirme seçeneği ile mal ve hizmet alımını tercih eden tüketicilerin, taksitlendirmede daha çok kısa dönemli hareket ettikleri görülmektedir. Eylül 2009 itibarıyla taksitli kredi kartı kullanımında alacakların %34,8'i 1-3 Ay arasındadır. 1 aya kadar olan %23,6 ve 3-6 ay arası ise %24,1 olup, 12 aydan uzun vadenin payı sadece %2,8'dir. Dolayısıyla, taksitli kredi kullanımından kaynaklanan alacakların %82,5'i en fazla 6 aya kadar olan vadede yer almaktadır. Tüketicilerin kredi kartı kullanımı bilincinin artmasıyla birlikte kredi kartı kullanımının kısa vadeli olarak yapılması ve mümkün olduğunca az taksitlendirmeye başvurulması hanehalkı yükümlülüğü açısından önem arz etmektedir. Buna rağmen Eylül 2008'de %1,2 olan 12 aydan uzun vadeye yayılan alacakların payı, Eylül 2009'da %2,8'e yükselmiştir.

Tablo 3.1-6: Taksitli Kredi Kartı Tutarının Vade Dağılımı

%	Mar.o8	Haz.o8	Eyl.o8	Ara.o8	Mar.o9	Haz.o9	Eyl.o9
Taksitli Kredi Kartı Tutarı Vade Dağılımı (%)							
1 Aya Kadar	23,9	25,2	24,5	25,3	26,1	24,2	23,6
1-3 Ay Arası	35,0	34,9	35,4	36,4	36,3	35,0	34,8
3-6 Ay Arası	24,6	23,6	22,9	23,0	22,2	23,3	24,1
6-12 Ay Arası	15,4	15,1	15,9	13,9	13,4	15,3	14,7
12 Aydan Uzun	1,1	1,2	1,2	1,5	2,0	2,1	2,8

Bankaların sahip olduğu kredi riskinin analizinde reel sektöre kullandırılan kredilerin gelişiminin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda kurumsal ve ticari kredilerin gelişimi analiz edildiğinde dikkat çeken en önemli hususun takibe dönüşüm oranlarında görülen artış olduğu söylenebilir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine kullandırılan kredilerin toplamının takibe dönüşüm oranı, Haziran-Eylül 2009 döneminde %4,1'den %4,4'e yükselmiştir.

Tablo 3.1-7: Kurumsal ve Ticari Kredilerin Sektörel Dağılımı

(%)	Haz.09					Eyl.09				
	Nak. Kredilerin Sektörel Dağılımı			Takibe Dön. Oranı	G.Nakdi Krediler	Nak. Kredilerin Sektörel Dağılımı			Takibe Dön. Oranı	G.Nakdi Krediler
	Kısa Vadeli	Orta-Uzun V.	Toplam (Brüt)			Kısa Vadeli	Orta-Uzun V.	Toplam (Brüt)		
Tarım	7,5	4,5	6,0	4,9	1,2	8,5	4,0	6,2	5,1	1,1
Sanayi	42,6	33,1	37,9	5,0	41,0	41,6	33,4	37,6	5,1	41,0
Madencilik	1,8	1,6	1,7	2,8	2,7	2,0	1,6	1,8	2,4	2,6
İmalat Sanayi	39,3	26,2	32,9	5,6	33,3	38,5	26,0	32,4	5,8	32,9
Elektrik-Gaz-Su	1,5	5,3	3,4	0,3	5,1	1,1	5,8	3,4	0,3	5,5
Hizmetler	49,9	62,4	56,1	3,5	57,8	49,9	62,6	56,2	3,9	57,9
Toplam*	100,0	100,0	100,0	4,1	100,0	100,0	100,0	100,0	4,4	100,0
Toplam (Milyar TL)	120,3	132,1	264,3		129,1	122,6	133,7	269,4		129,7
Kur. ve Tic. Kred./Top. Kredi (%)	74,5	62,1	67,3		64,9	74,7	61,7	67,1		64,4

*Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerine kullandırılan kredileri kapsamaktadır.

2009 yılı Eylül ayında önceki döneme göre tarım ve hizmet sektörlerine kullandırılan nakdi kredi tutarında artış yaşanırken, sanayi sektörüne kullandırılan kredi miktarında azalma yaşandığı görülmektedir. Tarım ve hizmetler sektörüne kullandırılan kredilerin tutarları, önceki çeyreğe göre sırasıyla 0,2 ve 0,1 milyar TL yükselmiş, sanayi sektörüne kullandırılan kredi miktarı ise aynı dönemde 0,3 milyar TL azalmıştır.

2009 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla kredi kartlarından ve diğer ferdi kredilerden kaynaklanan tahsili gecikmiş alacak tutarının, toplam tahsili gecikmiş alacaklar içinde en yüksek paya sahip olduğu görülmektedir. Bu iki kredi türüne ilişkin TGA toplamının, toplam TGA içindeki payı bu

dönemde 1,6 puan artarak %31,4 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu krediler, tutar açısından konut kredisinden sonra ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. 2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla alt sektörlerin takibe dönüşüm oranındaki gelişim incelendiğinde, perakende ticaret ve kişisel ürünler alt sektörü dışındaki diğer sektörlerde kullanılan kredilerin takibe dönüşüm oranlarının yükseldiği görülmektedir. Reel sektörün ve hanehalkının finansal performansı ile bankaların kredi riski arasındaki yoğun etkileşim göz önüne alındığında, söz konusu göstergelerin bankaların maruz kaldığı kredi riskini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Tablo 3.1-8: TGA İçerisinde En Yüksek Paya Sahip Alt Sektörler

%	Haz.09			Eyl.09		
	TGA içindeki Payı	TGA/Top. Krediler	Nakit Krediler içindeki Payı ve Sıralaması	TGA içindeki Payı	TGA/Top. Krediler	Nakit Krediler içindeki Payı ve Sıralaması
Kredi Kartları	19,44	9,23	9,61 (3)	20,24	10,55	9,56 (3)
Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	9,65	13,51	3,1 (10)	8,91	14,30	2,97 (11)
Toptan Ticaret ve Komisyonculuk	6,99	6,06	5,44 (5)	8,62	8,13	5,43 (5)
Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	3,59	5,62	3,03 (11)	3,46	5,70	3,19 (9)
Ferdi Kredi Diğer	10,30	4,57	10,8 (2)	11,14	5,37	10,92 (2)
İnşaat	5,01	4,14	5,83 (4)	5,12	4,60	5,91 (4)
Perakende Ticaret ve Kişisel Ürünler	3,86	6,92	2,61 (13)	3,67	6,58	2,91 (12)
Tarım*	3,61	4,81	3,59 (7)	3,59	5,09	3,73 (6)
Ferdi Kredi Konut	4,24	1,93	10,81 (1)	4,37	2,17	10,97 (1)

*Balıkçılık ve avcılık dahil edilmemiştir.

Kredilerin takibe dönüşümünde 2008 yılı Mart ayında başlayan yükseliş trendi, 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla da devam etmektedir. 2009 yılının ikinci çeyreğinde %4,86 olan toplam kredilerin takibe dönüşüm oranı yılın üçüncü çeyreğinde 0,42 puanlık bir artışla %5,28 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2006, yılının Mart ayından itibaren gözlenen en yüksek seviyedir. Sektörel bazda incelendiği zaman tüm sektörlerde kullanılan kredilerin takibe dönüşüm oranlarında artış yaşandığı görülmektedir. Haziran-Eylül 2009 döneminde bireysel kredilerin takibe dönüşüm oranı 0,78 puan artarak %6,11'e, tarım sektörüne kullanılan kredilerinin takibe dönüşüm oranı 0,22 puan artarak %5,11'e, sanayi sektörüne kullanılan kredilerin takibe dönüşüm oranı 0,13 puan artarak %5,11'e, hizmetler sektörüne kullanılan kredilerin takibe dönüşüm oranı 0,41 puan artarak %3,89'a, diğer kredilerin takibe dönüşüm oranı ise 1,88 puan artarak %15,24'e yükselmiştir.

Tablo 3.1-9: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı

%	Eylül 07	Aralık 07	Mart 08	Haziran 08	Eylül 08	Aralık 08	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09
Bireysel	3,02	2,88	2,84	2,97	3,02	3,65	4,75	5,33	6,11
Tarım	4,27	4,61	3,07	2,76	2,99	3,27	4,87	4,89	5,11
Sanayi	4,97	4,80	4,29	3,73	3,60	3,43	4,62	4,98	5,11
Hizmetler	2,51	2,49	2,41	2,12	2,22	3,09	3,16	3,48	3,89
Diğer	5,18	4,62	2,79	6,68	8,00	8,37	10,62	13,36	15,24
Toplam	3,58	3,49	3,05	3,07	3,12	3,68	4,47	4,86	5,28

TGA'nın teminatlandırma yapısı incelendiğinde, 2009 yılı Eylül ayında teminatı olmayan TGA'nın, toplam TGA içindeki payının 2009 yılı Haziran ayına göre 2,6 puanlık bir artış göstererek %49,4 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu yükseliş paralelinde II. ve III. grup teminata sahip olan TGA'nın toplam TGA içindeki payları sırasıyla 1,8 ve 0,7 puan azalmıştır. Teminat tutarlarının kredilere oranı ise 2009 yılı üçüncü çeyreğinde önceki çeyreğe göre 3 puan azalarak %39,1 olarak gerçekleşmiştir. I. grup ve II. grup teminata sahip TGA'nın teminat tutarlarının, söz konusu kredilere oranında bu dönemde düşüş gözlenmiştir. Teminatsız kredilerin toplam krediler içindeki payındaki artış ve kredilere karşı alınan toplam teminatların kredilere oranında yaşanan düşüş, kredi riskinin yönetimi açısından olumsuz yönde değerlendirilmektedir.

Tablo 3.1-10: TGA Teminat ve Garanti Bilgileri

	Brüt Bakiye (Milyon TL)			Teminata Göre Oransal Dağılım (%)			Toplam Teminat/Kredi (%)		
	Mar 09	Haz 09	Eyl 09	Mar 09	Haz 09	Eyl 09	Mar.09	Haz 09	Eyl 09
Toplam Tahsili Gecikmiş Alacaklar	17.147	18.790	21.202	100,0	100,0	100,0	42,0	42,1	39,1
a) I. Grup Teminata Sahip Olanlar	65	81	78	0,4	0,4	0,4	77,4	69,8	74,5
b) II. Grup Teminata Sahip Olanlar	6.050	6.587	7.053	35,3	35,1	33,3	82,1	85,4	82,4
c) III. Grup Teminata Sahip Olanlar	2.814	2.998	3.253	16,4	16,0	15,3	71,3	68,8	69,0
d) IV. Grup Teminata Sahip Olanlar	428	326	354	2,5	1,7	1,7	43,1	51,4	51,4
e) Teminatsız Olanlar	7.790	8.798	10.464	45,4	46,8	49,4			
Yeniden Yapılandırılan Alacaklar	179	483	853						
Yeni İtfa Planına Bağlı Alacaklar	228	365	744						

Eylül 2009 itibarıyla, senaryo analizi sonuçları, nakdi ve gayri nakdi kredilerin %1 veya %5 oranında zarara dönüşmesi durumunda ortaya çıkacak zarar tutarlarında Haziran ayına göre artış olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte özkaynaklarda yaşanan artışın, ortaya çıkabilecek zararda yaşanan artıştan fazla olması, meydana gelebilecek zararların özkaynaklara oranının tüm senaryolar için azalmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, Türk bankacılık sistemi, sahip olduğu güçlü sermaye yapısı sayesinde yaşanması muhtemel olumsuz gelişmelere karşı dayanıklı bir görünüm sergilemeye devam etmektedir. Haziran-Eylül 2009 döneminde, nakdi kredilerin %1'inin zarara dönüşmesi durumunda oluşacak zararın, özkaynaklar içindeki payı %3,04'ten %2,91'e, nakdi kredilerin %5'inin zarara dönüşmesi durumunda oluşacak zararın, özkaynaklar içindeki payı %15,22'den %14,57'ye düşmüştür. Benzer sonuçlar gayrinakdi kredilerin %1 ve %5'inin zarara dönüşmesi bağlamında uygulanan senaryolarda da ortaya çıkmaktadır. Son dönem artan TGA'nın sermaye üzerindeki olumsuz etkisinin daha iyi öngörülebilmesi amacıyla nakdi ve gayri nakdi kredilerin %10'unun zarara dönüşmesi durumunda dahi sektörün SYR'sinin yasal limitlerin üstünde kaldığı görülmektedir. Bu senaryolar çerçevesinde, yılın üçüncü çeyreğinde kredi riskinden kaynaklanabilecek muhtemel zararların, özkaynakları ve sermaye yeterliliğini etkileme seviyesinin önceki döneme göre azaldığını söylemek mümkündür.

Tablo 3.1-11: Kredi Riski Senaryo Analizleri Sonuçları

Senaryo	Haz.09			Eyl.09				
	Zarar (Milyon TL)	SYR (%)	SYR Değişimi (Puan) *	Zarar/ Özk(%)	Zarar (Milyon TL)	SYR (%)	SYR Değişimi (Puan)*	Zarar/ Özk. (%)
Nakdi Kredilerin %1'inin Zarara Dönüşmesi	2.968	17,97	-0,49	3,04	3.017	18,78	-0,50	2,91
Nakdi Kredilerin %5'inin Zarara Dönüşmesi	14.841	15,94	-2,52	15,22	15.087	16,76	-2,52	14,57
Nakdi Kredilerin %10'unun Zarara Dönüşmesi	29.682	13,31	-5,15	30,45	30.174	14,15	-5,13	29,14
G.Nakdi Kredilerin %1'inin Zarara Dönüşmesi	888	18,32	-0,14	0,91	916	19,13	-0,15	0,88
G. Nakdi Kredilerin %5'inin Zarara Dönüşmesi	4.442	17,72	-0,74	4,55	4.581	18,53	-0,75	4,42
G. Nakdi Kredilerin %10'unun Zarara Dönüşmesi	8.885	16,97	-1,49	9,11	9.163	17,76	-1,52	8,85

Not: İller Bankası verileri hariç tutulmuştur.

* Haziran 2009 dönemi ortalama SYR'si %18,46'dır. ** Eylül 2009 dönemi ortalama SYR'si %19,28'dir.

3.2 Piyasa Riski

2009 yılının üçüncü çeyreğinde ticari portföy, önceki çeyreğe göre %17,9 oranında artarak 123,6 milyar TL (117,6 milyar TL satılmaya hazır menkul değer, 6 milyar TL GUDFKZY⁴ menkul değer) olarak gerçekleşmiştir. Kriz sonrası dönemde artan kredi riskinden korunmak isteyen bankacılık sektörü, topladığı kaynakları menkul kıymetlere yatırım yapmak suretiyle değerlendirme yöntemine daha yoğun bir şekilde başvurmaya başlamıştır. Bu dönemde, bankaların güvenli liman olarak gördükleri DİBS'lere yöneledikleri ve bu menkul kıymetleri ticari portföyde muhasebeleştirdikleri görülmektedir. Ticari portföyde gözlenen artışın temel nedeni bu gelişmedir.

Ticari portföyün türleri itibarıyla dağılımı 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla incelendiğinde, DİBS'in, söz konusu yapıdaki payının 2009 yılı Haziran ayına göre 2,3 puan artarak %84,1'e yükseldiği görülmektedir. YP menkul kıymetlerin toplam içindeki payı, 3,5 puan düşerek %21,7 olarak gerçekleşmiştir. Değişken

⁴ GUDFKZY: Gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan menkul değer.

faizli menkul kıymetlerin toplam ticari portföy içindeki payı ise aynı dönemde 3 puanlık bir azalış göstermiştir.

Tablo 3.2-1: Ticari Portföyün Menkul Kıymet Türleri İtibarıyla Dağılımı

%	Haz.09			Eyl.09			Eyl.09-Haz.09 Değ %
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam	
DİBS	74,40	7,41	81,81	77,89	6,19	84,08	20,9
Değişken Faizli	36,11	3,32	39,43	40,59	2,78	43,38	-1,1
Sabit Faizli	37,57	4,06	41,62	36,68	3,38	40,06	29,4
Diğer*	0,73	0,03	0,76	0,62	0,02	0,64	13,2
Eurobond	0,00	12,99	12,99	0,00	11,52	11,52	4,3
Değişken Faizli	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,1
Sabit Faizli	0,00	12,99	12,99	0,00	11,52	11,52	4,3
Hisse Senedi ve Yatırım Fonu	0,26	0,13	0,40	0,26	0,12	0,39	12,0
Diğer	0,18	4,62	4,81	0,20	3,82	4,02	-1,6
Değişken Faizli	0,02	4,20	4,22	0,01	3,30	3,31	277,8
Sabit Faizli	0,17	0,42	0,59	0,18	0,52	0,70	-7,7
Diğer	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	42,1
TOPLAM	74,85	25,15	100,00	78,35	21,65	100,00	17,9
Değişken Faizli	36,12	7,53	43,65	40,61	6,09	46,69	25,8
Sabit Faizli	37,73	17,46	55,19	36,87	15,42	52,29	11,4
Diğer	0,99	0,16	1,15	0,88	0,14	1,02	3,4

* Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilmeye başlanan GES'i (Gelire Endeksli Senetler) içermektedir.

Küresel piyasalarda yaşanan dalgalanmanın da etkisiyle 2008 yılı ile birlikte yükselişe geçen DİBS ortalama birleşik faiz oranları, TCMB tarafından faizlerin indirilmesi ve bu indirimlerin devam edeceği beklentisi nedeniyle girdiği iniş eğilimini 2009 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla sürdürmektedir. 2009 yılı Haziran ayı sonunda %11,5 olarak gerçekleşen DİBS ortalama birleşik faiz oranı Eylül ayı sonunda %8,2'ye inmiştir. Küresel krizin etkisiyle 2008 yılsonunda daha dalgalı bir seyir izlemeye başlayan faiz oranlarının 2009 yılı ile birlikte görece istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. Faiz oranındaki oynaklığın azalması, sektörün maruz kaldığı piyasa faiz oranı riskinin azalmasına neden olmaktadır.

Eylül 2009 dönemi için piyasa riskinin etkisini ölçmek amacıyla kullanılan senaryo analizlerinin sonuçları incelendiğinde, önceki döneme göre ticari portföyde görülen artışın özkaynaklardaki artıştan daha hızlı olmasının genel itibarıyla sektörün piyasa riskine açık pozisyonunun artmasına yol açtığı görülmektedir. Bu itibarla ikinci el DİBS fiyatlarındaki olası değişimlerin sermaye üzerindeki etkisinin bir önceki döneme göre arttığı görülmektedir. Bu dönemde ikinci el DİBS fiyatlarındaki olası %10'luk bir azalışın sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi %4,6'dan, %4,9'a yükselmiştir.

Tablo 3.2-2: İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri

	Eyl.09 (Milyon TL)			İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Değişim %					
	Ticari Portföy	Sabit Faizli DİBS	Özk.	-10	-5	-1	1	5	10
Mevduat	120.383	47.737	89.172	-5,4	-2,7	-0,5	0,5	2,7	5,4
KYB	2.597	1.370	12.005	-1,1	-0,6	-0,1	0,1	0,6	1,1
Toplam	122.980	49.107	101.177	-4,9	-2,4	-0,5	0,5	2,4	4,9
Haz.09 (Milyon TL)									
Mevduat	102.257	42.280	82.194	-5,1	-2,6	-0,5	0,5	2,6	5,1
KYB	1.989	1.099	11.565	-1,0	-0,5	-0,1	0,1	0,5	1,0
Toplam	104.246	43.378	93.759	-4,6	-2,3	-0,5	0,5	2,3	4,6

2009 yılının üçüncü çeyreğinde sabit faizli eurobond tutarı⁵ %4,3 oranında artış göstermiş ve 14,1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, özkaynakların önceki döneme göre artış göstermesi, eurobond fiyatlarındaki olası değişimlerin sermaye üzerindeki etkisinin bir önceki döneme göre kayda değer bir şekilde değişmemesine neden olmuştur. Eurobond

⁵ Mevduat ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarını içermektedir.

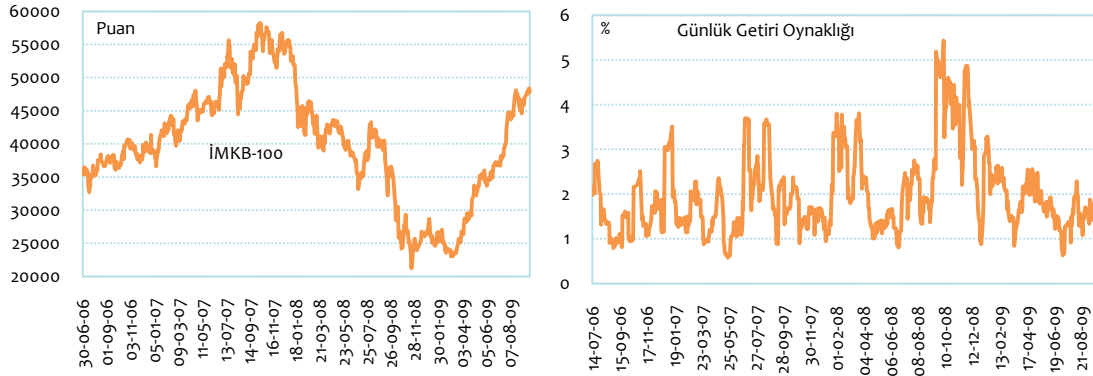
fiyatlarındaki olası %10'luk azalışın sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi %1,4 olarak gerçekleşecektir.

Tablo 3.2-3: Eurobond Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri

Eyl.09 (Milyon TL)				Eurobond Fiyatlarındaki Değişim %					
Ticari Portföy	Sabit Faizli Eurobond	Özk.		-10	-5	-1	1	5	10
Mev. Bank	120.383	13.860	89.172	-1,6	-0,8	-0,2	0,2	0,8	1,6
KYB	2.597	259	12.005	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,2
Toplam	122.980	14.120	101.177	-1,4	-0,7	-0,1	0,1	0,7	1,4
Haz.09 (Milyon TL)				Fiyatlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%)					
Mev. Bank	102.257	13.265	82.194	-1,6	-0,8	-0,2	0,2	0,8	1,6
KYB	1.989	269	11.565	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,2
Toplam	104.246	13.534	93.759	-1,4	-0,7	-0,1	0,1	0,7	1,4

Piyasalardaki beklentilerin iyileşmesi paralelinde 2009 yılının üçüncü çeyreğinde İMKB endeksi yükselişine devam etmiştir. 2009 yılının Haziran ayı sonunda 37 bin seviyesinde gerçekleşen endeks Eylül ayı sonunda önceki döneme göre %30 oranında artış göstererek 48 bin seviyesine yükselmiştir. Küresel krizin getirdiği belirsizlik ortamının 2009 yılı ile birlikte görece düzelmesi sonucu İMKB endeksinin oynaklığı azalmıştır.

Grafik 3.2-1: İMKB-100 Endeksi ve İMKB-100 Endeksi Günlük Getiri Oynaklığı

Ticari portföy içindeki payının sınırlı olması sebebiyle, fiyat değişimlerinin bankacılık sisteminin sermayesi üzerindeki etkileri DİBS ve eurobond fiyatlarındaki değişimlere göre oldukça sınırlı olan hisse senedi ve yatırım fonlarının tutarı Haziran-Eylül 2009 döneminde 59 milyon TL artmıştır. Hisse senetleri ve yatırım fonlarında yaşanan artışa paralel olarak, özkaynaklardaki artış neticesinde 2009 yılı üçüncü çeyreğinde hisse senedi ve yatırım fonlarının fiyatlarındaki değişimlerin sermaye üzerindeki etkisi önceki çeyreğe göre kayda değer bir şekilde değişmemiştir.

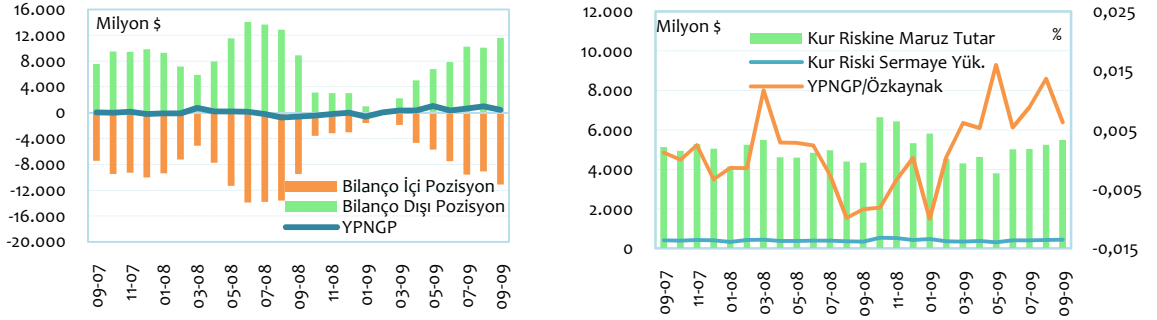
Tablo 3.2-4: Hisse Senedi ve Yatırım Fonu Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkisi

Eyl.09 (Milyon TL)				HS+YF Fiyatlarındaki Değişim (%)					
Ticari Portföy	Hisse Senedi ve Yatırım Fonu	Özk.		-10	-5	-1	1	5	10
Mevduat	120.383	401	89.172	-0,04	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,04
KYB	2.597	68	12.005	-0,06	-0,03	-0,01	0,01	0,03	0,06
Toplam	122.980	469	101.177	-0,05	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,05
Haz.09 (Milyon TL)				Fiyatlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%)					
Mevduat	102.257	352	82.194	-0,04	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,04
KYB	1.989	59	11.565	-0,05	-0,03	-0,01	0,01	0,03	0,05
Toplam	104.246	410	93.759	-0,04	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,04

Bilanço içi pozisyon (BİP) ve bilanço dışı pozisyon (BDP), 2009 yılının üçüncü çeyreğinde mutlak değer olarak artış göstermiştir. Haziran 2009 itibarıyla sırasıyla 7,5 ve 7,8 milyar TL olan söz konusu değerler, Eylül 2009'da artış göstermiş ve sırasıyla 11,1 ve 11,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. YPNGP, 2009 yılı üçüncü çeyreğinde önceki çeyreğe göre 100 milyon TL

artarak, 457 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. YPNGP/Özkaynak oranı Eylül ayında %0,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde kur riskine maruz tutar ve kur riski sermaye yükümlülüğü artış göstermiş ve sırasıyla 5,5 milyar TL ve 439 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 3.2-2: BİP, YPNGP ve Kur Riski Sermaye Yükümlülüğü

Bilanço içi pozisyon dikkate alınarak kurlardaki olası değişimlerin sermaye üzerindeki etkisinin ölçüldüğü stres testleri 2009 yılı Eylül ayı için incelendiğinde, bankacılık sektörünün BİP'inin mutlak değeri olarak önceki döneme göre artması sonucu kurlardaki olası değişimlerin bankacılık sektörünün toplam sermayesine olan etkisinin artacağı görülmektedir. Fakat kurlardaki olası değişimlerin katılım bankaları sermayesi üzerindeki etkisi bu dönemde bir önceki döneme göre azalmaktadır.

Tablo 3.2-5: Kurlardaki Olası Değişimlerin Etkileri

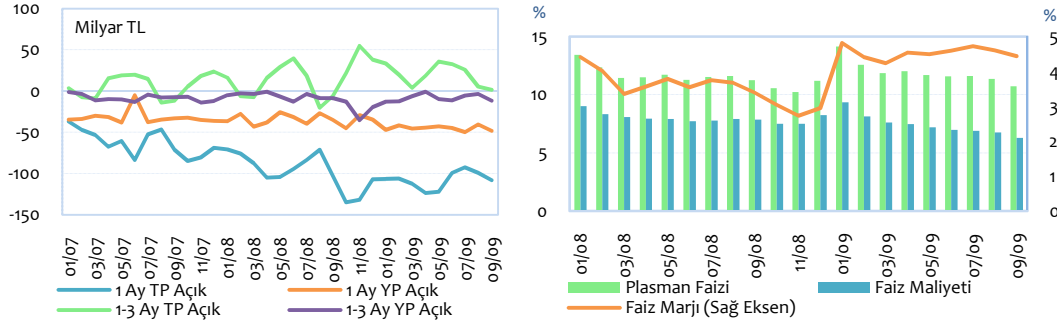
						Kurlardaki Değişim Oranı (%)					
25 Eylül 2009 itibarıyla (Milyon USD)						-20	-10	1	5	25	50
	Bilanço İçi Pozisyon (BİP)	Özk.	BİP/Özk. (%)	YPNGP	YPNGP/Özk. (%)	Kurlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%)					
Mevduat	-12.357	61.835	-20,0	401	0,6	4,00	2,00	-0,20	-1,00	-5,00	-9,99
Kalkınma	443	7.918	5,6	9	0,1	-1,12	-0,56	0,06	0,28	1,40	2,80
Katılım	808	2.796	28,9	47	1,7	-5,78	-2,89	0,29	1,44	7,22	14,45
Toplam	-11.106	72.549	-15,3	457	0,6	3,06	1,53	-0,15	-0,77	-3,83	-7,65
26 Haziran 2009 itibarıyla (Milyon USD)											
Mevduat	-8.510	56.231	-15,1	345	0,6	3,03	1,51	-0,15	-0,76	-3,78	-7,57
Kalkınma	191	7.420	2,6	22	0,3	-0,51	-0,26	0,03	0,13	0,64	1,29
Katılım	845	2.552	33,1	-10	-0,4	-6,62	-3,31	0,33	1,66	8,28	16,56
Toplam	-7.474	66.203	-11,3	357	0,5	2,26	1,13	-0,11	-0,56	-2,82	-5,64

3.3 Yapısal Faiz Oranı Riski

2009 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki döneme göre faiz oranı pozisyonundaki 1 aylık TP ve YP açık pozisyonda artış, 1-3 aylık TP fazla ve YP açık faiz pozisyonunda artış görülmektedir. Eylül 2009 döneminde dönemler itibarıyla gözlenen açık 1 aylık TP için 108,32 milyar TL, 1 aylık YP için 48,35 milyar TL ve 1-3 aylık YP için ise 11,59 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

TCMB'nin faiz indirimlerine paralel olarak bankaların mevduata verilen faizlerle birlikte kredi faiz oranlarını da düşürmesi yılın üçüncü çeyreğinde faiz marjlarının azalmaya başlamasına neden olmuştur.

Grafik 3.3-1: Faiz Açıkları, Faiz Marjı ve Bileşenlerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK.

Sektörün maruz kaldığı yapısal faiz oranı riski seviyesinin belirlenmesi amacıyla yapılan senaryo analizlerinde, bankaların varlık ve yükümlülüklerinin yeniden fiyatlamaya tarihlerine kalan süreler ve ortalama plasman faizi ile kaynak maliyeti veri iken, faiz değişimlerinin banka kârlılığı üzerindeki etkisi hesaplanmaktadır. Hesaplamalarda, bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faize duyarlılığının, analiz dönemi boyunca değişmediği varsayılmaktadır. Ayrıca, analizlerde yeni kaynak girişinin olmadığı varsayılmış ve paranın zaman değeri ihmal edilmiştir.

Tablo 3.3-1: Yapısal Faiz Oranı Riskine İlişkin Senaryolar ve Sonuçları

Senaryolar	TP Faizlerdeki Değişim (puan)				YP Faizlerdeki Değişim (puan)				
	1 ay	1-3 ay	3-6 ay	6-12 ay	1 ay	1-3 ay	3-6 ay	6-12 ay	
Senaryo 1	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 2	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 3	1,00	2,00	3,00	6,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 4	0,00	0,00	0,00	0,00	0,25	0,50	0,75	1,50	
Senaryo 5	1,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50	
Senaryo 6	10,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 7	0,00	0,00	10,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	
Senaryo 8	-1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 9	0,00	0,00	0,00	0,00	-1,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 10	-1,00	-2,00	-3,00	-6,00	-0,25	-0,50	-0,75	-1,50	
Kazanç/Kayıp (Milyon TL)	Mart 09			Haziran 09			Eylül 09		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
Senaryo 1	-1.965	0	-1.965	-1.780	0	-1.780	-1.949	0	-1.949
Senaryo 2	0	-916	-916	0	-889	-889	0	-1.000	-1.000
Senaryo 3	-19.525	0	-19.525	-18.451	0	-18.451	-18.100	0	-18.100
Senaryo 4	0	-4.635	-4.635	0	-4.855	-4.855	0	-5.150	-5.150
Senaryo 5	-8.289	-3.054	-11.343	-7.398	-3.185	-10.582	-7.867	-3.366	-11.233
Senaryo 6	-19.649	-4.581	-24.230	-17.804	-4.443	-22.247	-19.492	-5.001	-24.493
Senaryo 7	-25.542	-11.299	-36.841	-28.024	-12.181	-40.204	-21.681	-11.593	-33.274
Senaryo 8	1.965	0	1.965	1.780	0	1.780	1.949	0	1.949
Senaryo 9	0	916	916	0	889	889	0	1.000	1.000
Senaryo 10	19.525	4.635	24.160	18.451	4.855	23.306	18.100	5.150	23.250

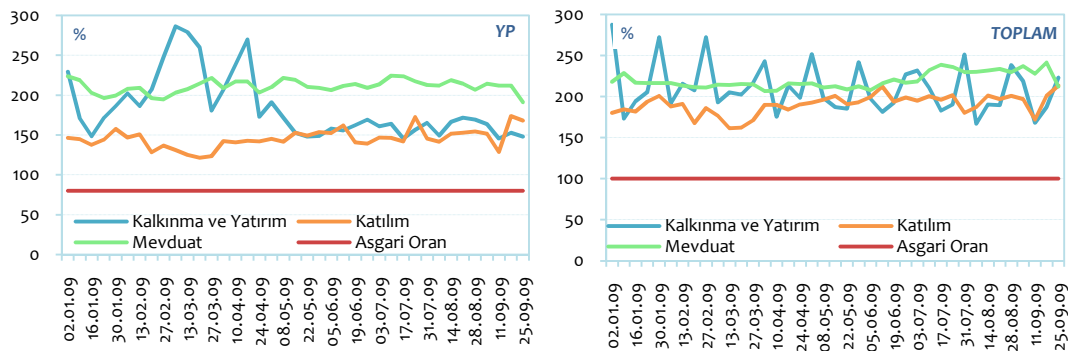
Yukarıdaki tabloda, 3 numaralı senaryoda, TL faizler, 1 ay sonra 1 puan, 1-3 ay arasındaki dönemde 2 puan, 3-6 ay arasındaki dönemde 3 puan ve 6-12 ay arasındaki dönemde 6 puan artmaktadır. Faiz oranına ilişkin senaryolar yapısal faiz oranı riskine duyarlılığın TP ve YP'de arttığını göstermiştir. Uygulanan senaryolar sonucunda, TP ve YP kalemlerde ortaya çıkan alternatif kazanç ve kayıplar incelendiğinde, toplam kazanç ve kayıp değerlerinin, Eylül 2009 döneminde Haziran 2009 dönemine kıyasla mutlak değer olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.4 Likidite Riski

Banka grupları bazında günlük yabancı para ve toplam likidite yeterlilik oranlarının gelişimi dikkate alındığında, tüm banka gruplarında yabancı para likidite yeterlilik oranlarının ve toplam likidite yeterlilik oranlarının belirtilen alt sınırların üstünde gerçekleştiği görülmektedir.

Birinci vade dilimine ilişkin toplam yasal likidite oranları 2009 Haziran sonu itibarıyla karşılaştırıldığında 2009 yılı Eylül ayı sonunda, kalkınma ve yatırım bankaları için %226,86'den %223,05, katılım bankaları grubunda %198,74'den %213,20 ve mevduat bankaları için %216,90'dan %212,13 seviyesine yükselmiştir. Birinci vade dilimine ilişkin yabancı para yasal likidite oranları ise, 2009 Haziran sonu itibarıyla karşılaştırıldığında 2009 yılı Eylül ayı sonunda, katılım bankaları grubunda %139,25'den %168,25 seviyesine çıkarken kalkınma ve yatırım bankaları için %169,18'den %148,12 ve mevduat bankaları için %208,86'dan %190,90 seviyesine gerilemiştir.

Grafik 3.4-1: Birinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranlarının Gelişimi

Sektör genelinde, ikinci vade dilimine ilişkin likidite yeterlilik oranları, Eylül 2009 döneminde bir önceki döneme göre yabancı parada türev işlemler hariç azalış gösterirken, toplamda farklı yönde değişimler olmuştur.

Tablo 3.4-1: İkinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranı Bileşenleri

Milyon TL, (%)	YP				Toplam			
Varlıklar	Aralık 08	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09	Aralık 08	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09
Türevler	27.903 (26)	39.769 (31)	32.339 (27)	48.676 (37)	40.465 (12)	54.642 (15)	42.558 (12)	60.127 (15)
B., YDMŞ	25.826 (24)	29.499 (23)	28.647 (24)	27.437 (21)	28.230 (9)	31.887 (9)	32.201 (9)	30.387 (8)
GUDMD	16.375 (15)	19.402 (15)	16.696 (14)	16.362 (12)	62.426 (19)	75.963 (21)	87.091 (24)	101.230 (26)
VKETMD.	14.084 (13)	14.968 (12)	13.605 (11)	13.216 (10)	81.599 (25)	81.677 (23)	80.412 (22)	78.863 (20)
Krediler	9.950 (9)	11.976 (9)	12.845 (11)	12.281 (9)	70.227 (21)	67.008 (19)	72.323 (20)	70.861 (18)
ND,TCMB	8.397 (8)	8.174 (6)	7.964 (7)	7.551 (6)	34.511 (10)	27.786 (8)	35.244 (10)	27.862 (7)
Alacaklar	4.361 (4)	5.177 (4)	6.617 (6)	6.183 (5)	13.477 (4)	18.889 (5)	12.416 (3)	18.841
YAD (Net)	3 (0)	8 (0)	2 (0)	8 (0)	44 (0)	41 (0)	32 (0)	31
Toplam	106.899	128.972	118.714	131.713	330.979	357.893	362.277	388.201
Yükümlülükler								
Mevduat	40.889 (51)	49.807 (49)	48.323 (56)	50.731 (51)	129.080 (55)	140.974 (54)	141.753 (55)	146.873 (53)
Türevler	29.129 (36)	38.378 (38)	28.138 (33)	39.461 (40)	40.532 (17)	55.122 (21)	43.057 (17)	60.336 (22)
TCMB, B.,Ş.	2.403 (3)	4.953 (5)	2.517 (3)	2.414 (2)	4.234 (2)	6.205 (2)	9.779 (4)	7.841 (3)
DKrediler	2.914 (4)	2.607 (3)	1.433 (2)	1.951 (2)	4.081 (2)	4.231 (2)	2.545 (1)	3.220 (1)
Diğ.Kayn.	3.476 (4)	3.329 (3)	3.891 (5)	2.095 (2)	42.224 (18)	40.333 (15)	44.564 (17)	41.269 (15)
BDİ	2.084 (3)	2.205 (2)	2.051 (2)	1.966 (2)	14.549 (6)	15.954 (6)	15.958 (6)	16.835 (6)
Toplam	80.894	101.280	86.351	98.619	234.700	262.818	257.656	276.374
LYO (%)	132,1	127,3	137,5	133,6	141,0	136,2	140,6	140,5

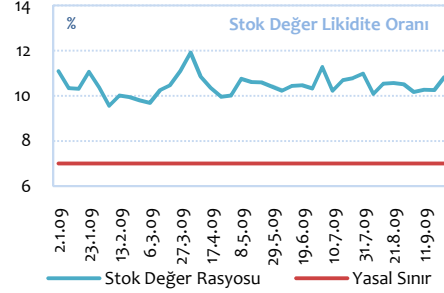
Bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki likidite dengesinin izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla hesaplanan Stok Değer Likidite Oranı, 2009 yılının ilk 9 ayında %9-12

bandında hareket etmiştir. Haziran 2009 dönem sonu itibarıyla %10,33 düzeyinde olan stok değer likidite oranı, yılın üçüncü çeyreğinde sağlanan fonların %25,95'nin TCMB ve para piyasalarına plase edilmesi dolayısıyla Eylül 2009 dönem sonu itibarıyla %10,81 düzeyine yükselmiştir.

Tablo 3.4-2: Stok Değer Likidite Oranı⁶

Milyon TL	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09
Nakit Değ. Ve TCMB	39.920	39.292	43.505
Bankalar, YDMŞ	7.187	9.519	8.465
Alacaklar	26.382	21.138	23.089
TOPLAM VARLIKLAR	73.489	69.949	75.059
Mevduat	480.907	485.479	505.525
TCMB, Bankalar, YDMŞ	29.969	30.500	29.643
Diğer Krediler	52.409	49.429	46.628
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER	563.285	565.408	581.796

Kaynak: BDDK.

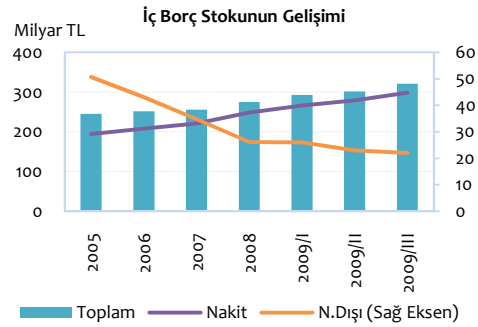
2008 yıl sonu itibarıyla kamunun toplam iç borç stoku, bir önceki yıla göre %7,64 artış göstererek 274,83 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. 2009 yılı çeyrek dönemler itibarıyla da iç borç stoku bir önceki döneme göre artış sergilemiştir. Piyasaya olan iç borç yükümlülüğünü gösteren nakit iç borç stokunun⁷ toplam iç borç stoku içindeki payı kriz sonrası dönemde %90 seviyelerine çıkmış ve Eylül 2009 döneminde %93,15 seviyesine ulaşmıştır.

İç borç stokunun alıcılara göre dağılımında bankacılık kesiminin ağırlığının, özellikle 2009 yılı itibarıyla arttığı gözlenmiştir. Eylül 2009 dönemi itibarıyla 320,63 milyar TL olan iç borç stokunun 191,4 milyar TL'lik kısmı bankacılık kesimine, 121,2 milyar TL'lik kısmının da banka dışı kesime ait olduğu görülmektedir. Bankacılık sektörünün bilanço yapısında Devlet ihraç borçlanma senetlerinin toplam aktiflere oranı Haziran 2009 döneminde %29,3 iken Eylül 2009 döneminde %30,8 seviyesine yükselmiştir.

Tablo 3.4-3: İç Borç Stokunun Alıcılara Göre Dağılımı

%	2005	2006	2007	2008	2009		
					Mart	Haziran	Eylül
Bankacılık Kesimi	47	49,1	51,7	54,9	56,2	57,9	59,7
Kamu B.	23,7	24,2	23,4	26	26,6	27,2	27,1
Özel Bankalar	21,2	21,5	23,4	23,3	24	25,4	27,3
Yabancı B.	1,5	2,9	4,1	4,9	4,9	4,6	4,6
Kalk.Yat.B.	0,7	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8
Banka Dışı Kesim⁸	46,1	44	42,3	40,6	39,5	38,9	37,8
Gerçek Kişiler	10,5	8,8	5,9	5,5	5,4	4,5	3,6
Tüzel Kişiler	17,3	18,1	18,5	19,8	20,5	20,3	19,6
MKYF ⁹	8	3,5	4,5	5	5,1	5,3	5,4
YDYerleşikler	10,3	13,6	13,4	10,3	8,5	8,8	9,2
TCMB	6,8	6,9	6	4,5	4,2	3,2	2,5
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Hazine

⁶ "Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" in 15/A maddesinin (1) numaralı fıkrasında, kasa, efektif deposu, Merkez Bankası nezdinde açılan vadesiz serbest hesap, yoldaki paralar, vadesi gelmiş menkul değerler, kıymetli maden deposu, satın alınan çekler, bankalar, yurt dışı merkez ve şubeler nezdinde açılan vadesiz serbest hesaplar, bankalararası para piyasasından gecelik alacaklar ve zorunlu karşılıklar toplamının, toplam mevduatlar, TCMB, Bankalar, Yurt Dışı Merkez ve Şubeler Hesapları ve sermaye benzeri krediler hariç diğer Krediler kalemlerinin toplam tutarları (TP+YP) vadelerine bakılmaksızın stok değerleri üzerinden kaydedilir hükmü yer almaktadır. Stok Değer Likidite Rasyosunun hesaplanmasında, günlük oranların toplamı 5'e bölünmekte ve "iş günleri" Pazartesi'den başlayıp Cuma'ya kadar devam eden haftanın iş günlerini ifade etmektedir. İçinde resmi tatil günleri bulunan haftalar için hesaplanan geçici likidite yeterlilik oranının haftalık basit aritmetik ortalaması alınırken toplanan oranlar o haftaya ait iş günü sayısına bölünür.

⁷ Nakit stok; karşılığında Hazine'ye nakit imkanı sağlayan Devlet iç borçlanma senetlerinden doğan yükümlülüklerin toplamıdır.

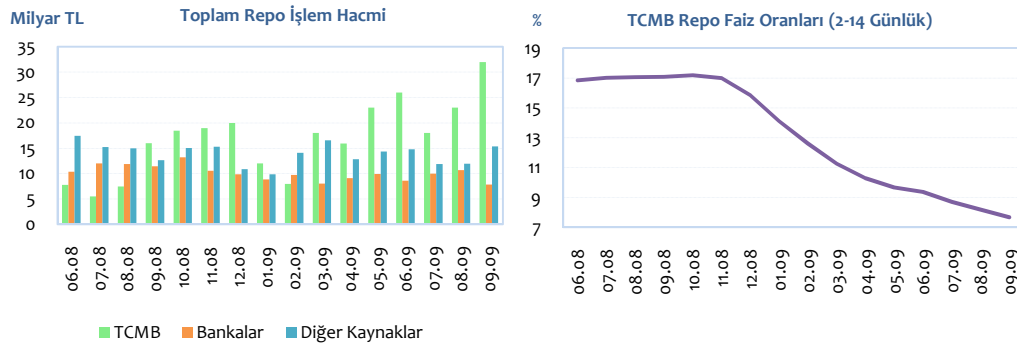
Nakit dışı stok; özel kanunlar kapsamında ihraç edilen ve karşılığında Hazine'ye nakit imkanı sağlamayan senetlere ilişkin stok tutarıdır.

⁸ Banka dışı kesim, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu dışındaki tüm gerçek ve tüzel kişileri kapsamaktadır.

⁹ MKYF: Menkul Kıymet Yatırım Fonu

2008 yılının son çeyreğinde repo işlem hacimlerinde görülen artış 2009 yılı başında azalmaya başlamıştır. Ancak, ilerleyen dönemlerde TCMB ile yapılan repo işlemleri ağırlıklı olmak üzere, repo işlemlerinden sağlanan fonların önemli ölçüde arttığı gözlenmiştir. TCMB'nin faiz indirimlerine devam etmesi dolayısıyla Eylül 2008 döneminde %17,08 olan TCMB 14 güne kadar vadeli ağırlıklı ortalama repo faiz oranı, Eylül 2009 döneminde %7,66 seviyesine gerilemiştir. Eylül 2009 döneminde sektörde gerçekleşen repo işlemlerinden sağlanan fonların 32 milyar TL'lik kısmı TCMB'den, 15,39 milyar TL'lik kısmı diğer kaynaklardan ve 7,87 milyar TL'lik kısmı bankalardan temin edilmiştir. TCMB ile yapılan repo işlemlerinde uygulanan faiz oranlarının piyasaya oranla düşük olması ve gerçekleşen faiz indirimlerinin devam edeceği beklentisi ile kısa vadeli borçlanmanın faiz riski taşımadığı düşüncesi, bankaları repo işlemlerinden fon sağlama hususunda cesaretlendirmektedir.

Grafik 3.4-2: Repo İşlemlerinin Gelişimi

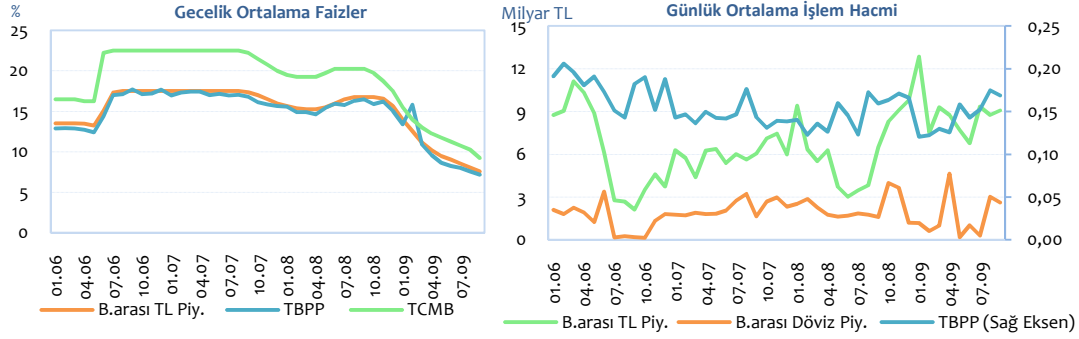
Kaynak: BDDK, TCMB.

Bankalar, TL ve döviz piyasasında yaptıkları işlemlerin büyük bir çoğunluğunu TCMB bünyesindeki Interbank Para Piyasası'nın dışında, ikincil piyasa olarak da adlandırılan bankalararası piyasalarda gerçekleştirmektedir. Bankaların kendi aralarında yaptıkları işlemlerin özel bir düzenlemeye tabi olmaması, teminat yükümlülüğünün¹⁰ bulunmaması ve gerçekleşen faiz oranlarının TCMB'ye göre daha düşük olması dolayısıyla oluşan maliyet avantajı nedeniyle bankalararası piyasaların likidite yönetiminde ağırlık kazanmasına yol açmaktadır. Bankalararası piyasada işlem oranları piyasadaki likidite ve bankaların nakit akışına göre belirlenmekte olup, 2007-2008 döneminde piyasadaki likiditenin azalması nedeniyle gecelik borçlanma faizleri ortalama %16,6 seviyesinde gerçekleşirken, 2009 yılının ilk çeyreğinden sonra gevşek para politikasının ve uygulanan sıkı kredi politikaları dolayısıyla bankaların nakit ihtiyaçlarının azalması sonucu gecelik faizler %8,8 seviyesine gerilemiştir. Takasbank Borsa Piyasası'nda (TBPP)¹¹ oluşan oranlar da, piyasadaki likidite durumundan ve diğer piyasalardaki gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Piyasadaki likidite fazlası, TBPP oranlarını düşürürken, likidite sıkışıklığı oranların yükselmesine sebep olmaktadır. Eylül 2007 döneminde %16,8 olan TBPP gecelik ortalama faizi, Eylül 2009 döneminde %7,2 seviyesine inmiştir.

¹⁰ İşlemlerin teminatsız yapılmasından dolayı bankalar işlem yapabilecekleri bankalara ve işlem miktarına sınırlama getirmişlerdir. Buna piyasada kısaca "line" denilmektedir. Her banka ancak "line"ı olan bir bankayla ve "line" limitleri dahilinde işlem yapabilmektedir. Piyasa bilgileri bilgi dağıtım firmalarından Reuters'in TRLDEPO sayfasından izlenebilmektedir. Döviz piyasasında da bankalar yalnızca "line"ı olan bankalarla ve "line" limitleri dahilinde işlemleri yapmakta, işlemlerden dolayı herhangi bir teminat alınmamakta ve fiyatlar ilan edilen kotasyonlar üzerinden ya da pazarlık usulüyle telefon veya bilgi dağıtım firmalarının dialing imkanlarından faydalanmak yoluyla gerçekleşmektedir. Bankalar kotasyonlarını bilgi dağıtım firmalarının ekranlarına (Reuters sayfa kodu: TRL1=) girerek ilan etmekte girilen bu kotasyonlar 1.000.000 Amerikan doları için bağlayıcı nitelik taşımaktadır.

¹¹ Takasbank Borsa Para Piyasası (TBPP); kısa dönemli nakit fazlası olup, bunu organize bir şekilde plase edemeyen Aracı Kuruluşlar ile kısa dönemli nakit ihtiyacı bulunup, bu ihtiyacını uzun vadeli varlıklarını elden çıkartmadan karşılamak isteyen Aracı Kuruluşlar'ın karşılaşmasını sağlamak amacıyla 1 Ekim 1996'da İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. bünyesinde faaliyete geçmiştir.

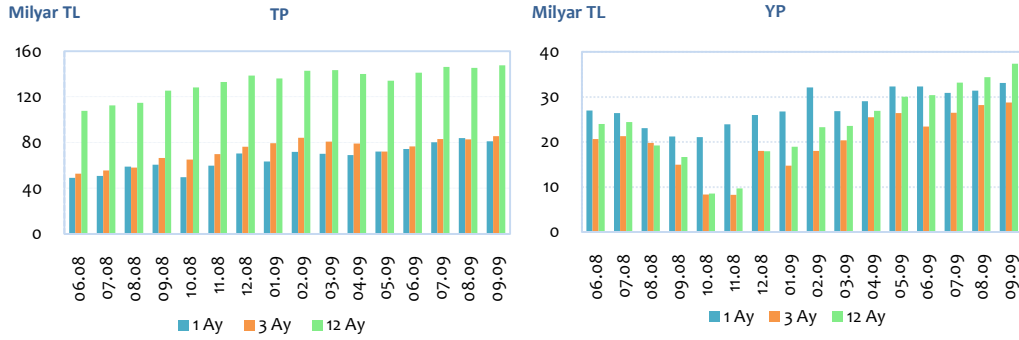
Grafik 3.4-3: Bankalararası Piyasalar ile Takasbank Borsa Piyasasının Gelişimi

Kaynak: Takasbank, TCMB.

2008 yılının son çeyreğinde derinleşen küresel krizin etkisiyle bankaların yabancı para likiditelerinde önemli oranda azalış görülürken 2009 yılının ilk çeyreğinden itibaren yabancı para likiditelerinin hem vade hem de büyüklük olarak arttığı gözlenmektedir. Özellikle 2009 yılının üçüncü çeyreğinde 12 ay vadeli likiditenin, 1 ve 3 ay vadeli likiditeyi aştığı görülmektedir.

Grafik 3.4-4: Vadelere Göre Likidite Açığı

İlerleyen dönemlerde bankaların YP likiditesini etkileyecek unsurlar arasında sendikasyon ve seküritizasyon kredileri de yer almaktadır. Sektörün 2009 yılı sonuna kadar ödemekle yükümlü olduğu sendikasyon kredisi büyüklüğü, Haziran 2009 dönem sonu itibarıyla toplam 11,4 milyar TL (7,5 milyar \$) iken Eylül 2009 dönem sonu itibarıyla 4,1 milyar TL (2,9 milyar \$) seviyesine gerilemiştir. Sektörün Eylül 2009 dönem sonu itibarıyla 665,6 milyon TL (451,6 milyon \$) seküritizasyon ödemesi bulunmaktadır. 2010-2018 yılları arasında iffa olunacak seküritizasyon bakiyesi de 12,8 milyar TL (8,7 milyar \$)'dir.

Tablo 3.4-4: Sendikasyon ve Seküritizasyon Kredileri Ödeme Planı

(Milyon)	EURO				DOLAR				TOPLAM	
	Sendikasyon		Seküritizasyon		Sendikasyon		Seküritizasyon		TL	\$
	TL	\$ Karşılığı	TL	\$ Karşılığı	TL	\$	TL	\$		
2009 Ekim	--	--	191	130	--	--	63	43	254	173
2009 Kasım	307	208	215	146	89	60	--	--	396	268
2009 Aralık	2.099	1.423	196	133	1.618	1.096	--	--	3.717	2.519
2010 Nisan	943	644	66	45	241	166	152	104	1.402	959
2010 Mayıs	1.592	1.085	37	25	537	365	256	174	2.422	1.649
2010 Ağustos	1.558	1.053	37	25	598	404	263	179	2.456	1.661
2010 Eylül	2.209	1.509	--	--	1.321	904	217	147	3.747	2.560
2010 ¹²	--	--	2.574	1.748	--	--	396	272	1.942	1.321
2011-2018	--	--	11.713	7.958	--	--	1.110	763	12.823	8.721

¹²Seküritizasyon ödemelerinin her ay olması nedeniyle 2010 ve takiben yılların kümülatif toplamı verilmiştir. 2010 yılının toplam sütununda yer alan TL ve \$ rakamları, Nisan, Mayıs, Ağustos ve Eylül ayları dışında kalan seküritizasyon ödemelerini ifade etmektedir.

Kutu 6: Fonlama Likidite Endeksi ve Fonlama Likidite Riski¹³

Küresel kriz sonrasında otoriteler, likidite riskini piyasa likiditesi ve fonlama likiditesi olmak üzere iki başlıkta incelemeye başlamıştır. Piyasa likiditesi TCMB tarafından yayımlanan raporda değerlendirildiğinden bu çalışmada fonlama likiditesi ile fonlama likidite riski üzerinde durulmuştur. Fonlama likiditesi, para talebini ivedilikle karşılama yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Fonlama likidite riski ise, gelecekte bankanın para talebini karşılayamama riskini ifade etmekte ve gelecekteki belirli bir dönem için ölçülmektedir. Bu iki kavram arasındaki en önemli fark, fonlama likiditesinin, bankanın yükümlülüklerini ya karşılayabilme yeteneğinin olması ya da olmaması gibi ikili bir kavram iken fonlama likidite riskinin gelecekteki girdilerin dağılımıyla ilgili olması sebebiyle sonsuz değer alan bir kavram olmasıdır. Fonlama likiditesi akım değerlerle ilgilidir. Stok veya akım değer olarak likidite kavramına bakıldığında, t zaman noktasında kaynak çıkışlarının, kaynak girişleri ile stok likidite toplamından küçük olması durumunda bankanın likit olduğu kabul edilmektedir.

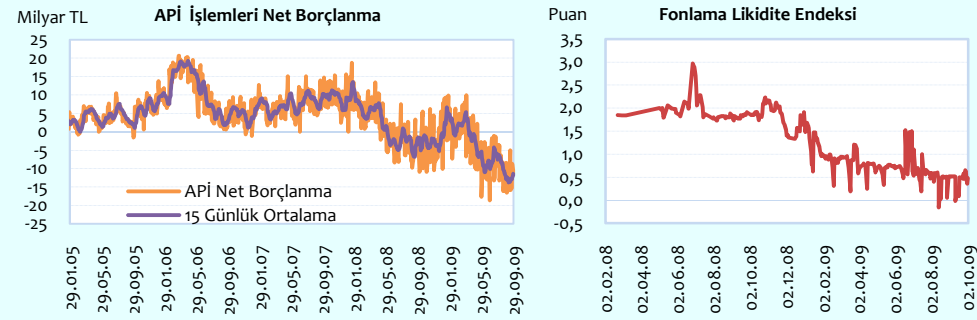
$$\text{Kaynak Çıkışları} \leq \text{Kaynak Girişleri} + \text{Stok Likidite}$$

Bu durumda, Net Likidite Talebi (NLT) ise aşağıdaki formülle ifade edilmektedir. NLT, bankanın likit kalması için ihtiyaç duyduğu net merkez bankası parasını ifade etmektedir.

$$\text{NLT}_t = \text{Kaynak Çıkışları}_t - \text{Kaynak Girişleri}_t - \text{Merkez Bankası Net Stok Likiditesi}$$

TCMB'nin para arzının ve ekonomideki likiditenin düzenlenmesi amacıyla Açık Piyasa İşlemleri (APİ) yaygın olarak kullanması nedeniyle fonlama likiditesi endeksi hesabında APİ işlemleri esas alınmıştır. TCMB tarafından etkin olarak kullanılan APİ işlemlerinden doğan net borçlanmasının 2008 yılının ortalarında negatife döndüğü, diğer deyişle, önceleri TCMB'nin bankaların likidite fazlasını, APİ işlemleri ile çekerken, bu dönemden sonra likidite sağladığı görülmektedir. Fonlama Likidite Endeksi incelendiğinde de söz konusu endeksin 2009 yılından itibaren azaldığı dolayısıyla fonlama talebine yönelik likidite ihtiyacının azaldığı görülmektedir. Bu durumun oluşmasında özellikle TCMB'nin düzenli faiz indirimleri sonucu nominal faizlerin azalışı etkili olmuştur. Endekste birinci ani sıçrama yurtdışında krizin müdahalelere rağmen dinmeyen derinleştiği Ağustos 2008 dönemine, ikinci sıçrama ise Lehman Brothers'ın iflasından sonraki uluslararası bankacılık müdahalelerinin olduğu döneme denk gelmektedir. 2009 yılında hemen hemen her ay görülen ani endeks düşüşü ise TCMB'nin politika faiz indiriminin öncesine denk gelmektedir.

Grafik 3.4-5: Fonlama Likidite Endeksi¹⁴

Kaynak: TCMB, BDDK.

¹³ Drehmann Mathias and Nikolaou Kleopatra, Funding Liquidity Risk Definition and Measurement, European Central Bank Working Papers Series, No:1024, March 2009 çalışmasından faydalanılarak Türkiye için Fonlama Likiditesi Endeksi hesaplanmıştır.

¹⁴ Bankaların zorunlu karşılık yükümlülükleri iki haftalık ortalama da tutturulduğundan zaman zaman dalgalanma olabilmektedir. Bu nedenle, APİ işlemleri Net Borçlanma grafiğinde, APİ işlemlerinin iki haftalık ortalamaları da verilmiştir. Fonlama Likidite Endeksinin hesaplanmasında "ortalama bileşik faiz oranı – TCMB politika faiz oranı (borçlanma)" formülü kullanılmıştır.

3.5 Yoğunlaşma Riski

Bankaların maruz kaldığı yoğunlaşma riskinin analizinde ilk olarak kullanılan kredilerin büyüklük ve müşteri sayısı açısından yoğunlaşması, ikincil olarak bankalarca yapılan plasman ile kredi riskine ve piyasa riskine esas tutarın banka bazında yoğunlaşması, son olarak da mevduatın büyüklük ve müşteri sayısı açısından yoğunlaşması incelenecektir.

Bankaların kullandığı büyük kredilerin dağılımı incelendiğinde, 2009 yılı üçüncü çeyreğinde, bankaların özkaynaklarının %10'undan büyük kredilerin toplam özkaynaklara oranı önceki çeyreğe göre 6,8 puan azalış göstererek %36,2'ye düşmüş, toplam kredilere oranı ise önceki çeyreğe göre 1,3 puan azalarak %9,2'ye gerilemiştir. Özkaynakların %10-%15 arası büyüklüğünde olan kredilerin özkaynaklar içindeki payı, 2009 yılı Haziran ayına göre 12,1 puan azalarak %21'e gerilemiştir. Özkaynakların %20-%25'i arası büyüklüğünde olan krediler 1,2 puan azalarak %0,9'a gerilemiştir. Özkaynakların %15-%20'si arası büyüklüğünde olan krediler için ise bu gelişmenin tersi yönde bir durum söz konusudur. Söz konusu kredilerin özkaynaklara oranı 5,8 puan artarak %12,5'e yükselmiştir.

Tablo 3.5-1: Bankaların Kullandığı Büyük Kredilerin Dağılımı

%	Mar.09		Haz.09		Eyl.09	
	Özkaynağa Oranı	Kredilere Oranı	Özkaynağa Oranı	Kredilere Oranı	Özkaynağa Oranı	Kredilere Oranı
10'dan Büyük	43,6	10,1	43,0	10,5	36,2	9,2
10-15 Arası	31,2	7,2	33,1	8,1	21,0	5,3
15-20 Arası	7,7	1,8	6,8	1,6	12,5	3,2
20-25 Arası	4,6	1,1	3,1	0,7	0,9	0,2

Not: Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna öz kaynakların %10'u veya daha fazlası oranında kullanılan krediler büyük kredi sayılır.

Kredilerin tutar ve müşteri sayısı açısından dağılımı incelendiğinde, 2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla, tutar olarak 1 milyon TL'den büyük krediler grubunda, müşteri sayısı açısından ise 51 bin TL'den az krediler grubunda kredi yoğunlaşmasının devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde dikkati çeken en önemli hususlar, 101 bin TL-500 bin TL arasındaki krediler ile 51 bin TL-100 bin TL arasındaki kredilerin, toplam krediler içindeki payında gözlenen düşüşlerdir.

Tablo 3.5-2: Kredilerin Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı

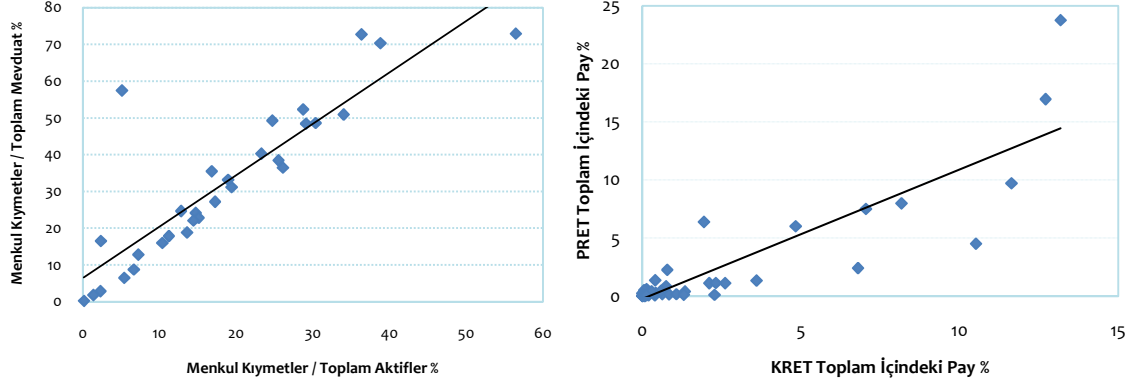
Kredi Tutarı	Kredi Toplamı (%)			Müşteri Sayısı (%)			Müşteri Başına Kredi Tutarı (Bin TL)		
	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
1 milyon TL'den büyük	48,19	47,37	48,12	0,06	0,06	0,06	7.769	7.608	7.573
501 bin TL-1 milyon TL	3,97	4,05	4,10	0,05	0,05	0,06	703	703	705
101 bin TL-500 bin TL	10,61	10,49	10,33	0,53	0,52	0,52	190	193	194
51 bin TL-100 bin TL	6,94	6,92	6,85	0,96	0,95	0,96	69	70	70
51 bin TL'den az	30,29	31,16	30,60	98,39	98,42	98,40	3	3	3
Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	10	10	10

Menkul kıymetlerin aktifler içindeki payı 2009 yılı boyunca ılımlı bir yükseliş göstermiş ve Eylül 2009 itibarıyla %30,2'ye yükselmiştir. Söz konusu yükselişte, artan takibe dönüşüm oranları nedeniyle bankaların kredi riskinden kaçınmayı istemesinin yanı sıra, düşen faizler sebebiyle bankaların menkul kıymetlerden elde ettikleri karların artması etkili olmuştur. Bununla birlikte, menkul kıymetlere yapılan plasmanların yoğunlaşması durumunun, Türkiye'de 2000 yılında yaşanan bankacılık krizinin nedenlerinden birisi olması sebebiyle, söz konusu hususun üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Bu çerçevede, banka bazlı olarak menkul kıymetlerin toplam aktifler içindeki payları incelendiğinde bankaların tamamına yakını için söz konusu oranın %40'tan, toplanan mevduatın menkul kıymet olarak plase edilme oranının ise bankaların tamamına yakını için %60'tan düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Bankaların maruz kaldığı riskin analizinde ve ihtiyaç duyulan sermayenin hesaplanmasında göz önünde bulundurulacak kredi ve piyasa riskine esas tutarların banka bazında yoğunlaşması incelendiğinde, bankaların ölçekleri de dikkate alınmak suretiyle herhangi bir banka için normalin üstünde bir yoğunlaşmanın varlığına dair somut bir gösterge bulunmadığı söylenebilir.

Banka bazlı kredi riskine esas tutarların toplam KRET içindeki payının %15'in, piyasa riskine esas tutarların toplam PRET içindeki payının ise %25'in altında olduğu görülmektedir.

Grafik 3.5-1: Banka Bazında Menkul Kıymetlerin Toplam Aktif ve Mevduata Oranı, PRET ve KRET

Açıklama: Kalkınma ve Yatırım Bankaları, bazı küresel sermayeli bankalar ve Birleşik Fon Bankası analiz in bütünlüğünün bozulmaması amacıyla soldaki grafikte analize dahil edilmemişlerdir.

Mevduatın büyüklük ve müşteri sayısı açısından dağılımı incelendiğinde, 2009 yılının üçüncü çeyreği itibarıyla toplam mevduatın %42,6'sının 1 milyon TL'den büyük mevduat grubunda, %15'inin 250 bin TL-1 milyon TL arası mevduat grubunda, %21,5'inin 51 bin TL-250 bin TL arası mevduat grubunda, %14,5'inin 11 bin TL-50 bin TL arası mevduat grubunda, %6,4'ünün ise 10 bin TL'den az mevduat grubunda yer aldığı görülmektedir. 2009 itibarıyla söz konusu yapıda önemli bir değişiklik gözlenmemiştir. Mevduatın mudi sayısı açısından dağılımına bakıldığında ise 10 bin TL'den az tutarlı mevduata sahip mudi sayısının toplam mudi sayısının %94,5'ini oluşturduğu ve dağılımdaki ağırlığını devam ettirdiği görülmektedir.

Tablo 3.5-3: Mevduatın Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı

Kredi Tutarı	Mevduat Toplamı (%)			Mudi Sayısı (%)			Mudi Başına Mevduat Tutarı (TL)		
	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
1 milyon TL'den büyük	42,6	41,8	42,6	0,04	0,04	0,04	7.184,3	6.940,4	7.055,0
250 bin TL-1 milyon TL	14,6	14,8	15,0	0,19	0,19	0,22	507,6	512,0	467,2
51 bin TL-250 bin TL	21,5	22,1	21,5	1,29	1,30	1,30	108,5	111,1	111,3
11 bin TL-50 bin TL	14,8	14,9	14,5	3,91	3,92	3,92	24,8	24,8	24,9
10 bin TL'den az	6,5	6,3	6,4	94,57	94,55	94,52	0,4	0,4	0,5
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,00	100,00	100,00	6,5	6,5	6,7

Bankacılık sektöründeki mevduatın vade yapısı incelendiğinde, 3 aya kadar vadeli mevduatın, toplam mevduat içindeki ağırlıklı payını 2009 yılı Eylül ayı itibarıyla sürdürdüğü görülmektedir. Bu dönemde 3 aya kadar olan mevduatın toplam mevduat içindeki payı önceki döneme göre 0,2 puan azalarak %91,4'e gerilemiştir. Bu durum sektörün en önemli fon kaynağı olan mevduatın kısa vadede yoğunlaştığını göstermektedir. Aktiflerin genel itibarıyla uzun vadede, mevduatın ise kısa vadede yoğunlaşmış olması, aktif-pasif vade uyumsuzluğunu yaratmakta ve bankaların maruz kaldığı likidite riskini arttırmaktadır.

Tablo 3.5-4: Mevduatın Vade Yapısı

	Ara.08	Mar.08	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
Vadesiz	16,1	15,1	15,8	15,4	13,7	13,6	14,2	15,8
1 Aya Kadar	29,0	30,9	31,0	28,4	31,5	31,6	30,7	29,3
1-3 Ay Arası	44,8	44,1	44,6	46,6	46,1	46,1	46,8	46,4
3 Aya Kadar	89,9	90,0	91,4	90,4	91,2	91,3	91,6	91,4
3-6 Ay Arası	5,1	4,6	3,7	4,4	3,3	3,5	3,4	3,5
6-12 Ay Arası	2,3	2,3	2,2	2,4	2,5	1,9	1,8	1,7
1 Yıl Üzeri	2,7	3,1	2,8	2,7	2,9	3,3	3,2	3,4
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

3.6 Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörünün Haziran 2009'da %19,2 olan sermaye yeterlilik oranı, Eylül 2009'da %20 olarak gerçekleşmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde özkaynaklarda meydana gelen %6'lık değişim karşısında sektörün risk ağırlıklı varlıklarının %1,7 oranında artması, sektörün sermaye yeterlilik oranının yükselmesinde etkili olmuştur. Sektörün güçlü sermaye yapısını muhafaza eden ihtiyatlı yaklaşımı artarak devam etmektedir.

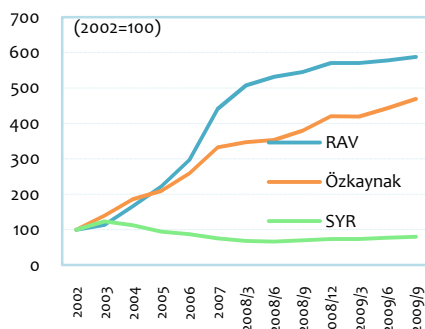
Tablo 3.6-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu

	Özkaynak (Milyon TL)			RAV (Milyon TL)			SYR		
	2009/6	2009/9	% değişim	2009/6	2009/9	% değişim	2009/6	2009/9	Puan değişim
Sektör	103.228	109.431	6,0	536.800	545.834	1,7	19,2	20,0	0,8
Mevduat	87.524	93.120	6,4	490.133	497.552	1,5	17,9	18,7	0,8
- Kamu	19.406	21.920	13,0	115.288	120.895	4,9	16,8	18,1	1,3
- Özel	50.657	53.848	6,3	282.666	283.897	0,4	17,9	19,0	1,1
- Yabancı	16.842	17.352	3,0	91.288	92.759	1,6	18,4	18,7	0,3
KYB	11.695	12.100	3,5	20.178	20.730	2,7	58,0	58,4	0,4
Katılım	4.009	4.211	5,0	26.488	27.553	4,0	15,1	15,3	0,2
Büyük Ölçek	65.219	70.122	7,5	372.015	376.546	1,2	17,5	18,6	1,1
Orta Ölçek	17.579	18.138	3,2	105.053	106.669	1,5	16,7	17,0	0,3
Küçük Ölçek	18.435	19.115	3,7	49.501	51.680	4,4	37,2	37,0	-0,2

Açıklama: Özkaynak tutarı SY420 formundan alınmış olup, bilanço özkaynağı ile farklılık arz etmektedir.

Yılın üçüncü çeyreğinde, tüm fonksiyon grupları itibarıyla bankaların sermaye yeterlilik oranları yükselmekle beraber, en büyük artışın mevduat bankalarında olduğu görülmektedir. Özkaynaklarda görülen %13 oranındaki büyük artış sebebiyle kamu sermayeli mevduat bankalarının sermaye yeterlilik oranlarındaki artış en yüksek oranda gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, özel sermayeli mevduat bankalarının özkaynakları %6,3 oranında artarken; risk ağırlıklı varlıklarının %0,4 oranında artması sebebiyle sermaye yeterlilik oranlarının görece yüksek ve 1,1 puan arttığı görülmektedir. Özel sermayeli mevduat bankalarının %0 risk ağırlıklı varlıkları, 32 milyar TL ile %30 oranında artarken; %0 risk ağırlıklı gayrinakdi kredi ve taahhütlerinin 19 milyar TL arttığı görülmektedir. %0 risk ağırlıklı satılmaya hazır menkul değerlerindeki artış ise 6,8 milyar TL tutarında ve %48 oranındadır. Kamu sermayeli mevduat bankalarının risk ağırlıklı varlıklarında en büyük artış ise, 3,5 milyar TL ile %100 risk ağırlıklı varlıklarında meydana gelmiştir. %100 risk ağırlıklı varlıklar içerisinde krediler 1,3 milyar TL artarken; gayrinakdi kredi ve taahhütler 2,1 milyar TL tutarında artmıştır. Yılın üçüncü çeyreğinde, küresel sermayeli bankaların SYR'leri ise 0,3 puan artmıştır. Ölçek bazında yapılan incelemede, küçük ölçekli bankaların SYR'lerinde, risk ağırlıklı varlıkların, özkaynaklara nispeten yüksek oranda artmasından kaynaklanan 0,2 puanlık düşüş yaşandığı, diğer ölçekteki bankaların SYR'lerinin ise yükseldiği görülmektedir.

Grafik 3.6-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu Endeksi

2002=100	Mevduat B.		Katılım B.		KYB	
	RAV	Özkaynak	RAV	Özkaynak	RAV	Özkaynak
2002	100,0	100,0	-	-	100,0	100,0
2003	114,4	140,6	-	-	99,1	134,6
2004	163,9	187,3	100,0	100,0	102,3	160,3
2005	220,9	208,3	147,9	154,1	103,8	187,7
2006	295,6	256,6	185,0	255,3	150,5	224,8
2007	437,3	331,5	285,4	385,2	236,6	265,5
2008/3	500,8	349,2	408,5	411,8	267,2	277,4
2008/6	524,8	351,7	439,9	520,0	271,4	287,2
2008/9	534,8	376,3	467,8	550,0	283,0	300,6
2008/12	543,0	391,8	489,5	629,5	309,7	318,1
2009/3	556,5	414,0	506,1	634,9	337,6	336,1
2009/6	563,3	438,9	521,9	660,6	343,2	344,7
2009/9	571,8	467,0	542,8	693,9	352,5	356,6

Özkaynağı oluşturan kalemlerin oransal payları incelendiğinde, 2009 yılı üçüncü çeyreğinde ana sermayenin, özkaynak toplamının %90,5'ini oluşturduğu görülmektedir. Sektörün ana

sermayesinde, yılın üçüncü çeyreğinde 4,6 milyar TL'lik bir artış meydana gelmiştir. Ana sermaye kalemlerinden ödenmiş sermayedeki artış sınırlı kalırken, artışın tamamına yakını net dönem kârı ile geçmiş yıllar kârlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Ana sermayenin %42,3'ü ödenmiş sermayeden oluşurken, yedek akçelerin toplam ana sermayedeki payı ise %49,4'e yükselmiştir.

Tablo 3.6-2: Özkaynak Bileşenleri

Milyon TL	2007	2008	2009/3	2009/6	2009/9	% Pay	% Değişim 09/09-09/06
Ana Sermaye	74.638	88.619	89.792	94.390	99.021	90,5	4,9
-Ödenmiş Sermaye	31.623	39.406	40.292	41.365	41.880	38,3	1,2
-Yedek akçeler	33.661	39.911	43.303	49.857	49.362	45,1	-1,0
-Net dön. Kârı ile geçm.yıl kârı	15.408	13.718	14.448	11.511	16.202	14,8	40,8
-Yedek Akçelerle Karşılanamayan Zarar	-18.756	-18.023	-17.953	-17.962	-17.973	-16,4	0,1
Katkı Sermaye	7.138	8.560	9.382	10.144	11.707	10,7	15,4
-Genel karşılıklar	2.534	3.641	3.723	3.859	3.895	3,6	0,9
-İkincil sermaye benzeri borçlar	3.347	5.493	5.928	5.497	5.447	5,0	-0,9
Üçüncü Kuşak Sermaye	0	0	0	0	0	0	-
Sermayeden İndirilen Değerler	-4.339	-4.452	-1.368	-1.306	-1.297	-1,2	-0,7
Özkaynaklar	77.436	92.727	97.806	103.228	109.431	100,0	6,0

Sermaye benzeri borçlar, yılın ikinci çeyreğinden itibaren azalış eğilimine girmiş, üçüncü çeyrekte hem birincil hem de ikincil sermaye benzeri borç tutarları, sırasıyla %3,3 ve %2,7 oranında azalmıştır.

Tablo 3.6-3: Sermaye Benzeri Borçlar

Milyon TL	2007	2008/3	2008/6	2008/9	2008	2009/3	2009/6	2009/9	% Değişim 09/09-09/06
Birincil Sermaye Benzeri Borçlar	151	122	123	152	167	152	147	147	-3,3
İkincil Sermaye Benzeri Borçlar	4.492	4.510	4.306	5.851	6.474	6.065	5.903	5.903	-2,7
Toplam	3.662	4.642	4.632	4.429	6.003	6.641	6.217	6.050	-2,7

Kredi riskine esas tutar toplamının %86,3'ü %100 risk ağırlıklı varlıklardan oluşmaktadır. Sektörün risksiz varlıklara plasman yapma eğilimi yılın üçüncü çeyreğinde oldukça belirginleşmiştir. Söz konusu dönemde %0 risk ağırlıklı varlıklardaki artış oranı, geçen çeyreğin oldukça üzerinde olup %16,2 oranındadır. Üçüncü çeyrekte, %20 risk ağırlıklı varlıklar %4,7 oranında azalmıştır. Bu varlıklar içerisinde, yurt içi bankalar nezdinde bulunan hesaplarda meydana gelen 3,6 milyar TL tutarındaki azalma, bankaların likidite fazlalarının bir önceki çeyreğe göre azaldığını göstermektedir. Yılın üçüncü çeyreğinde sektörün kredi riskine esas tutarı, 7,4 milyar TL tutarında artarken, piyasa riskine esas tutardaki artış 1,6 milyar TL tutarında olmuştur.

Tablo 3.6-4: Risk Eas Tutarlar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar

Milyon TL	2007	2008	2009/3	2009/6	2009/9		% Değişim (09/09-09/06)
					Milyon TL	Ağırlı.Tutar Milyon TL	
- Risk Ağırlığı %0 Olan Varl.	229.758	228.731	233.266	236.096	274.231	0	16,2
- Risk Ağırlığı %10 Olan Varl.	0	0	0	0	0	0	-
- Risk Ağırlığı %20 Olan Varl.	63.713	48.257	50.930	55.734	53.089	10.618	-4,7
- Risk Ağırlığı %50 Olan Varl.	78.757	94.785	95.154	93.990	94.880	47.440	0,9
- Risk Ağırlığı %100 Olan Varl.	290.711	375.908	378.504	381.929	389.123	389.123	1,9
- Risk Ağırlığı %150 Olan Varl.	-	1.747	1.485	1.905	1.980	2.971	3,9
- Risk Ağırlığı %200 Olan Varl.	-	173	210	270	382	764	41,5
Kredi Riskine Esas Tutar	343.275	435.919	438.915	443.468	450.915		1,7
Piyasa Riskine Esas Tutar	14.854	19.947	20.297	22.763	24.350		7,0
Op. Riske Esas Tutar	51.180	59.681	70.569	70.569	70.569		0,0
Toplam Risk Ağırlıklı Varl.	409.309	516.547	530.782	537.800	546.834		1,7

Maruz kalınan riskler sebebiyle bulundurulması gereken asgari sermayenin dağılımı incelendiğinde, toplam sermaye yükümlülüğünün %82,6'sının kredi riskinden kaynaklandığı görülmektedir. Piyasa riski sermaye yükümlülüğünün, toplam yükümlülük içindeki payı, bir önceki çeyreğe göre yükselerek %4,5 düzeyine gelmiştir. Özkaynak toplamından, sermaye yükümlülüğü toplamının düşülmesi suretiyle hesaplanan serbest özkaynak tutarı, bir önceki çeyreğe göre 5,5 milyar TL artarak 65,8 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 3.6-5: Yasal Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı

2009/9	Mevduat		KYB		Katılım B.		Toplam	
	Mil. TL	% Pay	Mil. TL	% Pay	Mil. TL	% Pay	Mil. TL	% Pay
Kredi Riski Sermaye Yük.	32.772	82,3	1.354	81,6	1.948	88,4	36.073	82,6
Piyasa Riski Sermaye Yük.	1.848	4,6	89	5,4	11	0,5	1.948	4,5
Operasyonel Risk Sermaye Yük.	5.184	13,0	216	13,0	246	11,2	5.646	12,9
Toplam Serm. Yük.	39.804	100,0	1.658	100,0	2.204	100,0	43.667	100,0
Serbest Özkaynak	53.316	-	10.442	-	2.007	-	65.765	-

Eylül 2009 itibarıyla faiz oranı riski sermaye yükümlülüğü, faiz oranlarında meydana gelen düşme sebebiyle 211 milyon TL artmış, piyasa riski sermaye yükümlülüğü toplamındaki payı, önceki çeyreğe göre azalarak %71,1 düzeyine gelmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde kur riski sermaye yükümlülüğü de 114 milyon TL artarak 498 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.6-6: Piyasa Riski Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı

Milyon TL	2007	2008/3	2008/6	2008/9	2008	2009/3	2009/6	2009/9	
								Milyon TL	% Pay
Faiz Oranı Riski Ser. Yük.	755	1513	1386	1166	1058	1.320	1.174	1.385	71,1
His. Sen. Pozisyon Ris.Ser.Yük.	15	57	65	48	44	46	64	62	3,2
Kur Riski Ser. Yük.	418	468	417	383	494	453	384	498	25,6
Takas Riski Ser. Yük.	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0
Emtia Riski Ser. Yük.	0	1	0	0	1	1,9	2,1	2,1	0,1
Piyasa Riski Toplam Ser. Yük.	1189	2039	1868	1598	1597	1.821	1.624	1.948	100,0

Olası kur ve faiz değişimlerinin SYR'ye olan etkisi incelendiğinde, diğer değişkenler sabitken, kurda (ABD Doları) meydana gelecek %10 düzeyindeki artışın SYR'de 0,52 puanlık bir düşüş yaratacağı görülmektedir. Buna karşılık, faiz haddinde meydana gelecek 2 puanlık yukarı yönlü bir değişim, SYR'yi 0,92 puan düşürecek, 2 puanlık aşağı yönlü bir değişim ise SYR'yi 0,96 puan artıracaktır.

Tablo 3.6-7: Olası Kur ve Faiz Değişimlerinin Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi

	Kurdaki (ABD Doları) Değişim (%)				TL Faiz Oranlarındaki Değişim (Puan)			
	-10	1	5	10	-2	-1	+1	+2
Tahmini RAV Değişimi (%)	-1,78	0,18	0,89	1,78	0,63	0,31	-0,30	-0,60
Tahmini Özkaynak Değişimi (%)	-0,03	0,00	-0,24	-0,98	5,65	2,79	-2,71	-5,35
Tahmini SYR Değişimi (puan)	0,34	-0,03	-0,22	-0,52	0,96	0,48	-0,47	-0,92

3.7 Kârlılık Analizi

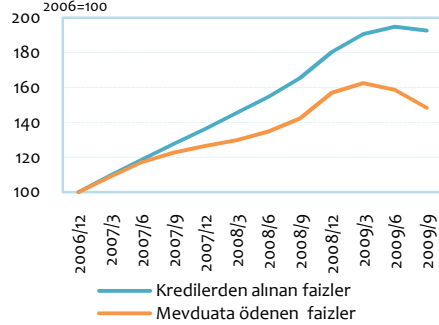
2009 yılı üçüncü çeyreğinde, bankacılık sektörünün dönem net kârı, geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %41,1 oranında artarak 15,7 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Üçüncü çeyrekte, bir önceki çeyreğe göre dönem net kârında meydana gelen artış %42,7 düzeyindedir.

Sektörün net faiz gelirleri, önceki yılın aynı dönemine göre 8,2 milyar TL, üçüncü çeyrekte ise 10,7 milyar TL tutarında artmıştır. TCMB'nin gerçekleştirdiği faiz indirimleri, net faiz gelirlerindeki söz konusu artışta etkili olmuştur. Türk bankacılık sektöründe ağırlıklı olarak kısa vadeli fonların, uzun vadeli varlıklara plase edilmesinin bir sonucu olarak, yükümlülüklerin yeniden fiyatlandırma dönemleri, varlıkların yeniden fiyatlandırma dönemlerinden kısa olmakta ve faiz oranlarındaki hareketler, yükümlülük fiyatlarına kısa sürede yansıtılırken; değişikliklerin, varlık fiyatlarına yansıtılması daha uzun sürede olmaktadır. Dolayısıyla, faiz oranlarındaki indirim sonucunda bankaların finansman maliyetleri azalmakta, ancak uzun vadeli kredilerden alınan faizler paralel bir biçimde bir azalış göstermemektedir. Aktif-pasif vade uyumsuzluğu şeklinde değerlendirilebilecek bu yapının sonucu olarak, politika faiz oranları düştüğünde, bankaların net faiz gelirleri artmaktadır. Nitekim, sektörün net faiz gelirleri, geçen yılın aynı dönemine göre %36, bir önceki çeyreğe göre de %52,4 oranında artmıştır. İkinci çeyrekte %106 düzeyinde olan net faiz gelirleri artış hızı, üçüncü çeyrekte oldukça düşmüştür.

Ayrıca, 2006 yıl sonu baz alınarak oluşturulan endeks, kredilerden alınan faiz gelirleri ortalamasındaki artışın, mevduata ödenen faiz giderleri ortalamasına kıyasla gecikmeli olarak

ikinci çeyrekte itibaren düşme eğilimine girdiğini, mevduata ödenen faizlerin ortalamasındaki düşme eğiliminin ise yılın ilk çeyreğinden itibaren başladığını göstermektedir.

Grafik 3.7-1: Kredilerden Alınan Faizler-Mevduata Ödenen Faizler Değişim Endeksi

	2007	2008/9	2008	2009/3	2009/6	2009/9	% Değ. (09/09 - 08/09)
Milyon TL							
Bireysel kredi faiz gelirleri	15.028	13.668	19.013	5.293	10.443	15.572	13,9
Ticari ve kurumsal kredi faiz gelirleri	24.335	23.211	33.097	9.152	17.291	24.878	7,2
Kredi faiz gelirleri	39.363	36.879	52.110	14.444	27.735	40.450	9,7

Sektörün kârlılığını etkileyen bir diğer unsur, faiz oranlarındaki değişimin sektörün menkul değerler portföyü üzerindeki etkisidir. Menkul değerler portföyünün değeri, faiz indirimleri ile birlikte yükselmekte, buna bağlı olarak sektörün menkul değerlerden alınan faizler kalemi büyümektedir. 2009 yılı Eylül itibarıyla menkul değerlerden alınan faizler, geçen yılın aynı dönemine göre 2 milyar TL artış göstermiştir.

Bankacılık sektörünün seçilmiş gelir ve gider kalemleri incelendiğinde, Eylül 2009 itibarıyla kredilerden alınan faizlerin, toplam gelirlerin %49,3'ünü oluşturduğu görülmektedir. Eylül itibarıyla, kredilerden alınan faizler, önceki yılın aynı dönemine göre %9,7 oranında ve 3,6 milyar TL tutarında artarak 40,4 milyar TL düzeyine ulaşmıştır.

Menkul değerlerden alınan faizler ise, toplam gelirlerin %26,4'ünü oluşturmaktadır. Eylül 2008-Eylül 2009 döneminde menkul değerlerden alınan faizlerde %10,2 oranında ve 2 milyar TL tutarında bir artış gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde sektörün menkul değerler portföyü büyüklüğünde ise %34,3 oranında bir büyüme olmuştur.

Türk bankacılık sektörü ağırlıklı olarak mevduat ile finanse edilmektedir. Mevduata verilen faizler, toplam giderlerin %51,5'ini oluşturmakta, buna karşılık mali piyasalara ödenen faizlerin payı %10,9 düzeyinde bulunmaktadır.

Tablo 3.7-1: Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemlerinin Görünümü

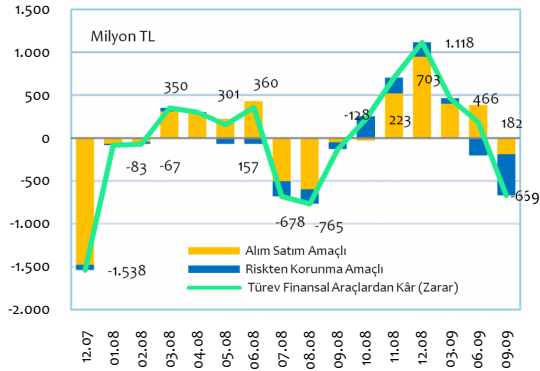
	2007	2008/3	2008/6	2008/9	2008	2009/3	2009/6	2009/9	Gelir/Gider İçindeki Pay	2009/9- 2008/9 % Değişim	2009/9- 2009/6 % Değişim
Milyon TL											
Kredilerden Alınan Faizler	39.363	11.449	23.560	36.879	52.070	14.444	27.735	40.450	49,3	9,7	45,8
Mali Piyasalardan Alınan Faizler	2.777	1.004	1.896	2.866	3.994	884	1.529	2.122	2,6	-26,0	38,8
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	24.511	6.382	12.757	19.646	27.256	7.442	14.464	21.647	26,4	10,2	49,7
Toplam Faiz Gelirleri	70.553	19.428	39.768	61.729	85.708	23.312	44.759	65.685	80,0	6,4	46,8
Mevduata Verilen Faizler	35.444	9.384	19.396	30.672	43.965	10.971	19.869	28.269	51,5	-7,8	42,3
Mali Piyasalara Ödenen Faizler	8.815	2.258	4.579	7.187	10.257	2.301	4.217	5.987	10,9	-16,7	42,0
Toplam Faiz Giderleri	44.503	11.833	24.650	38.857	54.779	13.416	24.359	34.586	63,0	-11,0	42,0
Net Faiz Gelirleri	26.049	7.595	15.118	22.872	30.928	9.896	20.400	31.099	56,6	36,0	52,4
Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar	2.050	573	1.217	1.836	2.517	763	1.573	2.403	2,9	30,9	52,8
Bankacılık Hizmetleri Gelirleri	8.283	2.315	4.847	7.464	10.028	2.552	5.207	7.841	9,6	5,0	50,6
Toplam Faiz Dışı Gelirler	16.025	4.837	9.377	13.325	17.396	5.144	9.924	14.373	17,5	7,9	44,8
Operasyon Giderleri	9.271	2.558	5.381	8.263	11.195	2.882	5.876	8.889	16,2	7,6	51,3
Toplam Faiz Dışı Giderler	22.218	6.541	12.924	19.486	26.568	6.855	13.474	20.326	37,0	4,3	50,8
Sermaye Piyasası İşlemleri Kârları (Zararları)	-811	408	455	117	1.524	1.001	1.683	1.654	2,0	1308,6	-1,7
Kambiyo Kârları(Zararları)	1.664	-622	28	39	-1.598	-138	241	348	0,4	802,7	44,4
Toplam Diğer Faiz Dışı Gelirler	1.312	33	733	405	272	863	1.923	2.002	2,4	393,6	4,1
Dönem Net Kâr	14.859	3.920	8.281	11.138	13.304	5.159	11.018	15.721	19,2	41,1	42,7

MDP Faiz Gelirleri: Alım Satım Amaçlı Menkul Değer + Satılmaya Hazır Menkul Değer + VKET Menkul Değerlerden Alınan Faizler
Mali Piyasalardan Alınan Faizler: Bankalardan Alınan Faizler+Para Piyasasından Alınan Faizler+Ters Repo İşlemlerinden Alınan Faizler
Bankacılık Hizmet Geliri: Havale Komisyonları + Tahsil ve Tediye Komisyonları +Kredi Karşı Ücret ve Komisyonları + Diğer
Operasyon Giderleri: Personel Giderleri + Kıdem Tazminatı Karşılık Giderleri + Amortisman Giderleri
Mali Piyasalara Ödenen Faizler: Repo Faiz Giderleri + Bankalara Ödenen Faiz Giderleri + Para Piyasası İşlemleri Faiz Gideri
Sermaye Piyasası İşlem Kârı/Zararı: Menkul Değerler Alım/Satım Kârı/Zararı + Türev Finansal Araçlardan Kâr/Zarar

Sektörün faiz gelirleri 2009 yılı üçüncü çeyreğinde, önceki çeyreğe göre %47 oranında artarken, faiz giderlerindeki artış oranı %42 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde net faiz gelirleri, %52 oranında, kredilerden alınan ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirleri toplamı ise %51 oranında artmıştır. Kredilerden alınan ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirlerinin toplam gelir içindeki payı %12,5 düzeyindedir.

Sektörün sermaye piyasası işlem kârları toplamı, Eylül 2009 itibarıyla 1,6 milyar TL'dir. Ancak sektör, Eylül 2009'da türev finansal araçlardan 669 milyon TL zarar etmiş olup, bu zararın 189 milyon TL'si alım-satım amaçlı, 480 milyon TL'si ise riskten korunma amaçlı türev finansal araçlardan oluşmaktadır.

Grafik 3.7-2: Türev Finansal Araçlardan Kâr/Zarar

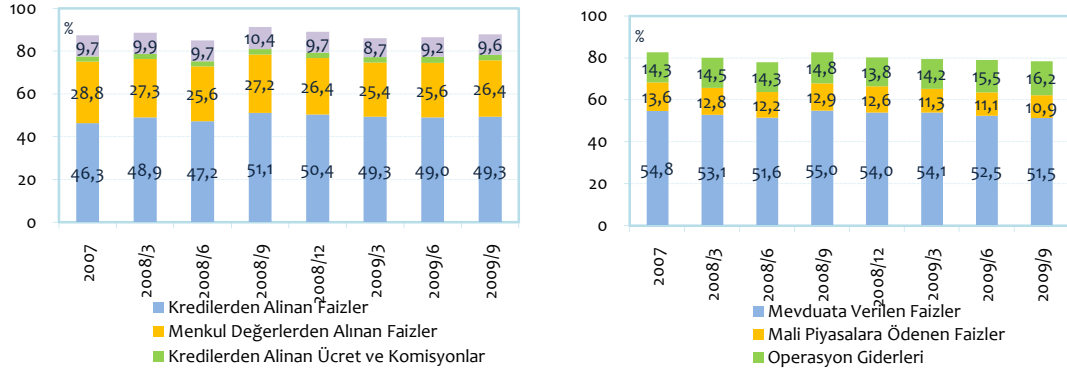
Milyon TL	2007	2008/9	2008	2009/6	2009/9
Alım-satım amaçlı türev araçlardan kâr/zarar	-1.480	-48	948	384	-189
Riskten korunma amaçlı türev araçlardan kâr/zarar	-58	-80	170	-202	-480
Türev araçlardan kâr/zarar	-1.538	-128	1.118	182	-669

2009 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla gelir kalemlerinin, toplam gelir içindeki dağılımı incelendiğinde, kredilerden alınan faizler, ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirleri toplamının, sektörün gelirlerinin %61,7'sini oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu oranın geçtiğimiz çeyrekte % 60,9 düzeyinde olması, aracılık faaliyetlerinden kaynaklanan gelirin, toplam gelir içindeki payının artma eğiliminin ve dolayısıyla müşteri odaklı kârlılık eğiliminin artarak devam ettiğini göstermektedir.

Kredilerden alınan faizlerin toplam gelirler içindeki payında, 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren görülen düşme eğilimi, 2009 yılının 3. çeyreğinde son bularak artış yönü hareket etmiş ve 0,3 puan yükselmiştir. Menkul değerlerden alınan faizlerin payında ise, yılın ilk çeyreğinden itibaren bir artış eğilimi görülmektedir. Menkul değerlerden alınan faizlerin toplam gelir içindeki payı üçüncü çeyrekte 0,8 puan artmıştır. Bununla beraber; havale komisyonları, tahsil ve tediye komisyonları ile kredi kartı ücret ve komisyonlarından oluşan bankacılık hizmet gelirlerinde, yılın üçüncü çeyreğinde 0,4 puanlık bir artış gerçekleşmiştir.

Gider kalemlerinin toplam içindeki dağılımında dikkat çekici husus, politika faiz oranlarındaki düşüşün, ağırlıklı olarak kısa vadeli olan mevduat faizlerine gecikmeden yansıtılabilmesi sebebiyle, mevduata verilen faizlerin, giderler içindeki payının yılın ilk çeyreğinden itibaren görece sert bir düşme eğilimine girmesidir. Üçüncü çeyrekte, operasyon giderlerinin toplam içindeki payı ise 0,7 puan artmıştır.

Grafik 3.7-3: Gelir-Gider Kalemlerinin Toplam Gelir-Gider İçindeki Payları

Bankacılık sektörünün aktif ve özkaynak kârlılığında, 2008 yılında büyük oranlarda olmamakla beraber görülen düşme eğilimi, sektörün dönem net kârındaki artışla birlikte 2009 yılı ilk çeyreğinden itibaren yükselme eğilimine dönmüştür. Söz konusu oranlar, Eylül 2009 itibarıyla sırasıyla %2,4 ve %19,2 düzeyine yükselmiştir. Kârlılık oranlarındaki artış, mevduat bankalarından kaynaklanmaktadır. Mevduat bankalarının 12 aylık kümülatif kârı, üçüncü çeyrekte %12,7 oranında artarken, toplam aktifleri bu dönemde %3,8 oranında artmıştır. Aynı dönemde katılım bankalarının 12 aylık kümülatif kârı, aktif ve özkaynak toplamı sırasıyla %0,7, %7,6 ve %6,7 oranında artmış, dolayısıyla aktif ve özkaynak getiri oranları azalmıştır. Kalkınma ve yatırım bankalarının aktif ve özkaynak getiri oranlarında da küçük bir düşüş görülmüştür.

Tablo 3.7-2: Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları

	ROA (%)					ROE (%)				
	2007	2008	2009/3	2009/6	2009/9	2007	2008	2009/3	2009/6	2009/9
Sektör	2,8	2,0	2,1	2,2	2,4	21,7	16,8	17,7	18,2	19,2
Mevduat	2,7	1,9	2,0	2,1	2,3	23,1	17,5	18,5	19,4	20,6
Katılım	3,2	2,8	2,2	2,8	2,6	27,3	21,6	16,4	19,9	18,7
KYB	5,0	4,5	4,5	4,5	4,4	10,5	9,4	9,6	9,7	9,5
Büyük Ölçek	2,8	2,2	2,2	2,2	2,4	24,9	19,3	20,1	21,3	22,7
Orta Ölçek	2,2	1,4	1,6	1,4	1,7	18,1	10,2	12,1	10,8	13,2
Küçük Ölçek	3,5	2,4	2,7	3,0	3,3	11,8	9,9	10,7	10,6	10,9

Bankacılık sektöründe Eylül 2009 itibarıyla, varlıkların gelir yaratma oranının, önceki yılın aynı dönemine göre 0,9 puan azaldığı görülmektedir. Söz konusu dönemde sektörün ortalama aktif büyüklüğü %23 oranında artarken, faiz oranlarındaki düşmenin de etkisiyle toplam gelir artış oranının %13,8 ile bu oranın altında kalması, toplam gelirler/ortalama toplam aktif rasyosunun düşmesine sebep olmuştur. Bununla beraber, toplam giderlerin yükümlülükler oranı da yine faiz oranlarındaki düşme sebebiyle 1,8 puan azalarak %7,4 düzeyine gerilemiştir. Toplam giderler/ortalama yükümlülük oranındaki gerilemenin toplam gelirler/ortalama varlıklar oranındaki gerilemeden daha büyük olması, sektörde mevcut olan varlık-yükümlülük vade uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır.

2009 yılının üçüncü çeyreğinde faiz gelirlerindeki artış oranının, faiz giderlerindeki artış oranından yüksek olması sebebiyle faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranında artış görülmektedir. Bu dönemde faiz gelirleri faiz giderlerinin 1,9 katı kadardır.

Sektörün varlıklarının net faiz geliri yaratma derecesini gösteren net faiz marjı, geçen yılın aynı dönemine göre 0,6 puan yükselerek, Eylül 2009 itibarıyla %4,2 düzeyine ulaşmıştır. Aynı dönemde faiz getirili aktiflerin faiz geliri yaratma kapasitesi %9,7 iken; faiz giderlerinin faiz maliyetli pasiflere oranı %5,5'tir. Faiz gelir marjı ile faiz gider marjı arasındaki farkı ifade eden spread %4,2 düzeyine yükselmiş olup, bankaların yatırım/plasman politikalarının verimliliğinin arttığına işaret etmektedir.

2009 yılı üçüncü çeyreğinde faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri karşılama oranı, bir önceki çeyreğe göre 7,3 puan azalmıştır. Söz konusu oranın %100'den düşük olması, olumsuz olarak değerlendirilmekle beraber; geçen yılın aynı dönemine göre oldukça yüksek seyretmektedir.

Tablo 3.7-3: Kârlılık Göstergelerine İlişkin Rasyolar

	2003	2004	2005	2006	2007	2008/9	2008	2009/3	2009/6	2009/9
Toplam Gelirler/Ort. Top. Aktif	22,9	17,2	15,9	15,5	16,4	11,9	15,9	4,3	7,9	11,0
Toplam Giderler/Ort.Top. Pasif	18,1	13,4	12,6	11,8	12,5	9,2	12,5	2,9	5,3	7,4
Net faiz marjı	5,1	6,4	5,4	4,7	4,9	3,6	4,8	1,4	2,8	4,2
Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri	140,8	177,6	176,3	160,9	158,0	159,2	156,5	173,8	183,7	189,9
Faiz Gelirleri/Toplam Gelir	76,2	84,5	78,0	80,2	80,6	82,1	83,0	79,5	79,1	80,0
Faiz Gelirleri/Faiz Getirili Aktifler	19,7	16,2	12,6	12,9	14,0	9,6	13,9	3,7	6,9	9,7
Faiz Giderleri/Faiz Maliyetli Pasifler	14,2	9,6	7,4	8,4	9,5	6,3	9,3	2,2	4,0	5,5
Spread	5,5	6,7	5,1	4,6	4,5	3,3	4,6	1,4	2,9	4,2
Bankacılık Hizmet Gelirleri/Toplam Gelirler	6,1	8,8	9,5	9,5	9,5	10,0	9,7	8,7	9,2	9,6
Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar/Toplam Gelirler	1,7	2,4	2,4	2,2	2,0	2,1	2,4	2,6	2,8	2,9
Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler	95,5	50,9	63,0	74,8	77,7	69,6	66,2	87,6	87,9	80,6
Faiz Giderleri/Toplam Gider	68,5	61,0	55,8	65,3	67,1	66,7	67,3	66,2	64,4	63,0
İşletme Giderleri/Toplam Gelir	24,9	30,4	35,0	26,5	25,0	25,7	21,1	23,4	16,0	13,8
Mevduata Ödenen Faiz/Ort.Mevduat	16,6	11,0	9,5	10,0	10,8	7,9	11,0	2,6	4,5	6,1
Kredilerden Faiz Geliri/Ort.Krediler	19,9	18,9	16,7	15,1	16,1	11,6	15,8	4,1	7,8	11,2
Menkul Değerlerden Faiz Geliri/Ort.MDP	24,5	18,1	14,0	14,0	14,8	11,5	15,3	15,3	7,3	10,2

Net faiz marjı: Net Faiz Gelirleri/Ortalama Toplam Aktifler

Spread: (Faiz gelirleri/Faiz getirili aktifler)-(Faiz giderleri/Faiz maliyetli pasifler)

BANKACILIK
DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU

Atatürk Bulvarı No:191 06680 Kavaklıdere / ANKARA
Tel : (0312) 455 65 29 Fax: (0312) 424 08 74

www.bddk.org.tr